

ACTA

9754

LITTERARUM AC SCIENTIARUM REG. UNIVERSITATIS HUNG. FRANCISCO-JOSEPHINAE.

Sectio : MEDICORUM.

TOM. V. Redigunt : F. Poór, L. Jankovich et J. Báló.

50283/ad

A M. KIR. FERENCZ JÓZSEF-TUDOMÁNYEGYETEM

BELGYÓGYÁSZATI KLINIKÁJÁNAK ÉS TANSZÉKÉNEK TÖRTÉNETE

1872—1930.

A SZEGEDI ÚJ KLINIKAI TELEP LÉTESÍTÉSE ALKALMÁBÓL

IRTA:

Dr. ENGEL RUDOLF

EGYETEMI MAGÁNTANÁR.

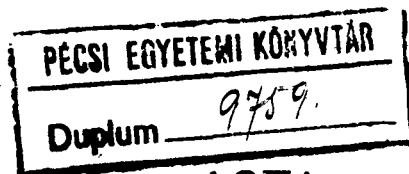
KIADJA:

AZ EGYETEM ÉS A ROTHERMERE-ALAP TÁMOGATÁSÁVAL

A M. KIR. FERENCZ JÓZSEF-TUDOMÁNYEGYETEM BARÁTAIÉK EGYESÜLETE

SZEGED,
SZEGED VÁROSI NYOMDA ÉS KÖNYVKIADÓ RT.

1931.



585

ACTA

LITTERARUM AC SCIENTIARUM REG. UNIVERSITATIS HUNG. FRANCISCO-JOSEPHINAE.

Sectio : MEDICORUM.

TOM. V. Redigunt : F. Poór, L. Jankovich et J. Báló.

50283/ad



A M. KIR. FERENCZ JÓZSEF-TUDOMÁNYEGYETEM

BELGYÓGYÁSZATI KLINIKÁJÁNAK ÉS TANSZÉKÉNEK TÖRTÉNETE

1872—1930.

A SZEGEDI ÚJ KLINIKAI TELEP LÉTESÍTÉSE ALKALMÁBÓL

IRTA:

Dr. ENGEL RUDOLF

EGYETEMI MAGÁNTANÁR.

KIADJA:

AZ EGYETEM ÉS A ROTHERMERE-ALAP TÁMOGATÁSÁVAL

A M. KIR. FERENCZ JÓZSEF-TUDOMÁNYEGYETEM BARÁTAIÁK EGYESÜLETE

1020/921

SZEGED,

1931.



ELŐSZÓ.

Két évvel ezelőtt az Acták hasábjain egy közlemény jelent meg vitéz BERDE KÁROLY dr. kartársam tollából: „A m. kir. Ferencz József-Tudományegyetem bőr- és nemikórtani tanszékének és klinikájának félszázados története (1874—1924.)” címén. Ekkor bízott meg főnököm, JANCSÓ MIKLÓS azzal a megtisztelő feladattal, hogy gyűjtsem össze mindazokat az adatokat, melyeket a belgyógyászati tanszék és klinika történetére vonatkozólag föllelhetünk, örököltük meg így azt, mielőtt a sors kegyetlen csapásai alatt sorra elszakadnak a szálak, melyek egyetemünket s így klinikáinkat ősi székhelyéhez, kincses Kolozsvárhoz fűzik. Egyetemünk Szegeden való megtelepülésének első évében, az 1921/22. tanév végén ünnepelte fönállásának félszázados évfordulóját. Ez ünnepélyes alkalomból MÁRKI SÁNDOR avatott tollából jelent meg egy emlékkönyv Egyetemünk történetéről. Természetes, hogy az Universitas egészét tekintő munka nem terjedhetett ki az egyes intézetek, az Egyetem egyes pilléreinek részletes történetére. Nem lesz talán így érdektelen a mi munkánk sem, amelyben a minket nevelő klinikának kialakulását és fejlődését igyekszünk megörökíteni.

A m. kir. Ferencz József-Tudományegyetem belgyógyászati klinikájának és tanszékének történetét több szempontból volt most célszerű összefoglalni. Egyetemünk s így klinikánk is fennállásának 58-ik évébe lép. 58 év nem lenne oly hosszú idő, de hosszúvá teszi az a sok hányódás, melyen klinikánk ez idő alatt átesett. Hiszen e félszázadot alig meghaladó idő alatt klinikánk jelenleg ötödik otthonában működik. A kolozsvári öreg Karolina kórház bolthajtásos kis szobái után jött a Mikó-

utcai gyönyörű klinikai telep három modern, tágas épülete. Majd jöttek a menekülésnek, a hontalanságnak nehéz hónapjai Budapesten, a Révész-utcai hadikórháznak kietlen gyártermiben. Ezt követte Szegeden, az új székhelyen az első, provizorius elhelyeződés a fémipariskola Kálvária-téri új épületében. S befejezi e sort a Tisza parti új klinikai telepen klinikánk két épülete, melyek a magyar állam és Szeged sz. kir. város áldozatkészségével emeltetvén fennem hirdetik az egyetem építő-nagy miniszternek jelmondatát: „Magyar tudás, magyar hatalom“.

Aktualitást ad e füzet megjelenésének az is, hogy pár hónap múlva lesz évszázados fordulója annak, hogy a kolozsvári Karolina országos kórházban fölállított az első belgyógyászati osztály s annak osztályos főorvosa megkezdte ott belgyógyászati előadásait a kolozsvári orvos-sebész tanintézet hallgatói számára. E tanintézet egyetemünk orvosi karának, a belgyógyászati osztály klinikánknak képezte közvetlen elődjét. Összegyűjtött adataink így egy évszázados fejlődés menetére vonatkoznak.

S végül szomorú aktualitást ad e füzetnek az, hogy megjelenése előtt alig pár hónappal hunyta be szemét örök nyugalomra klinikánk nagynevű főnöke, mesterünk, professorunk: JANCsó MIKLós. És ezzel, — úgy érezzük, — klinikánk történetének egy korszaka zárult le. Az Ő neve, az Ő fogalma 37 hosszú éven át van összeforrvá klinikánk történetével. 37 évig állott annak szolgálatában, mint gyakornok, mint tanársegéd, majd adjunctus és tanár. Ott látjuk őt az „öreg klinika“ kis szobáiban, amint berendezi az első laboratóriumot, ott látjuk a kolozsvári új épület megalkotásának, berendezésének minden mozzanatában, ott, amint követi Alma materét a számkivetésbe s megteremti az első szegedi ideiglenes klinikát, és itt látjuk magunk között, amint megrokkant testtel, de törhetetlen, bizakodó lélekkel tervezi a végleges otthont, az új klinikát. A kegyetlen sors nem engedte, hogy ez utolsó nagy munkájának gyümölcseit élvezhesse. Midőn megnyiták az új épület kapui a szenvedők előtt, Ő volt a legsúlyosabb beteg, kit oda átszállítottunk. „Ez az én életem legnagyobb tragédiája, — mondotta ekkor nékem, — hogy most, midőn végre nyugodtan dolgozhatnék, nem bírom tovább a munkát!“ És tűrte a szenvedést.

most már reménytelenül, de egy természettudósnak stoikus nyugalomával. Árván hagyta klinikáját, árván tanítványainak kicsiny, de ragaszkodó csapatát. De mi úgy érezzük, hogy szelleme tovább él klinikájának falai között, tanítványainak hálás szeretetében. Ő tőle kaptam a megbízást e munkára, melynek sok részlete is az Ő emlékeiből meríti adatait. Az Ő emlékének ajánlom a tanítvány hálás ragaszkodásával, szeretetével e sorokat!

Szeged, 1930 december hó.

Engel Rudolf dr.

I. A belgyógyászat tanítása a kolozsvári orvos-sebészi tanintézetben.

1831—1872.

Az 1872-ben megalapított kolozsvári Ferencz József-Tudományegyetem orvostudományi kara nem volt teljesen új intézmény, hanem szerves folytatását képezte úgy az egyes intézetek és klinikák elhelyezését, mint az első tanári kar tagjait illetőleg a Kolozsvárott már 1775-ben MÁRIA TERÉZIA által alapított s azóta megszakítás nélkül működött *orvos-sebészi tanintézetnek*. Nem volna így teljes klinikánk kialakulásának története, ha nem foglalnók össze röviden azokat az adatokat, melyeket a belgyógyászat tanításának az orvos-sebészi tanintézet kereteiben történt kialakulására vonatkozólag találhatunk.

Míg a nagyszombat—budai tudományegyetem orvosi karán már alapításának első évében, 1770-ben rendes tanszéke van a „pathologia et praxis medica”-nak, vagy hogy a korhű magyar kifejezéssel illessük, az „általános kórtan és különös kór- és gyógytannak” közösen, s kinevezett rendes tanára SCHORETITZ MIHÁLY, sőt 1809-ben már egy második különös kór- és gyógytani tanszéket állítanak föl a sebészi tanfolyam hallgatói számára, addig a kolozsvári institutum medicochirurgicumban 12 éven át egyetlen tanár, LAFFER JÓZSEF sebész és szülész-mester adja elő az összes tárgyakat, nevezetesen bonctant, sebészetet és szülészeti. Az 1787-ben fölállított második tanszék az állatgyógyászati volt. A század utolsó évtizedében indul csak lassan fejlődésnek az intézet, tanulmányi rendjében egymásután jelennek meg az elméleti tárgyak közül: vegytan, ásványtan, élettan, kórtan, majd gyógyszer-tan, a klinikai tárgyak közül a sebészet és szülészeti mellett a szemészet; a belgyógyászat tanítására vonatkozólag azonban semmi adatot nem találunk.

Végre 1831-ben egy az intézet keretein belül álló tudóstól indul ki a kezdeményező lépés e téren. Ebben az évben hal meg lécfalvi KERESZTES ELEK orvossebésztudor, aki 1809 óta rendes tanára a bonctan, sebészet, szülészeti és törvényszéki sebészetnek. A tanerőkben így beállott hiány folytán kapcsolódik be önként az intézeti tanító munkába egy „önzetlen és nemeskeblű férfiú“, incséli SZÖTS JÓZSEF orvostudor, szülésmester, Kolozsvármegye tiszti főorvosa, a kolozsvári Karolina országos kórház első-orvosa, aki ebben az évben szervezi meg a vezetése alatt álló kórházban az első orvos-sebészi kórodát s itt minden jutalomdíj nélkül rendszeres előadásokat tart a sebész-hallgatók számára a különös kór- és gyógytanból kórodai gyakorlatokkal. Mi sem bizonyítja jobban e ténynek nagy jelentőségét a sebésmester képzés terén, minthogy ez indította meg az eddig két éves tanfolyamnak három évi tartamra való kibővítését. Szöts Józsefnek ezen önzetlen, sőt anyagi áldozatokat követelő lépése nem maradhatott jutalmazatlanul. 1836 december 28-án a különös kór- és gyógytan nyilvános rendes tanárává neveztetik ki, ily minőségben folytatja eddigi előadásait, bár egyidejűleg helyettesítenie kell az ugyanekkor elhalt INTZE MIHÁLY tanárt az élettani, általános kórtan és gyógyszer-tan tanszékein. Az 1836/7. tanév hivatalos tanrendjében először látjuk így szerepelni collegiumát: „*különös kór- és gyógytan kórodai gyakorlatokkal*“, mely a harmadik évfolyam mindkét semesterének egyetlen tantárgyát képezi. Hallgatóinak száma ebben az évben 14 volt.

Szöts Józsefnek kinevezése volt az első eset, hogy a Kolozsvárott föllállított országos kórház egyik főorvosa az intézetnél tanszéket kapott. Bár már 1820 november 17-én, alig egy évvel a kórház megalapítása után, kormányshéki rendelet intézkedik aziránt, hogy a kórház beteganyaga az orvos-sebészi oktatásnál fölhasználtsék,¹⁾ Szöts Józsefnek megjelenéséig erre vonatkozólag semmi pontosabb adatot nem találunk. Ez a kinevezés volt az első szerves kapcsolat a kolozsvári *Karolina országos kórház* és az orvos-sebészi tanintézet között. E kapcsolat végigkísérte nemcsak ezen intézetnek, hanem Egyetemünk első félszázada alatt az orvostudományi karnak

¹⁾ JAKAB ELEK: Kolozsvár története III. kötet.

életét és fejlődését, s csupán 1919-ben szűnt meg, midőn Egyetemünk kénytelen volt szülőföldjét elhagyni. A belgyógyászati klinikát pedig tulajdonképpen még szorosabb kötelék fűzi a Karolina kórházhoz, mert ennek eredeti, első épületé adott szállást klinikánknek fennállása első 25 évén át. Bár szorosan véve nem tartozik ugyan tárgyunkhoz, nem lesz így érdektelen, ha röviden összefoglaljuk azon néhány adatot, melyeket e kórház alapításáról, föllállításáról találhatunk. Sok szempontból érdekes fényt vetnek ezek az akkori egészségügyi közállapotokra.

Kolozsvárnak a XIX. század előtt is volt már kórháza. Ilyen volt a „*Lazaret*“ nevű régi kórház, melyről csupán annyi följegyzés maradt fenn, hogy egy 5539 forintnyi alapját kezelte a város, elhelyezéséről, terjedelméről, működéséről semmi adatunk nincsen. Kórházszerű volt a *Szt. Erzsébet aggmenház*, melynek alapítása Báthory István idejébe, 1581-be nyúlik vissza s amely a „*Szentpéteren*“ volt elhelyezve. Ezek az akkori idők viszonyai szerint inkább menház jellegével bíró intézmények azonban nem elégitették ki a lassanként fejlődésnek induló város igényeit. Már 1799-ben királyi rendelet jelenti ki, hogy Kolozsvárott „orvos-sebész kóroda állíttassék föl, hol mindenféle betegek és elnyomorodottak személyre, vallásra való tekintet nélkül gyógyíttassanak.“²⁾ Az 1800. évi június 30-i városi tanácsülésen már tárgyalják a „betegház felállítására kirendelt gubernalis commissio“ jelentését.³⁾ Intézkedést azonban tovább nem találunk.

Az 1810/11. évi országgyűlés országszerte kórházak föllállítását határozza el s ezek közül egyet Kolozsvárra tervez. Az 1810 november 9-i tanácsülés tárgyalja is már a felséges kormányzótanács azon rendeletét, melyben a város által kezelt fölhasználható alapítványokról kér kimutatást és a kórház elhelyezésénél szóba jövő telkek ismertetését kéri. A föllállítás költségeinek biztosítására pedig úgy a nemesek, mint a polgárok telkeire 14 váltó krajcárok kiadását ajánlja. Városszerte nagy a fölzüdulás ezen anyagi teher miatt. A határozatot megfellebbezzük s míg ennek elutasítása és a felség jóváhagyása

²⁾ JAKAB ELEK: Kolozsvár története III. kötet.

³⁾ A kolozsvári városi tanács üléseinek jegyzőkönyvéből vett adatok közlését PATAKY JENŐ dr.-nak köszönhetem.

megérkezik, már 1818-at ír a krónikás. Az ország azonban igen súlyos anyagi helyzetben van a napoleoni háborúk után. Érdekes nézni, hogy mily nehezen biztosítható így a kórház föllállításának költsége. Fölhasználgák a kirótt 14 krajcáros adón kívül első sorban KAROLINA AUGUSZTA királynénak 1817-ben Kolozsvárott tett látogatásakor adott 10.000 o. forint adományát, a Lazaret alapját, a király által kősóban adományozott alapot (fundatio Francisci), az aggmenház alapjait, Gr. Eszterházy Jánosné gyűjtését (19.044 frt.), Boér Imre jezsuita és Gr. Rhédey László alapítványát, s végül átengedi a városi közgyűlés a komédiások, mechanikusok, optikusok és farsangi bálók tizedrész jövedelmének $\frac{2}{3}$ -át, valamint a városi büntetés pénzeket.⁴⁾

Sok nehézséggel és akadékoskodással jár a kórház elhelyezésének megoldása is. 4 lehetőség kínálkozik: az u. n. kö-zépkapun kívüli „város fogadója“, a Topler-féle vendégfogadó, a Bogdánffy bástya s végül az Extertiaia apácáknak óvári háza. A városi tanács, mint legkevesebb anyagi áldozattal járó elhelyezést, a város fogadójának átengedését szorgalmazza.

A kir. főigazgatótanács rendelete szerint azonban ez a megoldás csak úgy fogadtatik el, ha „ott sem korcsma, sem mészárszék ne tartassék, mivel ezek a betegek gyógyulásának akadályul lennének“. (Városi tanácsülés jegyzőkönyve: 1800 ápr. 28.) Az elhelyezés kérdése végül is az apácák óvári házá-nak megvásárlásával oldódik meg. (1811 szept. 16-i tanácsülés.) E helyen nyílik meg végül 1819-ben a kórház, mely a királyné nemes adományának örök emlékéül *Nosocomium Carolineum*-nak neveztetik. (1820 nov. 19-i királyi rendelet.) Ugyanezen rendelet állapítja meg, hogy e kórház másik fontos célja az ok-tatás ügyének szolgálata: „hogy az orvos-sebészeti tanintézet tanulói a betegek ágyánál oktattassanak“.

A kórház megnyitása alkalmával a városi tanács fölirat-ban kéri a királyi kormányzótanácsot: „hogy az elnyomoro-dottak s utcákon elesett betegek oda minden személyváloga-tás nélkül bevétesse- nek és gyógyíttassanak“. A föliratra vála-szoló kormányszéki határozat szerint: „az itt újonnan felállí-tott betegek házá-nak egyenes és tulajdonképpen való célja s

⁴⁾ JAKAB ELEK: u. o.

rendeltetése az, hogy abba a Kolozsvárott beteggé lettek, kik magukat gyógyíttatni nem képesek, személy, vallás, nemzet, haza és születés különbsége nélkül bevéttessenek, ingyen gyógyíttassanak s felgyógyulásukig vagy esetleg halálukig tápláltassanak, s megholván, eltemettessenek“.⁵⁾ Oly két irat ez, mely a több nemzetet egyesítő akkori erdélyi nagyfejedelem-ség kevert nemzetiségi viszonyai mellett egy évszázaddal ezelőtt is bizonyította a város és az ország vezető köreinek elfogulatlan humanizmusát!

A kórház megnyitásakor igen szűkös viszonyok között működik. A férőhelyek száma csekély: 4 férfi és 4 női ágy van. Az ápolás ingyenes, bár nemsokára szabályozzák fizető betegek föl vételét is napi 3 kr. ápolási díj fejében. A kórház keretei csak lassan bővültek. Az 1823 júl. 7-i tanácsülés jegyzőkönyve szerint a város 6334 frt. 45 kr. adománya fejében a felség megengedi, hogy a városiak részére fölállított 1 alapítványi ágy hely fölött a betegfölvételt illetőleg a tanács szabadon határozhasson. Érdekes följegyzést találunk 1832 febr. 27-én, midőn: „a kórház igazgatósága által feladás tétetett, hogy gyógyíthatatlan betegek az ispotály ajtajába mennek, vagy vitetik magukat s így kénytelenségből felvétetnek“. Említi tovább a jegyzőkönyv bizonyos „Nagy Lázárnak azon helytelen cselekedetét, hogy László Józsefet maga szekerén az ispotály elé vitette, oda letette, ki is nemsokára meghalt“. Határozatba ment így, hogy „ily betegeket az igazgatósághoz való bejelentés nélkül fölvenni nem szabad s azok, kik oda viszik betegeiket, meg is büntettetnek“.

Dacára annak, hogy a kórház lassan bővül, nem tud lépést tartani a beteganyag növekedésével. Ismételten kell így kisegítő kórházakat fölállítani, így 1841-ben a Bogdánffy bástyában és a középkapunál is van kórház. Az 1845 február 25-i tanácsi jegyzőkönyvben találjuk az első betegforgalmi statisztikát, mely szerint az elmúlt évben ápoltatott 369 beteg:

	259 férfi, 110 nő.
Gyógyult	218 férfi. 86 nő.
Meghalt	28 férfi, 13 nő.
Maradt	13 férfi, 11 nő.

⁵⁾ JAKAB ELEK: u. o.

Ilyen nehéz viszonyok között fejtí ki működését Szóts József s jórészt az ő eredményének tudható be, hogy az 1848-as éveket megelőző időben a tudomány akkori színvonalának teljesen megfelelő képesítést nyújt már a kolozsvári intézet is. A szabadságharc leverését követő időszakban, dacára a reménytelen, súlyos politikai helyzetnek, az intézet tanári kara folytatja munkásságát. Mivel a bonctan és szülészet tanára, dr. SZABÓ JÓZSEF a nagyszzebeni cs. kir. kormányzósághoz rendeltetik be előadói minőségben, az ő befolyására az intézet még fejlődni is képes, amennyiben független igazgatóságot állítanak föl s ennek első, igaz ugyan, hogy ideiglenes betöltője Szóts József lesz, ki egyúttal a Karolina kórháznak is igazgatója.

1856 szeptemberében azonban Szóts József kénytelen úgy a tanszék, mint a tanintézeti és kórházigazgatói teendők alóli mentesítését kérni, tekintettel megrongált egészségi állapotára. Helyettese Dr. Szabó József, a szülészet tanára lesz. 1857 júniusában rövid időre átveszi ugyan tanszékét Szóts József, de hat hét múlva kénytelen újból szabadságot kérni, „légzőszervi bántalom“ kínozza s 1858 február 24-én befejezi tevékeny életét.

Dr. SZÓTS JÓZSEF nevével és működésével 1831-től 1857-ig szorosan össze van forrva az orvos-sebészeti tanintézet működése. Ő az első belgyógyászati osztály szervezője, e tudomány-szoknak első hívatott előadója Kolozsvárt. A hiányt, melyet halála okozott, pályázat útján kívánja betölteni a cs. kir. vallás- és közoktatásügyi ministerium. Az 1858 június 22-én kihirdetett pályázatra hatan jelentkeznek: Dr. SZABÓ JÓZSEF, a tanszék helyettese, ki az intézetnél eddig a bonctant és szülészetet adta elő, Dr. POÓR IMRE, Dr. KNOPP FERENC, Dr. OTROBÁN NÁNDOR, Dr. KAIL KÁROLY és Dr. ARGAY ISTVÁN. A pályázat alapján a kar hármias jelölést terjeszt föl, első helyen Dr. Szabó Józsefet, második helyen Poór Imrét, harmadik helyen Kail Károlyt ajánlva. Az 1858 november 4-én kelt kinevezés Szabót juttatja a tanszékre és az ezzel akkor kapcsolt kórházi főorvosi állásba úgy, hogy midőn a kiegyezéskor a magy. kir. Vallás- és Közoktatásügyi Ministerium hatáskörébe jut a tanintézet, Szabó József látja el annak igazgatóságát és a belgyógyászati tanszéket is. Azonban már 1869-ben elhagyja e kettős

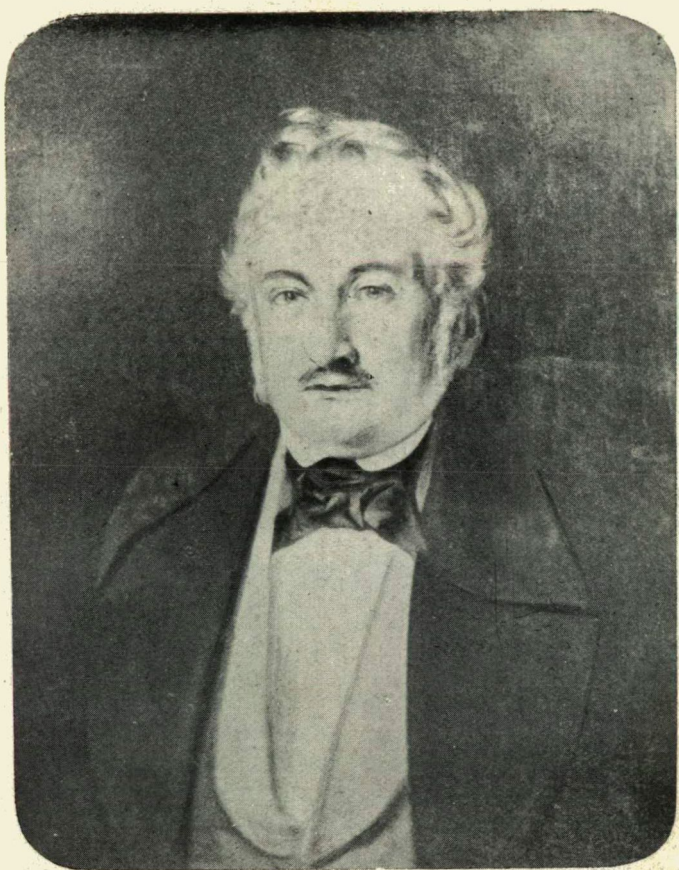
állását, hogy mint az országgyűlés tagja, ily minőségben legyen előharcosa a második, Kolozsvárt fölállítandó tudományegyetem nemes ügyének. Az igazgatói teendőket egyelőre MAIZNER JÁNOS, a szülészeti tanára látja el, a belgyógyászati tanszék helyettesítésével az általános kórtan és gyógyszerian újonnan (1869) kinevezett tanárát, Dr. MACHIK BÉLÁT bízzák meg. Szabó Józsefnek 1872-ben bekövetkezett halálakor az országos kórház felettes hatósága, a belügyminister Dr. BAKONYI JÓZSEFET nevezi ki igazgatónak, ki az orvos-sebészi tanintézet keretein kívül áll. Ez az intézkedés megszünteti legalább egyelőre azt a Szöts József kinevezése óta fennálló helyzetet, hogy a kórház igazgatói teendőit a tanintézet egyik tanára lássa el. A megüresült belgyógyászati tanszék betöltése iránt az orvos-sebészi tanintézet tanári karának már nem kellett intézkednie, időközben törvényerőre emelkedett az 1872. évi XIX. t.-c., mely megalapítva a kolozsvári tudományegyetemet, 1. §-ában megszünteti az orvos-sebészi tanintézetet. Az augusztus 10-i lejáratl hirdetett pályázat alapján 1872 szeptember 29-én a tanintézetnek majdnem egész tanári kara a tudományegyetemhez neveztetik ki s így lesz *klinikánk első igazgatója és a belgyógyászat ny. r. tanára* Dr. MACHIK BÉLA. Míg a tanintézet működésének utolsó évében Dr. PURJESZ ZSIGMOND a tanársegéde, ő az átalakulás idejében a budapesti egyetemhez távozik s így a klinika első kinevezett tanársegéde 1872-ben Dr. BÜCHLER IGNÁTZ.

II. Machik Béla tanári működése. 1872—1879.

Az a tény, hogy az orvos-sebészeti tanintézet belgyógyászati kórodája, illetőleg a Karolina orsz. kórház belgyógyászati osztálya egyetemi klinikává alakult át, a lényegen nem változtatott semmit. Az egyetemi költségvetésben az 1872/73. tanévben az orvosi Karnak juttatott 16.000 és az 1873/74. tanévben pótlólag kiutalt 7035 frt.-nyi felszerelési költségből a belgyógyászati klinika összesen 1483 frt.-ot kap felszerelésre, tudományos és tanítási eszközök beszerzésére, a harmadik évben pedig még ez a csekély összeg is elmarad „az ország pénzügyi viszonyaira való tekintettel“.⁶⁾ Természetes, hogy e szerény javadalmazás jóformán semmi haladásra nem adott alkalmat s a klinika maradt abban a szűkös, szerény viszonyokban, melyekben működött már évtizedek óta, egy olyan épületben, melyet már 20 évvel előbb alkalmatlannak találtak egészségügyi célokra s mely félszázaddal előbb, a kórház alapításakor is ódon, szűk volt új céljához.

A belgyógyászati klinika a Karolina kórház tulajdonképeni főépületének, az Exterciaria apácák volt zárdájának első emeletét foglalta el. Az egyemeletes épület az óvári „Barátok tere“ (később: Karolina tér) és Klastrom-utca sarkán állt, a térre néző frontja déli, a Klastrom-utcai front keleti fekvésű volt. A klinika pontos leírását 1876-ban, tehát az egyetem fönnállásának ötödik évében az intézet igazgatósága a következőben adja meg: „Belgyógyászati kóroda. A kórház keleti épületében, az első emeleten van elhelyezve; helyiségei: 1. három betegszoba, kettő férfiak (9, illetőleg 6 ágygyal), egy nők (8 ágy felnőtteknek, egy gyermekeknek) számára, összesen 24 ágy-

⁶⁾ „A felsőbb oktatásügy Magyarországon“. Budapest 1896. c. műben Dr. SZABÓ DÉNES: A kolozsvári tudományegyetem orvosi kara.



*INTSELI SZÓTS JÓZSEF dr., a „különös kór- és gyógytan“
első tanára a kolozsvári orvos-sebészi tanintézetben. — JO-
SEF SZÓTS v. INTSEL, erster Professor der „speciellen Patho-
logie und Therapie“ an den mediz. chir. Institut in Kolozsvár.*

1872—1879.



PROF. DR. MACHIK BÉLA
1872—1879.

gyal; 2. tanársegéd szobája; 3. dolgozó helyiség, egy szoba a tanár, segéde és a hallgatók együttes céljaira, ahol az eszköztár is el van helyezve és ahol a górcsővi és végyi vizsgálatok is történnek.

Az intézet csak a legszükségesebb (górcsővi, sebészi és kórbonctani, gégetülkrészeti, húgyvizsgálati és villamtelepekkel) van felszerelve, melyek részint az egyetem, részint a kórház tulajdonai. A kórodán az első öt tanévben 219—279 beteg feküdt tanévenként.

A helyiségek szűkek és célszerűtlenek és nem felelnek meg egy egyetemi kóroda legszerűnyebb igényeinek, sem a betegek elhelyezését, sem gyógykezelését illetőleg. Nincsenek külön szobák ragályos betegek számára, hiányzik a vízvezeték“.)

E leírás alapján ismerteti a klinika helyzetét a vallás- és közoktatásügyi miniszternek a közoktatás állapotáról az országgyűlésnek benyújtott VII. jelentésében.

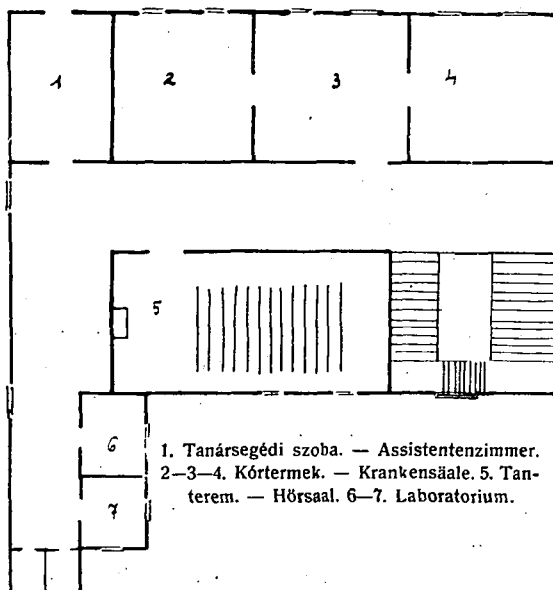
Ezt az elhelyezést szemlélteti a mellékelt alaprajza a klinikának. Láthatjuk ezen, hogy az épület déli homlokzatán négy helyiség foglal helyet, melyek ablakai a Barátok terére nyíltak. Három 2—2 ablakos szoba képezi a kórtermeket, egy egy ablakos kis helyiség a tanársegéd lakását. A tanársegédi szoba azonkívül, hogy az állandó ügyeletes szolgálatot tartó tanársegéd lakószobája volt, egyúttal a tanár hivatalos és fogadóhelyisége, az intézet irodahelyisége, irattára és kézi gyógyszer-tára is volt, ezenkívül pedig a klinika helyiségeinek világításánál használt petroleum és a betegek számára a kórház gondnoki hivatalától havonként fölvételezett bor elraktározása is itt történt. Hogy e „raktárak“ felügyelete és kezelése, a petroleum és bor kimérése is a tanársegéd fontos feladatát képezte, ez magától értetődött.“) A kórtermek déli és utcai fekvésüknél fogva elég világos helyiségek voltak, felszerelésük és bútorzatuk azonban a lehető legkezdtelegesebb. Az ápolást ellátó 2—3 ápolónőnek külön lakása nem volt, a kórterem egy elfüggönyözött sarkában állott az ágyuk. A kórtermekben íróasztal gyanánt a szennyes ágynemű gyűj-

7) SZABÓ DÉNES: Idézett helyen.

8) Prof. JANCsó MIKLós közlése.

tésére szolgáló ládat használták. A tanterem, melyről a fenti leírás 3. pontja említ, egy elég nagy, kétaablakos, de udvari szoba volt, melynek megvilágítása így sok kívánni valót hagyott hátra. Az előadáson kívül itt történt a járó betegek vizsgálata és a betegfölvétel is. A hallgatóság számának gyarapodásával fokozatosan laboratóriummá is fejlesztetett e helyiség, az ablakok előtt elhelyezett két asztal szolgált a hallgatók labora-

A belgyógyászati klinika alaprajza a régi „KAROLINA” orsz. kórház emeletén. — Plan der med. Klinik im ersten Stockwerk des alten „KAROLINA” Landesspitals.



tóriumaúl. Az ambulans és fölvételre jelentkező betegek várószobájául a lépcsőház és a kórtermek és tanterem között fekvő, gyengén megvilágított folyosó szolgált. Az épület keleti szárnyát egy hosszú keskeny folyosó foglalta el, ennek végében volt a klinika két fiúkéből álló illemhelye, mely tulajdonképpen a szomszédos, ugyancsak a Karolina kórházhoz tartozó ház padlásából alakítottatott.⁹⁾

⁹⁾ A régi Karolina kórházbeli klinika leírásának adatai Dr. JANCsó MIKLÓS: „Purjesz Zsigmond” c. nekrológiájából (Orvosi Hetilap 1917. és Gyógyászat 1918.) származnak, kiegészítve Prof. Jancsó Miklós és Dr. ENGEL GÁBOR, a Karolina kórház utolsó igazgatója (1887-től 1919 júniusig) szóbeli közléseivel. A mellékelt alaprajz Dr. Engel Gábor adatai alapján készült.

Ez a szűk és szegényes, minden szempontból célszerűtlen és meg nem felelő elhelyezés nyomja rá bélyegét klinikánk működésének első negyedszázadára. Szomorú fényt vet az orvosi kar intézeteinek akkori helyzetére, hogy nem egy klinika, így a bőr- és bujakórtani, valamint az elme-kórtani még ezt a helyzetet is jogos irigységgel nézhette.

Azonban nemcsak e szűk és szélszerűtlen elhelyezés hatott gátlólag a belgyógyászati klinika működésére. Mind jobban és jobban kezdte éreztetni rossz hatását az a fentebb már említett körülmény, hogy 1872 óta a Karolina kórház igazgatósága a tanintézettel kapcsolatban nem álló személlyel töltetett be, kinek felettes hatósága a belügyminisztérium, míg a klinikák tanári kara a vallás- és közoktatásügyi tárcához tartozik. Természetesen e kényes helyzet egymásután teremti a kellemetlen összeütközéseket, melyek elsősorban a klinikai oktatásnak vannak hátrányára. Semmi sem jellemzi jobban ez áldatlan helyzetet, mint MACHIK BÉLÁNAK 1874 október 12-én tartott rectori beszámoló beszéde.¹⁰⁾ MACHIK, kit egyetemünk első orvoskari rectorának, SCHULEK VILMOSNAK a budapesti szemészeti tanszékre történt meghívása és kinevezése folytán 1874 április 25-én választanak meg rectornak, beszámoló beszédében keserű szavakkal ismerteti e kérdést, mely szerinte az orvoskarnak s így az egész egyetemnek egyik legfontosabb létkérdése:

„ . . . sajnosan kellett, mint még eddig megoldatlant, mellőznöm egy kérdést, mely már ezen egyetem keletkezése előtt a volt orvos-sebész tanintézet idejében élénk foglalkozás tárgya volt, melynek célszerű megoldásáról az egyetem orvostudományi kara ismételtén behatóan tanácskozott, mellyel azóta a bel- és közoktatásügyi magas minisztériumok is foglalkoztak, s mely mindennek dacára, dacára annak, hogy e kérdés az orvostudományi karnak s közvetve az egyetemnek életkérdése, dacára, hogy az elődázást a szigorú anyagi viszonyok sem mentik, miután a kórház építésére megvásárolt telkek már több mint két éve parlagon hevernek, s az építkezések megkezdésére is elegendő összeg 120.000 frt. áll közvetlen rendelkezésre:

¹⁰⁾ Acta Univ. 1874/75. Fasc. I.

még ma is csak bizonytalan tervezés — mondhatnám a habozás stádiumában áll.

Értem az országos Karolina kórház ügyét.

Ezen egyetem orvostudományi kara sikeres működésének és felvirágzásának ugyanis első és mellőzhetetlen feltétele az országos Karolina kórház ügyének olynemű rendezése, hogy a beteganyag lehetőleg nagymennyiségben rendelkezésre álljon és tudományos célokra kellő módon felhasználható legyen.

Ez pedig — erős meggyőződéseim szerint — semmiképpen sem lesz elérhető, ha a beteganyag kellőképpen nem szaporítottatik, ha minden beteganyag, mely államilag kezeltetik, az egyetemnek át nem adatik, ha a kórodák és illetőleg az egész kórház a nagymélt. belügyminisztériumtól nem függetlenítettik, s a közoktatási ügyvérségtől át nem vétetik, és ha a szaktanárok nem egyszersmind kórodáik egyedüli főnökei is. Kórodákat a betegkezelés minden eshetőségét magába foglaló szabályok által a tanítástól elválasztani nem lehet: a betegkezelés és tanítás másképp nem képzelhető helyesen és akadály nélkül, minthogy a kórodai tanár a vezetésére bízott kórodán egyedül intézkedjék, minden más, a tanítás terén kívül álló közegtől függetlenül.

Mint orvoskari tagnak és rectornak nagy öröömre szolgált volna, ha ez ügy előbbreviteléről vagy megoldásáról tehettem volna jelentést. E helyett azonban fájdalommal kell konstatálnom, hogy a kórházi ügyben lényeges változás nem történt, de sőt az egyetemnek a kórházhoz viszonya ugyanaz maradt; és e szerencsétlen viszony az összes orvosi kar működésére bénítólag hat.

A kórházi anyagnak nagyrésze, csaknem fele a tanításra nézve elvész. A belgyógyászati osztály kénytelen szűkre mért 24 ágygal megelégedni; más osztályok, melyeken maguk a tanárok egyszersmind osztályos főorvosok, a tanítás lendületére fontos változások tételében a helyzet határozatlan volta és a kettős kezelés lassú mozgása által akadályozva vannak s így a kórtani anyag nem hogy szaporodnék, hanem napról-napra csökken, ami nemcsak a kórodákra nyomasztó, hanem különösen a hullák-

kal foglalkozó szakokra nézve egész a tanítás fennakadásáig aggályos.

Nem lehet célja ezen lefolyt tanév történetéről beszámoló beszédnek a jelzett kérdés szellőztetésével tüzetesebben foglalkozni, messze is vezetne ezen beszéd szűk keretétől ama küzdelmek ecsetelése, melyeket az orvostudományi kar ez ügyben kifejtett; ha mégis ezen ügyről itt említést teszek, teszem azt azért, hogy a bekövetkező veszélyekre, melyek az egyetem orvostudományi karának, közvetve az egész egyetemnek felbomlása csíráját rejthetik méhükben, — a figyelmet fölkeltssem, teszem azért, s azt tennem kettős kötelesség parancsolja, hogy a felelősséget a jelzett ügyben ez egyetem orvostudományi karáról elhárítsam“.

Machiknak e keserű panaszát olvasva, értjük meg, mily nehéz helyzetben voltak kénytelenek dolgozni a kar első klinikus professzorai. Érthető lesz így az is, hogy már a következő tanévben e helyzet nyílt összeütközést vált ki a bőrgyógyászati klinika igazgatója, GÉBER EDE és a kórházigazgató BAKONYI JÓZSEF¹¹⁾ között. Bár ennek folyamányaként ideiglenesen rendezik a viszonyt, végleges és a klinikák szempontjából kedvező megoldása csak 20 év múlva, 1895-ben következett be, midőn is a kultuszminisztérium felséghatározat alapján 1896. január 1-i hatállyal átveszi a belügyminisztériumtól a Karolina kórház feletti fennhatóságot és rendelkezést.

A rossz elhelyezés és hiányos felszerelés, továbbá az administratio fenntebb Machik szavaival vázolt nehézsége mellett még egy harmadik, az előbbieknél nem kevésbé súlyos és tragikus körülmény bénítja meg klinikánk működését a kezdetnek amúgy is nehéz éveiben s ez Machik betegeskedése és halála. MACHIK BÉLA, ki fiatalon, alig 30 éves korában jut az orvos-sebész tanintézet kathedrájára és 33 éves korában nyilvános rendes tanára egyetemünknek, mint kortársai között egyikük a budapesti egyetem legkiválóbb tanítványainak, nagy reménnyel indult el sokat ígérő tudományos pályafutására. (Életrajzi adatait I. a mellékletek között.) Kora tudományos

¹¹⁾ FINÁLY HENRIK rectori beszámolója. Acta Univ. 1875/76. Fasc. I. és vitéz Berde K.: A bőr- és nemikórtani tanszék története.

mentalitásának megfelelően polyhistor, az orvostudománynak majd valamennyi elméleti és gyakorlati szakával foglalkozik, két külföldi tanulmányútja alatt FRERICHS, TRAUBE, VIRCHOW, GRAEFE, GRIESINGER és legfőképpen Du BOIS REYMOND mellett képezi magát, s utóbbinak intézetében dolgozva keletkezik egy eszméje, mely legjobban bizonyítja tudományos munkásságra való elhívottságát. Eszméje az, hogy a szervezetben keletkező villamos áramok biztos kimutatásával kellene az emberi testben lefolyó kórfolyamatok megismerésére új módszert alkotni.¹²⁾ Az elektrocardiografiának ezen elméleti elgondolása csak eszme, csak gondolat maradt Machiknál, bár elkísérte őt élete végéig. Midőn tanári katedrája és klinikája megadta volna a lehetőségét az eszme gyakorlati megvalósításának, kezét megkötözték a kezdetnek már vázolt nehézségei, majd az a súlyos csapás, hogy 1874 tavaszán megbetegszik, „tüdőlob” támadja meg, amely mint a kórlefolyásról szóló adataink igazolják, specifikus folyamat volt. Az 1874/75. tanév első félévét emiatt már szabadságon tölti klimatikus gyógyhelyeken. Javultán kerül haza, átveszi klinikája vezetését, de folyton betegeskedik s az 1878/79. tanév folyamán előbb hat hónapi szabadsággal Olaszországban keres gyógyulást Arco és Mentonban, szabadságát újabb hat hónappal meg kell hosszabbítania, de 1879 májusában oly súlyos állapotban kerül vissza Olaszországból, hogy Kolozsvárra vissza sem tud térni, Budapesten, édes atyja házában a betegség ágyhoz szegzi s július 13-án meghal 40 éves korában. A kolozsvári egyetem orvostudományi karának első halottja ő. Sírjánál a Tanács nevében Dr. SZAMOSSY JÁNOS, a classica philologia tanára mond búcsúztatót, s kegyeletos szavakkal emlékezik meg róla rectori beszámolójában Dr. IMRE SÁNDOR, a magyar nyelv és irodalom tanára, egyetemünknek az évi rectora.¹³⁾

Machikot hosszas betegeskedésének ideje alatt tanársegéde, Dr. Büchler Ignác helyettesíti a tanszéken, ki az 1878/9. tanév folyamán *venia legendi*-t kap „A kopogtatás és hallgatózás” tárgy körből. Főnökének halálakor a tanszék további helyettesítésével bízzák meg. özv. MACHIK BÉLÁNÉ pedig az 1880/

¹²⁾ SZINNYEI: Magyar írók.

¹³⁾ Acta Univ. 1879/80. Fasc. I.

81. tanév folyamán férjének szóbeli meghagyása alapján annak szakkönyvtárát az egyetemnek adományozta¹⁴⁾ s a klinika első igazgatójának emlékét hirdető e nemes adomány vetette meg a belgyógyászati klinika könyvtárának az alapját.

Ha Machik Bélának jelentőségét egyetemünk, illetőleg klinikánk szempontjából kutatjuk, sajnos azt igen csekélynek kell mondanunk. A fentebb ismertetett szerencsétlen összehatalálkozása a kedvezőtlen körülményeknek teljesen érthetővé teszi, hogy nem is fejthetett ki oly működést, mely maradandó eredményeket mutatott volna föl. Irodalmi munkásságot sem mint az orvos-sebészti intézet tanára, sem mint egyetemi tanár nem fejthetett ki, egyetlen megjelent dolgozata, mely szövettani tárgyú, medikus éve alatt készül, címe: „Beiträge zur Kenntniss des Sehngewebes“. (Sitzungsber. der math. naturw. Classe der kais. kön. Academie der Wissenschaft. Wien, 1858.) Ami azonban őt ismertté és becsültté tette nemcsak Kolozsvárt, hanem annak messzi környékén is, az kiváló diagnosztikai készsége, nagy általános gyakorlati orvosi tudása volt. Erről volt nevezetes már orvostanhallgató korában is. Midőn Kolozsvárra kerül, az erdélyi Mezőségen éppen egy súlyos malaria járvány pusztít, igen sok tropica esettel, sok perniciosus lefolyással. Az egyik első eset, hol igénybe veszik Machik tudását, Erdély egyik legnagyobb történelmi nevét viselő mánás család tagjánál egy meningitisnek tartott kórkép, hol Machik fölismeri a malaria comatosat s megmenti így a beteget.¹⁵⁾ E szerencsés eset egyszerre ismertté teszi nevét, sok therapiás sikere pedig csak növeli hírét és népszerűségét.

Machik elárvult tanszékére a kar javaslatára pályázatot hirdet a minisztérium. Hárman pályáznak: Kolozsvárról Dr. BÜCHLER IGNÁC, Budapestről Dr. PURJESZ ZSIGMOND és Dr. TAKÁCS ENDRE magántanárok. A Kar első helyen Purjeszt jelöli, TREFORT miniszter azonban vonakodik őt kinevezni s így majdnem egy évig húzódik a kinevezés. Purjesz főnöke, WAGNER exponálja magát assistenséért, barátai interpellációval fenyegetőznek az országgyűlésen,¹⁶⁾ végül Trefort enged és 1880 május 2-án ny. r. tanárrá neveztetik ki. At is veszi mindjárt klinikáját, melyre egy új korszak nyílik.

¹⁴⁾ Acta Univ. 1880/81. Fasc. I.

¹⁵⁾ Prof. JANCÓS MIKLÓS közlése.

¹⁶⁾ Dr. JANCÓS MIKLÓS: Purjesz Zsigmond. (Nekrolog.)

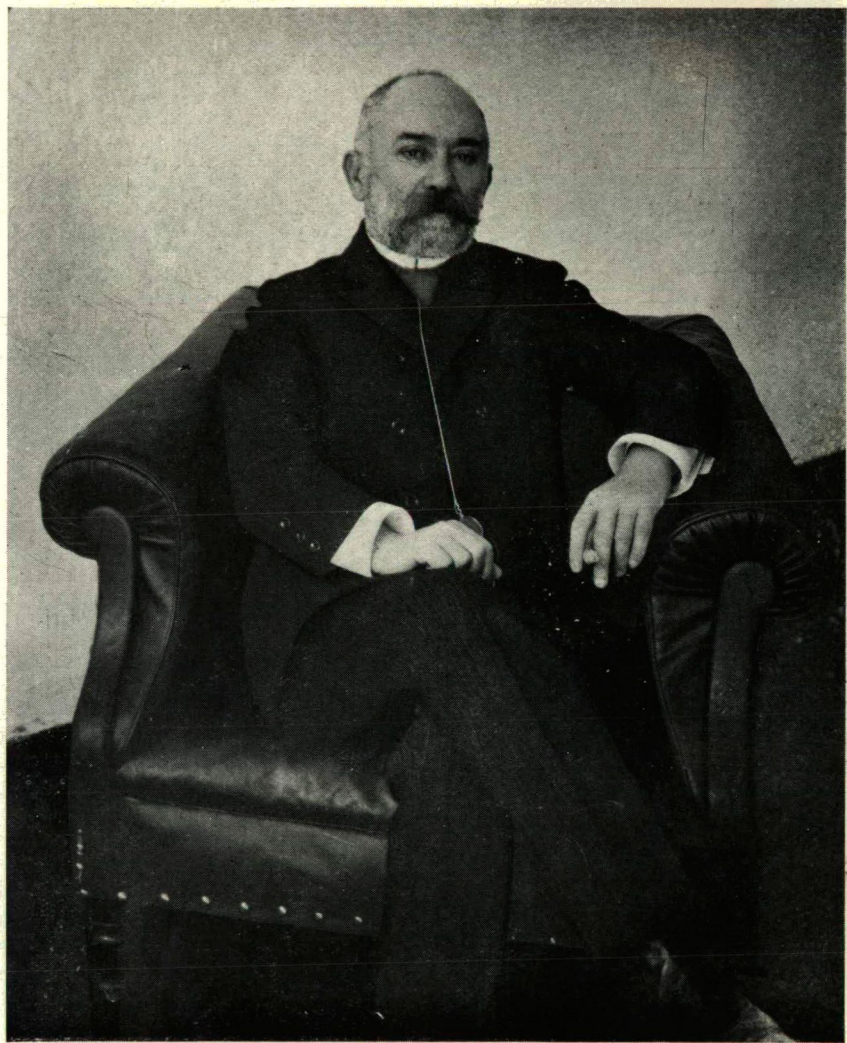
III. Purjesz Zsigmond tanári működése a régi klinikán.

1880—1899.

Klinikánk történetének első, nyolc évre terjedő időszaka, mint az elmondottakból láttuk, lényegében nem jelentett semmi fejlődést az orvos-sebészeti tanintézet belkórodájához viszonyítottan. PURJESZ ZSIGMOND ugyanoly szűkös viszonyok között, ugyanoly ósdi és célszerűtlen elhelyezésben veszi át klinikáját, mint amily állapotban az megalakult. S bár az orvosi kar már 1873 óta állandóan harcol egy új, megfelelő klinikai telep, illetőleg kórház létesítéséért, „inter duos litigantes“, a belügyminisztérium és a közoktatásügyi minisztérium e célból kiküldött vegyes bizottságának tárgyalásai közben mulnak az évek, s Purjesz Zsigmond 31 éves tanári működésének hosszabb, 18 éves első része még az óvári öreg Karolina kórház épületében telik el. Ez az időszak azonban már nem múlik el nyomtalanul klinikánk életében!

Purjesz nagy lelkesedéssel és munkakedvvel kezd hozzá klinikájának fejlesztéséhez. Ennek első jelét már abban látjuk, hogy az akkori egyetemi költségvetés szűk kereteihez mérten jelentős összegeket sikerül kivívnia klinikája számára, mint rendkívüli felszerelési átalányt. „Kórbúvárlati eszközök“-re 500, tudományos szakmunkákra 200 forintot utal ki számára a minisztérium.¹⁷⁾ Kezdetnek ez is elég s megindul a klinikán a szorgalmas munka, melynek irányítója, célja: az elérhető legtökéletesebb orvosképzés. Ennek a szolgálatába állít mindent, s mivel a klinika fekvő beteg anyagának forgalma a rendelkezésre álló 24 ágyon nagyon csekély, bevonja a tanításba az ambulancia beteganyagát is s e célból nagy gondot fordít

¹⁷⁾ HALLER KÁROLY rectori beszámolója. Acta Univ. 1881/2. Fasc. I.



Prof. Dr. PURJESZ ZSIGMOND.

1880—1911.



A „KAROLINA” orsz. kórház régi épülete az óvári Barátok terén. A belgyógyászati klinika első otthona. — Das alte Gebäude des „KAROLINA” Landesspitals. Das erste Heim der med. Klinik.

annak vezetésére, sőt nemsokára egyes speciális rendeléseket is állít be. Ilyen először is a gyermekgyógyászati, majd a fül-, orr- és gégegyógyászati rendelés. Az egyetlen rendelkezésére álló helyiségben, a tanteremben, alig hogy befejeződött a reggel 7—9-ig tartott előadás, rögtön megindul előbb a gyermek, majd a felnőtt ambulancia, a déli órákban kerül sor a fül-, orr- és gégegyógyászati rendelésre. Mindebbe a legszorosabban belevonja a hallgatóságát, mely első előadásaitól kezdve rajongó szeretettel csüng mesterén. Megindul a tudományos irodalmi munkásság is. Már az első évben PURJESZNEK három, ez évben kinevezett tanársegédének, Dr. FARKAS GÉZÁNAK egy közleménye jelenik meg. Már a következő évben először jelentkezik pályázó a belgyógyászatból hirdetett egyetemi pályatételre is. S hogy amennyire a mostoha viszonyok megengették, a laboratóriumi kutatásnak is tért nyitott, bizonyítja az, hogy 1882-ben jelenik meg magyarul az Orvosi Hetilapban, németül a Deutsch. Arch. f. klin. Med.-ben „A mellüri álképletek és mellhártyaizzadásmány differentialis kórismészetéhez.” című munkája, melyben a cytodiagnosis alapját veti meg. S mivel kis klinikai osztálya és a tanítás nem kötik le eléggé idejét, laboratóriuma a kutató munkához nincsen, s magángyakorlata az első években alig indul meg, szabad idejében megírja irodalmi munkásságának fő művét, „A belgyógyászat tankönyvét”, az első magyar nyelven megjelent belgyógyászatot, mely 1884-ben jelenik meg két hatalmas kötetben.

1885-ben kibővül a klinika orvosi személyzete, amennyiben 300 frt. segélydíjjal egy gyakornoki állás rendszeresítettik, melynek első betöltője MEZEI GÉZA orvosszigorló. Ugyanezen évben Farkas Géza tanársegéd 1000 frt. utazási ösztöndíjat nyer gyermekgyógyászati tanulmányok végzésére.¹⁸⁾ Hogy a tanárnak és személyzetének mily nehézségekkel kell megküzdeni a klinika szegényes viszonyainak megfelelően alakuló beteganyag miatt, arra élénk fényt vet az 1886/87. tanévi pályatételre beérkezett munka bírálatának egyik mondata, mely szerint „szerzőt gátolta a kóroda korlátolt betegforgalma, valamint az itteni kórházi betegek nagy részének műveletlen állapota, melynél fogva annál kevésbbé marasztalhatók

¹⁸⁾ Acta Univ. 1885/6. Fasc. I.

hosszabb észlelésre, minél sűrűbben forgolódnak az észlelők körülöttük“.¹⁹⁾

1887 szeptember 23-án magas látogatás tünteti ki a klinikát. Az egyetemalapító Felség erdélyi útja alkalmával meglátogatja a Nevét viselő egyetemet. Jellemző a rendre, melyet Purjesz teremtett klinikáján, hogy az összes klinikák közül csupán BÓKAY ÁRPÁD professzor általános kórosztályát és a belgyógyászati klinikát mutatták meg a Felségnek, ki „élénk érdeklődéssel tudakozódván a viszonyokról, fogadván kegyesen az egyetemi főnökök szakszerű felvilágosításait és a tapasztalt rend és tisztaság fölötti legkegyelmesebb megelégedésének adván kifejezést“.²⁰⁾

Ezekben az években azonban már mind jobban és jobban jelentkezett egy újabb nehézség s ez a klinika kis ágyszáma volt. A kórház főépületében levő három betegszoba állandóan telve van, s mivel az osztálynak közkórházi jellege van s így köteles a betegfölvételre, nagy nehézségekbe ütközik a tanításra szükséges beteganyag megválogatása és fölvétele. Mind gyakrabban szorul rá így a klinika kisegítő helyiségek igénybevétele, ilyen először is a „Bagolyvár“ népies névvel illetett épület a kórház második udvarán, egy félig-meddig romban álló épület,²¹⁾ melynek gerendákkal föltámasztott dűledező emeletén van néhány még használható helyiség, melyekhez rozoga deszkalépcső vezet föl, s amelyekbe deszkapallón jut be az ember a följárótól. E helyiségeket veszi igénybe eleinte csak kisegítés gyanánt a klinika, később pedig rendszeresen s ezáltal úgy a beteganyagnak, mint az osztályoknak egy megosztása alakul ki, melyet a klinika és kórháznak fenntebb már ismertetett viszonya tesz szükségessé. Míg a főépület három betegszobájában a tanításhoz szükséges beteganyag, tehát az érdekesebb, vagy pontosabb észlelést igénylő esetek kerülnek s ez így a tulajdonképpeni klinika, addig a bagolyvár szobáiban azok a betegek fekszenek, kiket a közkórház fölvételi szabályzata értelmében köteles fölvenni a klinika. Természetesen a tanítás céljaira, amennyiben megfelelőek, ezek az esetek is

¹⁹⁾ Acta Univ. 1885/6. Fasc. II.

²⁰⁾ Acta Univ. 1887/9. Fasc. II.

²¹⁾ Részletesebb leírását és fényképét I. vitéz BERDE K.: A bőr- és nemikórtani tanszék története.

fölhasználtatnak. Ez a helyzet egészen 1891-ig, amikor GÉBER EDÉNEK, a bőrgyógyászati klinika igazgatójának halálával az utódjának kinevezéséig eltelő hat évi interregnum alatt egy ideig Purjesz a bőrklinika helyettes igazgatója s ekkor a bőrgyógyászatnak a Karolin kórház első udvarán levő két kórtermét a belgyógyászati klinikához csatolják, helyettük a bagolyvárat engedve át a bőrgyógyászatnak. E két új kórterem alkotta azután a közkórházi osztályt.

Egy nagy és egyelőre pótolhatatlan hiányossága a klinikának, hogy nincsen fertőző osztálya, a ragályos betegek elkülönítése így lehetetlen. A többi beteggel együtt fekszenek így a kórtermekben scarlat, diphtheria, morbilli, sőt variola is. Járványos időkben pedig vagy a bagolyvár egy-egy félig rom helyiségét rendezik be elkülönítő osztálynak, vagy a klinikától nem messze, a Serház-utcában levő városi toloncházat kérik kölcsön a városi hatóságoktól. Különösen variola, a kilencvenes évek derekán pedig scarlat okozott súlyos járványokat Kolozsvárt. Ekkor történt meg az a följegyzésre méltó eset, hogy midőn a klinika igazgatósága újból helyiségeket kért a toloncházban scarlatinás betegek elkülönítésére, a város öreg polgármestere rosszalólag jegyezte meg: „nem tudom megérteni az urakat, hogy miért vannak olyan nagy dologban azokkal a scarlatos betegekkel, hiszen ha jól tudom, abba a betegségbe csak gyermekek esnek bele“.²²⁾

Purjesz Zsigmond tanári működésének első évtizedére esik a belgyógyászati diagnostika fejlődésének, — ha szabad ezt a kifejezést használnunk, — a hőskora. Ekkor indul meg föltartóztatlanul diadalmas útjára a bakteriológia és ezzel az aetiológiai diagnostika. Ennek eredményei alapján rendíti meg az egész akkori tudományos világot Koch tuberkulinja, majd pár év múlva Behring serotherapiás eredményei. Mily sok és mily végtelen perspectiva a therapiás téren akkor még oly szűk lehetőségek közé szorított belgyógyászatban! Tudományszakának ily irányú fejlődése mind égetőbbé teszi azonban Purjesz előtt klinikájának oly sok hiány mellett is legfeljebb, legnagyobb hiányosságát, hogy nincs laboratóriuma, mely lehetővé tenné az egyszerű diagnostikai vizsgálatokon túl

²²⁾ Dr. JANCSÓ MIKLÓS: Purjesz Zsigmond. Gyógyászat 1918.

a kutató munkát. Még fokozottabban jelentkezik e hiány, midőn 1890-ben, a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók nagyváradi vándorgyűlésén bíráló tárgyává teszi KORÁNYI FRIGYES-nek akadémiai székfoglalóját, mely a typhus és malaria vegyes fertőzéseit tárgyalja. E bírálata éles hangú irodalmi vitára vezet, melynek folyamán még jobban érezhetővé válik a hiány, hogy klinikai munkásságát, mesterien pontos és mindenre kiterjedő betegészleleteit nem tudja a laboratóriumi kutatás adataival támogatni. Laboratóriumot szervezni és berendezni azonban csak akkor tud, midőn assistentiájában is akad olyan, ki dolgozni tud és dolgozni akar, dacára a hiányos felszerelésnek. Ez csak 1893 elején következik be, midőn a klinika szolgálatába lép mint díjas gyakornok Dr. JANCÓS MIKLÓS. Talán érdemes lesz röviden lejegyezni azt a jelenetet,²³⁾ melyben először találkoztak, mint professzor és gyakornok, Purjesz és Jancsó és amelyben a kiváló emberismerettel és kritikával rendelkező főnök azonnal fölismerte a kezdő fiatal gyakornokban a kiváló munkatársat, a megbízható segítséget s talán már ekkor fölismerte benne a méltó utódot. Alighogy Jancsó mint gyakornok szolgálatba lépett, néhány nap múlva egyedül van késő este a klinikán, mint ügyeletes orvos. A felsőbb leányiskola internátusából eszméletlen állapotban egy 13 éves leánykát szállítanak a klinikára, ki pár óra múlva meghal, anélkül, hogy a kezdő gyakornokon kívül bárki is vizsgálta volna. Másnap reggel Purjesznek, ki ily szolgálati kérdésekben a legtúlzottabb szigoráról volt nevezetes, alig meri jelenteni a tanársegéd, hogy egy ily tisztázatlan eset fordult elő. Azonnal előveszik a gyakornokot, ki a legnagyobb nyugalommal és határozottsággal referálja az esetet: meningitis basilaris tuberculosa, mely kiindult a vesék széteső gümőkórjából, bemutatja diagnosísának igazolására a pontos kórrajzot, a cathetérrel vett vizelet vizsgálatát, a bakteriologiai készítményeket. S midőn az obductio pontról-pontra igazolta a klinikai leletet, Purjesz a legnagyobb elismeréssel nyilatkozik új munkatársáról, ki e naptól fogva legteljesebb bizalmát bírja, s kívül 18 hosszú évet töltene együtt a legteljesebb harmóniában.

A klinika első laboratóriumát így Dr. JANCÓS MIKLÓS ren-

²³⁾ Prof. JANCÓS MIKLÓS szóbeli közlése nyomán.

dezi be, természetesen alkalmazkodva azokhoz a szűk keretekhez, miket a régi kórház épülete megengedett. A keleti szárny hosszú folyosójáról az udvarra nyíló két helyiség, helyesebben „két odú, mert szobáknak nem voltak nevezhetők“, ²⁴⁾ lesz az első laboratóriumi helyiség, melyeknek zavartalan használatát igen kellemetlenül befolyásolta az a körülmény, hogy a földszinten közvetlenül alattuk van elhelyezve az igazgatói betegosztály illemhelye. Lassan, fokozatosan sikerül csak a felszerelés beszerzése is. 1892/93-ban 215 frt.-ot kap a klinika az első analitikai mérleg megvételére, ²⁵⁾ a következő tanévben már 1000 frt.-nyi összeget bakteriologiai berendezésre, de csak 1896/97. tanévben sikerül az első kutató munkára alkalmas nagy Zeiss görcső beszerzése az engedélyezett 800 forintból. Időközben bővül az orvosi tanszemélyzet is, 1890-ben engedélyezi a minisztérium díjtalan gyakornoki állás szervezését, míg 1893. szeptemberére engedélyeztetik a II. tanársegédi állás, melyet Jancsó Miklóssal töltenek be. Ő rögtön ezután saját költségén a budapesti bakteriologiai intézetbe megy, ahol hat hetes bakteriologiai kurzust vesz. Innen visszatérve kezdi meg a rendszeres bakteriologiai munkát, az első kérdés, mit főnöke kívánására vizsgálat alá vesz, a typhusbacillus kitenyésztése székletből lemeztenyészetekben. ²⁶⁾ Ezzel egyidőben jelenik meg az Erdélyi Múzeum Egylet Orvostermészettudományi Értesítőjében JANCÓS MIKLÓS és ROSENBERGER MÓR közös dolgozata: Adatok a quartana parazita fajlagosságához, mely első állomását jelenti annak a hosszadalmas, fáradtságos, de eredménydús munkásságnak, mely az egész tudományos világban ismert nevet szerzett Jancsó Miklósnak, és a kolozsvári egyetem belgyógyászati klinikájának.

1896-ban a Magyar Felsőoktatásügyről szóló jelentésben a következő adatokat találjuk a klinika személyzetéről, betegforgalmáról: ²⁷⁾ „Az ápoló személyzet áll: 1 tanszolga, 1 ápoló, 4 rendes és 1 kisegítő ápolónőből. Rendelkezésre áll: *a)* a klinikán 15 férfi és 9 női ágy, *b)* a közosztályon 20 férfi és 1 női ágy (utóbbi pótágy), amelyeken a múlt 1894/95. tanévben

²⁴⁾ Dr. JANCÓS MIKLÓS: Purjesz Zsigmond. Orvosi Hetilap 1917.

²⁵⁾ Acta Univ. 1892/3. Fasc. I.

²⁶⁾ Saját közlése.

²⁷⁾ SZABÓ DÉNES: Idézett helyen.

a klinikán 352 beteg, a közosztályon az 1895. évben 538 beteg gyógykezeltetett. A járóbetegek forgalmában (1895. év) *a)* felnőttek 2080, *b)* gyermekek 1733, *c)* gége, fülbajos 298 egyénnel szerepelnek, összesen 4111 beteg. A szegény beteg gyermekek számára kiutalt gyógyszer ára 1894 október 1-től 1895 március 31-ig 154 frt. 52 kr., 1895 április 1-től 1895 október 1-ig 301 frt. 26 kr., összesen 455 frt. 78 kr.“ Ugyanezen jelentés a klinika tudományos felszerelését 5066 frt. 23 kr.-ra értékeli, részletes fölsorolás nélkül.

Az 1895. év az utolsó, melyben még két gazdája van az intézetnek, 1896 január 1-től kezdődőleg a Karolina kórház teljesen a vallás- és közoktatásügyi minisztérium hatáskörébe kerül s ennek első áldásos következménye, hogy az új kórház, illetőleg klinikai telep építésének kérdése végre szőnyegre kerül.²⁸⁾ Már november hó 25-én a miniszter kinevezi az építési bizottságot, mely rövidesen tárgyalás alá veszi a minisztérium által megbízott KORB FLÓRIS és GIERGL KÁLMÁN műépítészek által készített tervet. Ezzel szemben a pénzügyminiszter képviselője veto-val él, aminek következtében takarékosági szempontból át kell alakítani a tervezetet, minden épületen törölnek valamit, a belgyógyászati klinikán az egyik (keleti) szárny lényeges megrövidítése a következménye ennek. A klinika a Mikó- és Trefort-utcák által határolt területen, a Mikó-utcai frontra kerül s 1897 őszén megindulnak a telep rendezésének földmunkálatai, először is a hegyoldalom fekvő terület alsó terasszát képezik ki, melyen a már előzőleg fölépült élet- és közegészségtani intézet szintjében sorjában a sebészeti klinika, igazgatósági épület, belgyógyászati klinika, szülészeti és nőgyógyászati klinika nyernek elhelyezést. 1898 szeptemberében kerül fedél alá az épület, miközben Purjeszt a minisztérium 500 frt. útisegéllyel Németországba küldi a klinikák belső berendezésének tanulmányozására.²⁹⁾ Egy évet vesz igénybe a belső berendezés, melynek minden fázisában a legnagyobb gonddal és pontossággal vesznek részt Purjesz és Jancsó, anynyira kezükben tartva annak irányítását, hogy minden bútor-

²⁸⁾ Az építkezés részletesebb történetét lásd: SZABÓ DÉNES: Különlenyomat a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók XXXII. vándorgyűlése alkalmából kiadott emlékkönyvből.

²⁹⁾ Acta Univ. 1897/8. Fasc. II.

darab, minden fölszerelési tárgy egészen az eprouvetta tartókig saját tervezésük, sajátkezű rajzaik után készül. 1899 őszére tervszerűleg készen áll berendezve a klinika s szeptember 24-én a régi kórház épületéből átköltöztetik a betegeket. Az új tanévet már új klinikáján nyitja meg Purjesz, bevezető előadása után bemutatva azt az érdeklődő közönségnek. Ebben az időben indultak meg a klinikai telep harmadik terasszán a tervezett fertőző osztály földmunkálatai, maga az épület 1901 őszén készült el és vétetett használatba.

Ezzel klinikánk történetének első, 27 évre terjedő korszaka, melyet a provizorikus elhelyezés jellemez, véget ért. Az új klinika a maga korszerű, modern berendezésével új teret, új munkaalkalmat nyitott meg. Kezdjük így az új aera történetét az új épületnek és berendezésének rövid, vázlatos ismertetésével.³⁰⁾

³⁰⁾ Részletes leírása ábrákkal és tervrajzokkal: Dr. PURJESZ ZSIGMOND: Belgyógyászati klinika. Emlékkönyv a XXXII. vándorgyűlés alkalmából. Továbbá francia nyelven a „Les Facultés de Medicine de Budapest et de Kolozsvár“ műben. Kiadatott a XVI. nemzetközi orvoskongresszus alkalmából, Budapest, 1909.

IV. Purjesz Zsigmond tanári működése az új klinikán. 1899—1911.

A klinika és a fertőző osztály épületeiről és az építkezési költségekről a következő táblázatos összeállítás ad fölvilágosítást.³¹⁾

	Klinika	Fertőző osztály
<i>I. Építkezés és belső berendezés költsége.</i>		
Összes építési munkák	357.069 K 05 f.	50.393 K 96 f.
Fűtés, víz, gáz, csatornázás	81.834 K 40 f.	21.202 K 18 f.
Villamos világítás	8.712 K 19 f.	2.345 K 72 f.
Villanyos jelző, telefon és óra	6.019 K 98 f.	895 K 74 f.
Fabútor	15.671 K 68 f.	2.296 K 42 f.
Vasbútor	11.678 K 68 f.	1.961 K 20 f.
Kárpitos bútor	3.768 K 25 f.	535 K 30 f.
Szőnyegfélék	1.087 K 18 f.	421 K 17 f.
Fölrati táblák	560 K 70 f.	124 K 60 f.
Tiszteletdíjak	19.456 K 08 f.	3.207 K 05 f.
Összesen	505.858 K 19 f.	83.383 K 31 f.

II. Helyiségek száma.

Souterrain	36	—
Földszint	42	22
I. emelet	27	11
Összesen	105	33

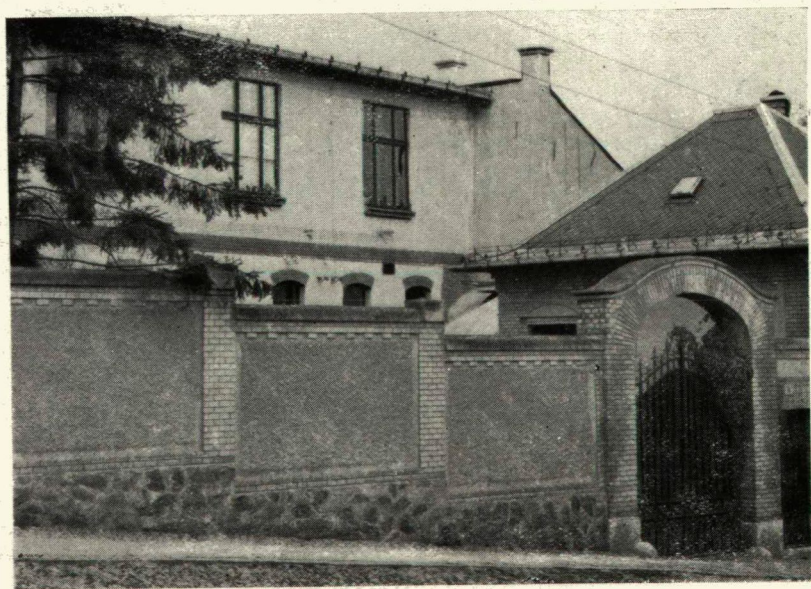
III. Beépített terület, ágyszám, egységárak.

Beépített terület	1413.84 m ²	411.36 m ²
1 m ² költsége	357.80 K	202.70 K
Betegágyak száma	90	24
1 betegágy költsége	5620.95 K	3474.30 K

³¹⁾ SZABÓ DÉNES: Az építkezés története, továbbá Prof. Janicsó följegyzései.



A belgyógyászati klinika új épülete Kolozsvárt. — Das neue Gebäude der med. Klinik in Kolozsvár.



A fertőző osztály Kolozsvárt. — Infektionsabteilung in Kolozsvár.



*Tüdőbetegosztály Kolozsvárt. — Abteilung für
Lungenkranke in Kolozsvár.*



*PURJESZ-emlékmű a belgyógyászati klinika előtt.
PURJESZ Denkmal vor der med. Klinik.*

Az építési költségek ezen összeállításánál nincs figyelembe véve sem a klinikai telepnek megfelelően végzett tereprendezésnek, sem a telep közös igazgatósági épületének és gazdasági épületeinek költsége. Ezek tekintetbe vételével az ágyak egységára a következőképen változik:

A belgyógyászati klinikán: 7864.37 K.

Fertőző osztályon: 5718.02 K.

A *belgyógyászati klinika* épülete egyemeletes volt, egy rövidebb keleti, egy hosszabb nyugati szárnyal s ezeket összekötő középső résszel. Főfrontja déli volt s a klinikai telep parkjára nézett. A földszinten a főbejáratnál szemben egy tetővilágításos helyiségben volt az ambulans betegek vizsgáló szobája, külön férfi és női várószobával. A vizsgáló szobán át lehetett bejutni a tanterembe, mely amphitheatrális volt, 86 ülőhellyel. A vasszerkezeten nyugvó padok alatt körbe futó folyosó néhány dolgozó asztallal a hallgatóság laboratóriumának volt berendezve. A földszint-középső összekötő folyosójára nyílt egy tanársegédi lakás, 1 szoba, hálófülke és előszobával, a felvételi fürdő, egy kisebb tanterem, mely egyúttal a gyermekgyógyászati és fül-, orr-, gégegyógyászati ambulancia céljait is szolgálta, a felvonó és a bejáró betegek closethelyiségei. A földszint nyugati szárnyát a klinikai osztály foglalta el, külön női és férfi osztállyal, melyek mindegyike 1 nagyobb, 8 ágyas betegszobából és egy 2 ágyas elkülönítőből állott, a megfelelő mellékhelyiségekkel. A keleti szárnyon a tanári szoba, könyvtár és a laboratóriumok foglaltak helyet, az egyúttal mérleg-szobának használt tanári laboratóriumon kívül két nagyobb és négy kisebb helyiségben. Az első berendezési tervek szerint e kisebb helyiségek egyike volt a Röntgen-laboratórium. Az emelet középfolyosójára egy tanársegédi lakás és két gyakornoki szobán kívül három egy ágyas és egy két ágyas különszoba nyílt. A szárnyakban nyert elhelyezést a közkórházi osztály, mindegyik oldalon 1—1 nagy, 20 ágyas, és 1—1 kisebb, 12 ágyas kórterem, elkülönítőkkal, mellékhelyiségekkel. Az alagsor nyugati szárnyában vízgyógyintézet létesült, a keleti szárnyban a betegápoló apácák nyertek ideiglenes elhelyezést, itt volt a kísérleti állatok két helyisége és a női cselédség szobái. A középrészben a házmester lakása és a központi fűtés és

melegvízszolgáltatás kazánháza, továbbá az orvosi ebédlő és a klinika irodahelyisége és irattára.

Ez az eredeti terveknek megfelelő beosztás természetesen nem maradt végleges. Hogy csak a fontosabb változtatásokat említsük: az apácák központi, külön apácalakban történt elhelyezésével fölszabadult szobák a laboratórium souterrain helyiségeit bővítették, mint táptalajkonyha, sterilizáló, állatszoba. Az emeleti két ágyas különszoba nemsokára a Röntgenlaboratóriumnak adott helyet, a kórtermek és laboratóriumi helyiségek beosztása különben változatlan maradt.

A fertőző betegek elhelyezésére szolgáló „barak” épület a klinikai telep harmadik, legfelsőbb terraszán nyert elhelyezést, annak a Trefort-utcára eső részén, úgy hogy a város felől külön az utcára nyíló kapun át volt megközelíthető. Földszintjén különálló épületben tanársegédi lakás, házmester lakás, fürdő, fertőtlenítő és raktárak foglalnak helyet. Az utcai front felől egyemeletes épület, mivel hegyoldalra épült, a kórtermeket magában foglaló emeleti részével a terrasz felé tulajdonképpen már csak földszintes. Ez a rész, mint az alaprajzon jól látható, két különálló épületből áll, melyeket egy fedett, de oldalain nyitott folyosó köt össze. Mindegyik rész két egymástól teljesen elkülönített osztályra van választva, melyek mindegyike két-két kis kórteremből, egy előtérből és az ápoló apácaszobájából áll. Az egy épületben levő két elkülönített osztályt csupán a mindkettővel közlekedő orvosi szoba köti össze, mely egyik épületben iroda és laboratóriumi helyiség, a másikban műtőszobának van berendezve, a diphtheria osztályon szükségessé válható műtétek céljaira. Mindegyik kórteremben 3—3 ágy van, de ezek száma járvány esetén 1 nagy és két gyermekágygal hatra emelhető. Így négy egymástól teljesen izolált osztály áll rendelkezésre, scarlatina, morbilli, diphtheria és erysipelas számára.

A klinikának tudományos fölszereléséről is bőkezűen gondoskodik a minisztérium. 1899/900-ban első részlete gyanánt a fölszerelési átalánynak 40.000 Koronát utal ki, ezt követi a következő tanévben 5000, majd 1901/2-ben újabb 40.000 korona. Ezen összegekkel sikerül kifogástalan tudományos fölszerelést berendezni, fokozatosan szereznek be megfelelő számú görcsövet, majd bakteriologiai, szövettani, chemiai, állat-

kísérleti fölszerelést, Röntgen gépet, vetítőkészüléket, mikro-fotografáló berendezést stb. A nagyobb beteganyagnak megfelelően bővül az orvosi személyzet is, három tanársegédi, két díjas gyakornoki állást kap a klinika, majd 1902 január 1-én adjunctussá neveztetik ki Dr. JANCsó MIKLÓS, ki 1901-ben venia legendi-t kap „Klinikai propaedeutica“ tárgykörből.

1903 június 9-én *id. József főherceg* látogatja meg a klinikát. Ugyanezen év őszén a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók XXXIII. vándorgyűlése alkalmával büszkén mutatják be az ország minden részéből összesereglett orvosoknak az új klinikákat s ebből az alkalomból az Egyetem 420 oldalas emlékkönyvet ad a vándorgyűlés tagjainak, melyben az egyetem történetét és orvosi és természettudományi épületeinek jelenlegi elhelyezését, fölszerelését ismerteti. E könyvben Purjesz Zsigmond mesteri tollal ismerteti élete legfőbb művét, az új belgyógyászati klinikát.

Szinte érthetetlen, hogy a klinikának új épületbe költözése a betegforgalomban nem érezteti azonnal hatását. Az első tanév alatt sokszor kórtermek állanak üresen,³²⁾ bár a klinika ágyszáma nem mondható nagynak, az eredeti beállítás szerint 90. A második évben azonban már széles Erdélyországban híre ment az új, tökéletes épületeknek, s mindenfelől tódul a klinikára a felvételt kereső beteg. 1903-ban a fentebb említett emlékkönyv szerkesztője, Dr. SZABÓ DÉNES már panaszkodik a klinikákról adott általános leírásában, hogy a belgyógyászati klinika helyhiánnyal küzd. Ezen előbb a jobb helykilhasználás segítségével 100-ra emelve a beteglétszámot igyekszik a klinika segíteni, nemsokára pedig fölmerül a terv, hogy a gümőkóros betegek nagy számára tekintettel, egy külön szanatóriumi osztály létesítésével igyekezzenek a klinikai osztályt tehermentesíteni. Erre a célra a klinikai telep harmadik, legfelsőbb teraszát veszik igénybe, melynek Trefort-utcai részén a fertőzőbarak áll. A tágas területen egyidejűleg közös épületet emelnek a klinikai ápolást ellátó Szent Ferenc-rendi nővéreknek, ahol egyúttal a nővérek felügyelete alatt a női cselédséget is közös lakásban helyezik el, ezzel is tehermentesítve a klinikát. A *tüdőbeteg pavillon* e terassznak nyugati részére került,

³²⁾ Prof. JANCsó közlése.

ahol a klinikai telep közvetlenül érintkezett az egyetem nagy-kiterjedésű botanikus kertjével (azelőtt gróf Mikó-féle kert), mely százados lombos fáival, kis fenyvesével a legmegfelelőbb környezetet alkotta. Az egyemeletes épület déli és északi fronttal bírt, beosztása olyan, hogy összes kórtermei a déli frontra néznek, míg az északira a széles, tágas folyosókon kívül a földszinten a tanári szoba, tanársegédi lakás, iroda, házmesteri lakás, az emeleten laboratórium, raktárak és gégevizsgáló sötétkamra nyílnak. Valamennyi kórterem előtt úgy a földszinten, mint az emeleten széles terrasz fekszik, melyre a kórtermekből szélesre nyitható ajtókon lehet kijutni. A terrasz méretezése olyan, hogy oda a betegeket ágyastól ki lehet tolni. A pavillon mellett a kertben külön fekvő csarnok is épült. A pavillon 11, 6 és 2 ágyas kórtermekkel összesen 65 beteg számára rendeztetett be, de tekintettel arra, hogy a jelentkezők nagy száma mellett ez az ágyszám sem bizonyult elégnek, nemskára a férőhely megfelelő kihasználása mellett 76 beteg számára is kényelmesen elegendőnek bizonyult. A betegek elhelyezése állapotuk szerint alakult ki, a földszinti kórtermekbe a súlyosabb, az emeletiekbe a kezdődő, könnyebb esetek kerültek. Az épület környékét a már előzőleg ott volt kertek lombos fáinak kímélésével a klinikai telep saját kertészete parkírozta, főleg fenyőkkel ültetve be, egyidejűleg a telep második és harmadik terraszra között levő lépcsőzetesen meredek hegyoldal is fenyőkkel telepítettett be úgy, hogy ma a tüdőbetegosztály épülete a lapos tető magasságát elérő nagy fenyves erdőben fekszik. Az épületet 1905 április 22-én nyitották meg, jelentősége nemcsak a klinikai oktatás szempontjából volt igen nagy, hiszen a fertőző osztály 24 ágycsoporthat, ezzel 200-ra emelkedett a betegágyak száma, de mint Erdély egyik első tüdőbetegszanatóriuma, szociális és egészségügyi szempontból is nagy jelentőségű áldásos működést fejtethetett ki.

Az 1905-ik esztendőben negyedszázados fordulója volt annak, hogy PURJESZ ZSIGMOND került klinikánk élére. A tanártársak és tanítványok nagyrabecsülése, hálája és szeretete nem engedte nyomtalanul elmúlni ez évfordulót. SZABÓ DÉNES és JANCÓS MIKLÓS szerkesztésében egy hatalmas 745 oldalas emlékkönyvet adtak ki, melyet az Erdélyi Múzeum Egylet orvostudományi szakosztályának 1906. évi március 24-i ülésén

adtak át az ünnepeltnek. „A tisztelet és szeretet, — mondja Szabó Dénes rectori beszámolójában, — megtiltotta, hogy érzelmeinket oly nyilvánosan fejezzük ki, amint ezt mi és az orvosi szakosztályon kívül álló tisztelőinek nagy száma kívánta volna. A tanítványok és tanártársak buzgalma oly Emlékkönyvvel örököltette meg az ünnepélyt, mely úgy fényes kiállításával, mint 45 dolgozatával feledteti az ünnepély szerény kereteit.“³³⁾

Az elkövetkező évek a csendes, de szorgalmas munka évei, melyekről beszámolót tulajdonképpen legjobban a klinika személyzetének irodalmi munkássága ad. Ki kell emelnünk azonban külön azt a nagy munkásságot, melyet ez időben JANCsó MIKLós adjunctus és ELFER ALADÁR tanársegéd kísérleti vizsgálatai a gümőkór bakteriológiájában fejtenek ki nagy anyagon folytatott állatkísérletekkel.

Az első jelentős esemény ezután 1911-ben következik be, midőn PURJESZ ZSIGMOND, kit a nagy beteganyag ellátása, a tanítás fárasztani kezd, nyugdíjazását kéri, amit a vallás- és közoktatásügyi minisztérium április 7-én elfogadva, egyidejűleg „kifejezi őszinte elismerését sok évi eredményes és kiváló munkásságáért“. Őszinte fájdalommal búcsúztatja kiváló tagját az orvoskar, s SZÁDECZKY LAJOS rector beszámolójában: „A mi kollegialis meleg elismerésünk is elkíséri őt a méltán megérdemelt nyugalomba, párosulva az Egyetemet ért veszteség élénk érzetével, amit csak az a tudat enyhít, hogy az ő így felszabaduló idejét és munkaerejét annál inkább fordíthatja a szenvedő emberiség és a tudomány szolgálatára.“³⁴⁾

Purjesz Zsigmond nyugalomba vonulásával egyidejűleg Budapestre költözött. Tanszékét a Kar egyhangú meghívással adjunctusával, Dr. JANCsó MIKLós-sal tölti be, kinek kinevezése 1911 október 6-án jelenik meg.

1912 május 27-én azonban újból Kolozsvárt és klinikáján látjuk Purjesz Zsigmondot. E napon leplezték le ugyanis a klinika előkertjében, a főbejárattal szemben elhelyezett mellszobrát, VASTAGH GYÖRGY szobrász művét, melyet tanítványai, elsősorban pedig hálás betegek emeltettek, hogy maradandó emléket állítsanak működése színhelyén a mesternek és az or-

³³⁾ Acta Univ. 1905/6. Fasc. I.

³⁴⁾ Acta Univ. 1910/11. Fasc. I.

vosnak. Szádeczky Gyula rector beszámolója szerint:³⁵⁾ „A múlt év fényes eseményei sorában melegségénél és felemelő hatásánál fogva akár első helyen említhettem volna Dr. Purjesz Zsigmond ny. tanártársunk szobrának leleplezését május 27-én. Egyetemünk tudtán kívül, szinte meglepetésszerűen készült el általános tisztelet és nagyrabecsülésnek örvendő kollégánk remek mellszobra, mielőtt Budapestre távozásának első éve letelt volna és a belgyógyászati klinika kis kertjében, a lépcsőházzal szemben állíttatott fel. Mintha paciensei, kiket ő oly nagy tudással és annyi szeretettel kezel, könnyebben gyógyulnának, ha az ő közelében érzik magukat.

Megható bensőséges családi ünnep volt ez, a nagyrabecsülésnek, őszinte szeretetnek, ragaszkodásnak meleg megnyilvánulása, aminő a mai lármás, törtető erőszakos világban csak olyan félreeső, csendes, emberbaráti helyen képzelhető el, aminő ez a klinika. Itt érte el Purjesz Zsigmond kollégánk kedves családja több nemzedékének környezetében azt, amit a sors a legnagyobbak és legjobbak közül is csak a kiváltságosoknak juttat osztályrészeiül! A társadalom minden rétegéből való sokadalom töltötte meg a szűk helyet, ahol hálás tisztelőitől körülrajongva, virágokkal díszes környezetben, Dr. Kenyeres Balázs orvoskari dékán szép beszéde után lehullt a lepel az ő ércbe öntött másáról“.

PURJESZ ZSIGMOND, ki soha senkitől nem tudott viszonzatlanul elfogadni valamit, a szobor költségeit meghaladó összeget, 10.000 koronát adományozott az orvosi Karnak, azzal a rendeltetéssel, hogy kamatait tanulmányi érdemek jutalmazására fordítsák.

Hogy az a 31 esztendő, amit Purjesz Zsigmond a Ferencz József-Tudományegyetem belgyógyászati tanszékén töltött, mit jelentett klinikánk történetében, azt az elmondottak után nem kell újólág részletezni. Az ő vezetése alatt, az ő munkásságának eredményeként lett az óvári öreg Karolina kórház három kis betegszobájából egy három nagy épületet elfoglaló, 200 betegágyas, modern felszerelésű intézet, amely — mint ahogy igazgatója nevelte akkor Erdély egész orvosgenerációját, — központja, „ultima ratio“-ja lett egész Erdélyben a belgyógyászati gyakorlatnak.

³⁵⁾ Acta Univ. 1911/12. Fasc. I.

Purjesz Zsigmond egyéniségének jellemzésére nem érzem hivatottnak magamat. A tanítványnak hálás, ragaszkodó szeretetével, avatott tollal, költői szívvel jellemezte nagy mesterének halálakor (1918 január) a legkedvesebb és leghívebb tanítvány, a méltó utód: Dr. JANCsó MIKLÓS, elődjét, mint embert, mint tanárt és mindeneknek fölötte, mint orvost. És mélyen meghajtotta emléke előtt a kegyeletnek zászlaját Dr. RIGLER GUSZTÁV rector:³⁶⁾ „Régi szívbaja ölte meg a magyar orvosok e legnagyobbikái közül való embert. Szenvedése csak órákra nyúlt. Lelke nagyságát, megtörhetetlen erősségét mutatja az, hogy a mellette virrasztó tanítványának még végső perceiben is magyarázta bántalmának tüneteit s megmondá előre a véget szinte percnyi pontossággal. Purjesz Zsigmond szobra évek óta ott áll már az általa teremtetett belgyógyászati klinika előtt. Ezen kőbe és ércbe vésett emlék, amelyet tanítványai és megmentett betegek élete vége előtt 7 évvel emeltek neki hálájok és tiszteletük jeléül, sokáig hirdeti még emlékét. De ennél is tovább fog élni neve, melyet maga vésett bele hazánk történetének egyik legfényesebb aranylapján örökre hervadhatatlan irodalmi munkássággal. Bár sem Erdély, sem Kolozsvár szülőtte nem volt, mégis itt akart pihenni. F. évi jan. 30-án a temetésén megnyilvánult részvét mutatta a veszteség nagyságát, mely elmúlásával nemcsak egyetemünket, hanem az egész országot érte“.

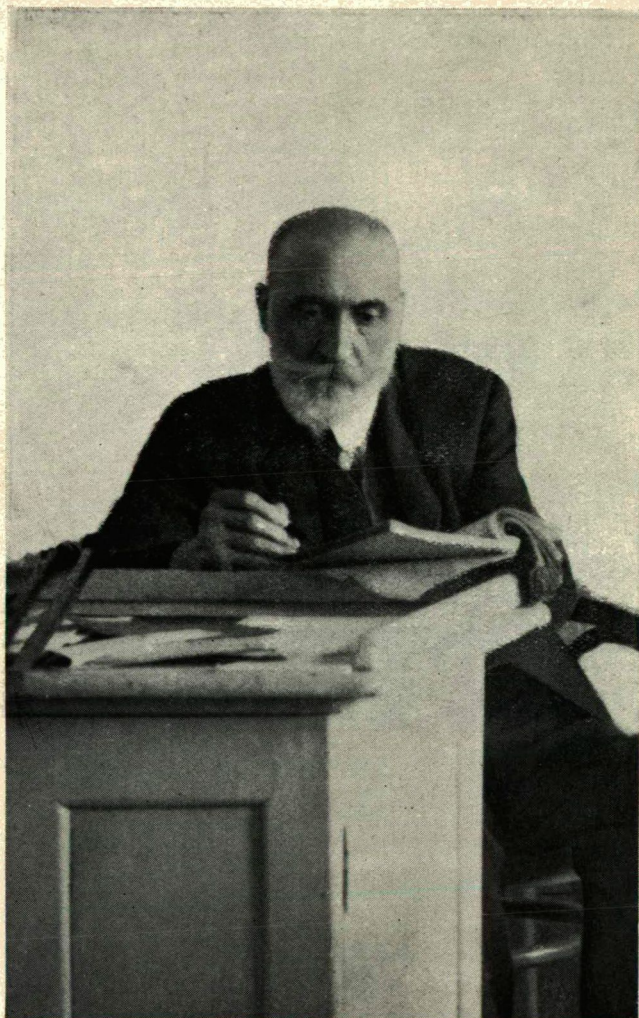
³⁶⁾ Acta Univ. 1917/18. Fasc. I.

V. Jancsó Miklós tanári működése Kolozsvárt. 1911—1919.

Midőn Purjesz örökét Jancsó Miklós foglalta el, a klinika igazgatójának személye megváltozott ugyan, de nem változott a szellem, mely a klinikát irányította. A munka folyt tovább ugyanúgy, ugyanoly keretek között, mint azelőtt. Azok a változtatások, melyeket Jancsó klinikájának berendezésében létesíteni akart, nevezetesen az ambulancia helyiségének áthelyezése a souterrainbe, külön kijáráttal, tágabb elhelyezéssel, továbbá diétás konyhának fölállítása, egyelőre csak tervek maradtak, kivételük elhalasztódott, megvalósításukat végleg megakadályozta a háború kitörése. Klinikánk történetében nem is találunk nevezetesebb momentumot a mozgósítás elrendeléséig.

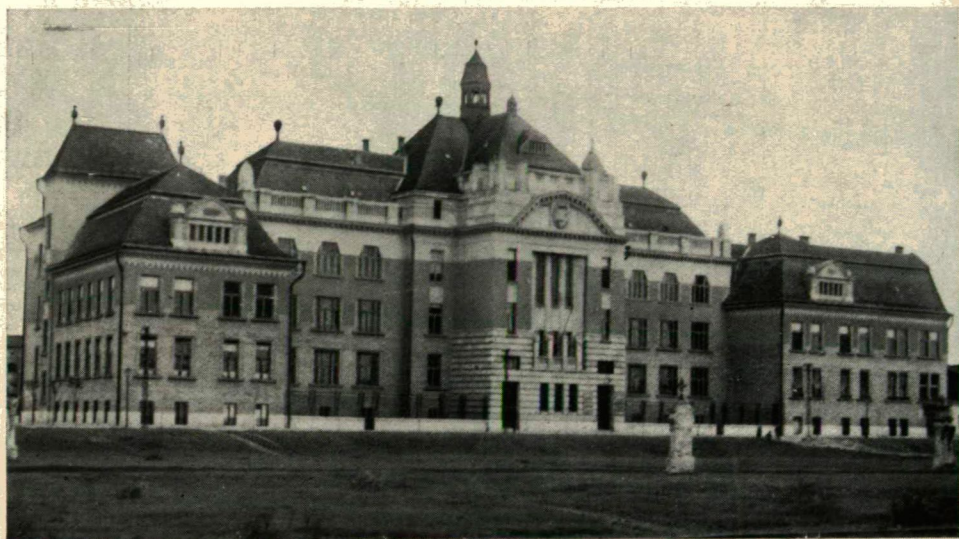
Augusztus elején, a mozgósításkor az orvosi személyzetnek 4 tagja vonul be katonai szolgálatra, 3 tanársegéd és 1 gyakornok.³⁷⁾ Az otthonmaradottakra pedig a nehéz viszonyok között fokozott munka, új feladatok várnak. A Karolina kórház igazgatósága a klinikai bizottsággal egyetértve egyelőre 400 ágyat ajánl föl a katonaság rendelkezésére sebesültek és betegek elhelyezésére. Gyakorlatilag azután e helyzet úgy alakul, hogy a Kolozsvárt felállított tartalékkórházak, gyengélkedő osztatok stb. valamennyi súlyos betegüket igyekeznek a klinikáknak adni át. Augusztus 29-én az esti órákban megérkezik Kolozsvárra az első sebesült szállító vonat a galíciai front-ról s ezzel nagyszámú súlyos dysenteria eset, melyek a belgyógyászati klinika egy kórtermét foglalják el. Hogy a klinika polgári beteganyagát a harctérről érkező s így gyakran fertőző betegségben szenvedő katonai betegektől kellően el lehessen különíteni, Jancsó professzor kénytelen a klinika egész be-

³⁷⁾ ACS N. ISTVÁN, NAGY SAMU és PURJESZ BÉLA tanársegédek, GERGELY JÓZSEF gyakornok.



Prof. Dr. JANCSÓ MIKLÓS

1911—1930.



*A belgyógyászati klinika ideiglenes épülete Szegeden. (I. emelet.) — Das
provisorische Heim der med. Klinik in Szeged. (I. Stock.)*

osztását megváltoztatni. A tüdőbetegosztályt kiürítik, tüdőbetegek föl vételét a háború egész tartamára megszüntetve, ezt a pavillont rendezik be tulajdonképpeni klinikai osztálynak a polgári betegek részére, itt folynak az előadások, a délutáni betegvizitek. A klinika főépülete pedig teljesen a katonai beteganyag számára áll rendelkezésre; csupán az ingyenes rendelés és a betegfölvétel történik ott. Az ősz folyamán azonban még jobban bővül a klinika munkaköre. A katonai parancsnokság lefoglalja kórház céljaira az egyetemi kórtani és gyógyszer-tani intézet és az ezzel kapcsolatosan létesítendő Pasteur kórház új, még berendezetlen hatalmas épületét, mely az elmegyógyászati klinikával átellenben épült föl s ebben egy 600 ágyas kórházat állít föl „*Pasteur tartalékkórház*” néven, mely adminisztratív a klinikákhoz tartozik, onnan kapja élelmezését stb., orvosi ellátását pedig Jancsó professzor veszi át, ki a klinika két idősebb gyakornokát, később címzetes tanársegédét rendeli ki a nagy beteganyag ellátására. Ezzel a klinika ágyszám a háború egész tartamára 800-ra emelkedett, míg az orvosi személyzet maradt a mozgósítás által korlátozott számban. E nagy beteganyag kellő ellátása úgy történt, hogy a tüdőbetegepavillonban elhelyezett klinikai osztályt Jancsó professzor vezette egy assistenssel, a tulajdonképpeni klinikai épületben lévő, a katonaság rendelkezésére bocsátott osztályt az adjunctus, Dr. Elfer Aladár egy assistenssel, aki a fertőző osztályt is ellátta. Az adjunctus és assistense intézték a klinikai ingyenrendelést is, melynek munkáját nagy mértékben növelte az a körülmény, hogy a városban levő legkülönbözőbb katonai alakulatok orvosai állandóan igénybe vették az ambulanciát, mint consiliariust. A Pasteur tartalékkórház vezetése ugyancsak Jancsó kezében volt, itt nagymértékben fokozta a munkát az a körülmény, hogy a katonai parancsnokság, — éppen a tartalékkórháznak klinikai nivón történt vezetésére tekintettel, — rövid idő múlva felülvizsgálatok végzésére kérte fel az osztályt, aminek végzése természetesen a vezető személyének volt fenntartva. Úgy a katonai osztályon, mint a Pasteur tartalékkórházban napidíjjal alkalmazott szigorló orvosok, vagy idősebb orvostanhallgatók segédkeztek. A belgyógyászati előadásokat Jancsó, az 1914-ben kötelező tárggyá tett belgyógyászati diagnosticát adjunctusa, a diagnostica magántanára, Elfer Aladár

látta el. Hogy egy ily nagy beteganyagnak pontos klinikai ellátása és feldolgozása milyen munkát rótt úgy a főnök, mint assistenciájára, azt könnyű elképzelni. Kolozsvár és vidékének egészségügye szempontjából pedig ugyancsak megbecsülhetetlen értéket jelentett a klinika működése, hiszen azáltal, hogy ez az egy klinika egymagában 700 ágyat bocsátott a katonaság rendelkezésére, a katonakórházak pedig éppen legnehezebb, vagy tisztázhatatlan eseteikkel töltötték be ezt az ágyszámot. tulajdonképpen a klinika, illetőleg igazgatójának hatáskörébe került minden a városba behurcolt háborús járványos megbetegedés első eseteinek fölismerése, ellátása és a védekezés megszervezése. Hogy csak egy párat említsek: Jancsó ismeri fel a Fellegvárbán internált szerb foglyok között kitörő recurrens járványt. A klinikán diagnostizálják Kolozsvárt az első exanthematicust, az első variola esetet stb. E nagyszabású és sokoldalú munka mellett szűken ugyan, de tudományos munkálkodásra is jut idő és alkalom, amint erről a később közlendő irodalmi működése a klinikának beszámol. Ki kell ezek közül emelnem Jancsónak a visszatérő láz pathogenesissére irányuló vizsgálatait, melyek a fentebb említett járvánnyal kapcsolatban történtek, továbbá egy sajátos trichina-járvány földerítését. Elfer adjunctus 1916-ban a varsói belgyógyászati kongresszuson vesz részt a klinika képviselőjeként.

Az önfeláldozó kötelességteljesítésnek nem késett az elismerése sem. 1916 augusztus 5-én Jancsó professzor a vöröskereszt hadiékítményes díszjelvényét kapja meg, ugyanakkor a klinika hat orvosa II. o. vöröskeresztérmet. Kevéssel később úgy Jancsó, mint a Pasteur tartalékkórházban működő két assistense porosz királyi vöröskereszt érmet kapnak, majd a háború vége előtt kevéssel a polgári hadi érdemkereszt első osztálya fejezi ki a felsőbb hatóság háláját a klinika igazgatójával szemben.

És elkövetkezett a nagy összeomlás. Hazajöttek a hadbavonult assistensek egy kivételével, ki időközben elhelyeződést talált. Az így megünnült assistensi állásba előlépő címzetes tanársegéd, a klinika orvosi személyzetének román nemzetiségű tagja, Dr. Hatiegan Gyula, kinevezése után röviddel állásáról lemondott és a Nagyszebenben időközben fölállított román kormányzótanács szolgálatába lépett. Az egyetemet benépesí-

tették a harcterekről hazakerült régi tanítványok és megindult a régi munka, de nem a régi hangulattal, nem a régi kedvvel. Jött Kolozsvár ellenséges megszállása 1918 karácsony szombatján és jöttek a kálvária-járás nehéz hónapjai, midőn soha nem lehetett tudni, hogy mit hoz a holnap. 1919 május 12-én azután elvégeztetett. Az egyetem tanári kara egyhangúlag megtagadva a nemzetközi jog szabályaiba ütköző, a megszállóktól erőszakosan követelt hűségesküit, katonai karhatalommal megkezdődött az intézetek átvétele. A klinikákról, így klinikánkról is május 13-án távolították el az igazgató-tanárt. A klinika épülete előtt megjelent egy föltűzött szuronyú oláh katonai járőr, miközben az átvételt végző két fiatal oláh orvos, volt tanítványai, fölszólították Jancsó professzort, hogy hagyja el klinikáját. Egyidejűleg azonban az adjunctus és az egész orvosi, valamint altiszti személyzet szigorú utasítást kapott, hogy szolgálati kötelességét megszakítás nélkül végezze tovább, mert ki ezt vonakodik teljesíteni, azt a katonai hatóságok azonnal a Tiszántúlra toloncoltatják. Így a klinikai szolgálat ellátása biztosítva volt. Az egyetem új hatóságai a klinika igazgatását hivatalosan Stanca Szilárd dr.-ra, a nőgyógyászati klinikának a háború alatt alkalmazott napidíjas orvosára bízták, ki egyúttal a nőgyógyászati klinika vezetésével is megbízott. Ő azonban a klinikának sem orvosi, sem administratív vezetésébe egyáltalán nem szőtt bele, teljesen szabad kezét engedve így a magyar orvosi személyzetnek. A klinika vezetője így ebben az időben az adjunctus, ELFER ALADÁR dr. c. rk. tanár volt. Mivel a Pasteur tartalékkórház a leszereléskor azonnal föloszlott, ekkor a klinika már csak az eredeti három épületben működött tovább, a tüdőbetegpavillon azonban még ekkor sem adatott vissza eredeti hivatásának, hanem rendes klinikai osztály volt, míg a tüdőbetegeket a főépület egy nagy kórtermében különítették el. Ez a helyzet egész július hó végéig tartott, midőn a tiszai fronton a vörös hadsereg támadása következtében a román csapatok sok sebesültet veszítve, a katonai hatóságok a belgyógyászati klinikán is sebesülteket helyeztettek el. Ezek számára az addig tüdőbetegosztálynak használt nagy kórtermeket kellett kiüríteni, így ezzel egyidőben a tüdőbetegpavillont adták vissza eredeti céljának. Ekkor állott helyre a klinika osztályain a háború előtti, eredeti beosztás.

Ez az átmeneti viszony 1919 október 15-ig tartott. Addig a klinikának román alkalmazottja nem volt, csupán az egyetemi hatóságok rendeletére egy szigorló orvos tartózkodott állandóan a klinikán könyvtárrendezés címén, ki az egész napot a könyvtárszobában töltve, hallgatólagosan egy ellenőr szerepét játszotta s feltűnés nélkül megfigyelte a magyar személyzet működését, közben a felszerelési tárgyakat is leltározva. Szeptember 11-én kinevezetett egyetemi tanárrá a „cluji“ egyetemen a klinika volt tanítványa és assistense, Dr. Hatiegan Gyula, ki október 15-én újonnan kinevezett assistenseivel megjelent a klinika épületében, hogy azt átvegye. A pár percig tartó hivatalos aktus után a magyar orvosi személyzet elhagyta azonnal a klinikát, a benntlakó néhány orvos másnap reggel költözött ki. És ezzel a kolozsvári magyar tudományegyetem belgyógyászati klinikája három szép épületével, tökéletes felszerelésével, nagy könyvtárával és közel egy fél évszázadon át gyűjtött pótolhatatlan tudományos anyagával együtt megszűnt, megsemmisült a magyar tudomány számára. Jött a hontalanság, a száműzetés korszaka.

Purjesz Zsigmond családja Jancsó Miklóssal együttesen a klinika főbejárata előtti szobrot lebontatva, a házsongárdi temetőben levő síron állíttatta föl, hogy megkíméljék így attól a sorstól, mely érte a klinikai telep alapítását és az egyes klinikák építését megörökítő márványtáblákat, mint ahogy ért széles Erdélyországban minden olyan emléket, mely a magyar kultúra, a magyar tudás emlékét őrizte!

A klinika orvosi személyzete jórészt Kolozsváron maradt és magánorvosi gyakorlatból tartotta fenn magát, a fiatalabb tagjai a klinikának Erdély kisebb városaiban kerestek elhelyeződést. Kolozsvárt ekkor senki sem hagyta el a személyzetből.

VI. A klinika az egyetem ideiglenes budapesti működése alatt.

1919—1921.

Az egyetem elvétele után az oláh hatóságok gyors egymásutánban 19 tanárt utasítottak ki Kolozsvárról, mint „alkalmatlan idegent“, a folytonos zaklatások miatt rövidesen még 8 tanár követte önként őket. Az orvoskari professzorok közül DAVIDA LEÓ, LECHNER KÁROLY és RIGLER GUSZTÁV utasítottak ki. Az orvosi karnak így nagyobb része Kolozsvárt maradt. A Budapestre került fele a tanári karnak azonnal megindította akcióját az Egyetem megmentése, ideiglenes, majd végleges elhelyezése iránt. Természetes, hogy a legnagyobb nehézségeket az orvosi kar, főleg a klinikák ideiglenes elhelyezése okozta úgy, hogy ebben az irányban, dacára a különböző terveknek, (Irgalmasok kórházának, XVII. helyőrségi kórháznak fölhasználása stb.) 1920 július 12-ig nem történt konkrét intézkedés. Ekkor vette át a vallás- és közoktatásügyi minisztérium a népjóléti minisztériumtól az Országos Hadigondozó Hivatal Révész-utcai utókezelő intézetét az ideiglenesen egyesített pozsony—kolozsvári klinikák átmeneti elhelyezésére. Mivel a pozsonyi klinikák rövidesen más, célszerűbb elhelyeződést találtak, október 6-tól kezdődőleg a Révész-utcában csak a kolozsvári klinikák maradtak.

Az épület, mely provizórikusan ugyan, de klinikánk harmadik otthonát képezte, a székesfővárosi gázművek műszerüzemének gyárépülete volt, mely a háború alatt ideiglenesen hadikórházzá alakíttatott át. A háború végekor került a kórház teljes felszerelésével a hadigondozó hivatal hatáskörébe, majd ugyanígy lett belőle klinika. Tekintettel arra, hogy a belgyógyászati klinikának orvosi személyzetéből senki sem tartózkodott Budapesten, az orvoskar Kolozsvárt maradt tagjai pedig arra a ké-

résükre, hogy csak akkor költözzenek ki, midőn Egyetemünk végleges székhelyére jöhetnek, további intézkedésig szabadságot kaptak,³⁸⁾ a klinika vezetéséről átmenetileg gondoskodni kellett. Midőn 1920 március 25-én a két menekült egyetem orvosi kara is utasítást kapott, hogy az előadásokat kezdje meg, a belgyógyászat ideiglenes előadására a budapesti egyetem II. sz. belklinikájának adjunctusa, Dr. CSIKY JÓZSEF egyetemi magántanár, a debreceni egyetem első belgyógyász professzora kéretett föl, ki azonban előadásokat csak a következő félévben tartott. Az ő felügyelete alá került azután a Révész-utcai belgyógyászati osztály is. Az orvosi szolgálat ellátására három tagú személyzet állott rendelkezésre. A hadigondozó hivatal belgyógyászati osztályának vezetője, Wilhelm A. dr. mint címzetes tanársegéd, és Egyetemünk két tanítványa: Tokai Lajos dr. és Fogarassy Béla dr. mint gyakornokok. Csiky előadásait nem az osztályon, hanem a budapesti II. sz. belklinikán tartotta főnöke, JENDRASSIK ERNŐ engedélyével, ugyanitt folytak a hallgatók délutáni beteglátogatásai is, a klinika két fiatal assistense, Molnár Elek László dr. és Jánossy Gyula dr. vezetésével. A szigorlatok is itt történtek.

A Révész-utcai osztály tehát nem működött mint klinika, jelentősége tulajdonképpen csak annyiban volt, hogy fenntartotta a jogfolytonosságot. Nagyobb feladatra már szegényes felszerelésénél fogva sem lett volna alkalmas, hiszen minden abban az állapotban maradt az osztályon, mint ahogy a hadikórház, illetőleg utókezelő intézet működése alatt volt. A belgyógyászat az épület második emeletén volt elhelyezve, ágyszámát pontosan megállapítani nem tudjuk, hiszen a nagy, tágas műhelyhelyiségekben férőhely mindig oly bőven állott rendelkezésre, hogy azt teljesen soha sem vette igénybe a klinika. Rendesen két női és egy férfi kórterem volt üzemben. A laboratóriumi felszerelés egy kis típusú Reichert görcsőven és egy kézi centrifugán kívül csupán a legszükségesebb mindennapi vizsgálatok elvégzéséhez szükséges üvegneműekre szorítkozott. A laboratórium szobája volt egyúttal az ambulancia helyisége is. Röntgen vizsgálatokat az épület első emeletén elhelyezett sebészeti klinika gépével végeztek. Az osztály beteganyaga

³⁸⁾ MÁRKI SÁNDOR: Az Egyetem története.

a közeli gyárvidék lakosságából került ki, míg a fekvő betegek száma mindig elég kicsiny volt, az ambulancia állandóan igen nagy beteganyaggal rendelkezett úgy, hogy sokszor napi 4—5 órai munkát adott annak ellátása. Az orvosi személyzet egy deszkafalakkal kis fülkékre osztott nagy teremben lakott.

A klinikáknak Révész-utcai elhelyezése a jogfolytonosság fenntartása mellett még annyiban bírt jelentőséggel, hogy mintegy gyűjtő állomása lett az egyetem szétszóródott tanítványainak, tudományos és műszaki személyzetének, akik itt kezdtek gyülekezni, várva, hogy mikor indulnak meg a végleges elhelyeződés munkálatai. Így osztotta be kari határozat szolgálattételre a belgyógyászati osztályra az egyetemi általános kór- és gyógytani intézet akkori tanársegédét, JENEY ENDRE dr.-t, e tanszék jelenlegi ny. r. tanárát, kit azonban Csiky rövidesen a budapesti II. belklinikán látott el megfelelőbb munkakörrel.

A Révész-utcai belgyógyászati osztály ily beállításban működött egészen 1921 szeptember 30-ig, amikor is az egész ottani „klinikai telep“ föloszlattatott és fölszerelését Szegedre szállították, hogy ott a klinikák provizórikus elhelyezkedésénél a berendezés alapját képezze.

VII. A szegedi ideiglenes elhelyeződés.

1921—1929.

Az Egyetemnek Szegeden való elhelyezésénél a legfőbb akadályt az orvoskari intézeteknek, nevezetesen az elméleti intézetek mellett a belgyógyászati és sebészeti klinikának ideiglenes elhelyezése képezte. Tulajdonképpen ez volt a legfőbb akadálya annak, hogy Egyetemünk működését itt már az 1920/21. tanév folyamán megkezdje, mert a Tanács a karokat egymástól elválasztani még ideiglenesen sem akarta. Így maradt az egész Egyetem a fentebb már vázolt viszonyok között Budapesten. A szegedi elhelyezés megoldását célzó bizottsági tárgyalások és megbeszélések anyagából csupán annyit kívánunk felsorolni, ami klinikánk ügyét közvetlenül érintette.

Az 1920 január 14-én Szegeden tartott bizottsági tárgyaláson, melyen TÓTH LAJOS államtitkárral egy tanári bizottság élén a prorektor vett részt s jelen volt az átalakítási munkák tervezésével megbízott KORB FLÓRIS műépítész, a belgyógyászati klinika számára a Madách-utcai polgári iskola épülete, vagy ehhez hasonló térfogatú és építkezésű pótlólag kijelölendő épület átalakítása merült föl, sőt Korb az átalakítási munkálatok költségvetését is elkészíti a polgári iskola épületére vonatkozólag 500.000 korona összegben.³⁹⁾ Amennyiben az épület átvétele akadályokba ütköznék, a bizottság mint második megoldási lehetőséget az akkor még szerb megszállás alatt levő újszegedi városi járványkórházban kívánja elhelyezni a sebészeti és belgyógyászati klinikákat együtt!⁴⁰⁾ Ez csupán a helyzet és viszonyok teljes ismeretlenségével magyarázható lehetetlen terv szerencsére többet egyáltalán nem kísért, éppen

³⁹⁾ KORB FLÓRIS fölterjesztése a Minisztériumhoz 1920 IV/30-án.

⁴⁰⁾ L. az Orvoskarnak 382—1920. etsz. fölterjesztését, másolatban közölve Szeged város tanácsával.

így csupán ezen az első ülésen szerepelt a vasbeton barakokban való ideiglenes elhelyezés gondolata is.⁴¹⁾

Egy teljes évnek kell elmulnia bizonytalanság közepette, míg 1921 január 10-én Benárd Ágoston népjóléti miniszter és Tóth Lajos kultusz államtitkár együttes szegedi látogatása alkalmával fölmerül a helyzetet megoldó egészséges terv, az *állami vas- és fémipariskola új épületének* az Egyetem céljaira való igénybevétele. Március 5-én pedig a városi tanács örömmel jelenti, hogy a kereskedelmi minisztérium át is adta e szép épületet. Ezzel az orvoskar elhelyezésének kérdése egyszerre megoldódott, hiszen a nagy és tágas épületkomplexumba a belgyógyászati és sebészeti klinikán kívül öt elméleti intézet: közegészségtan, gyógyszerstan, gyógyszerismeret, élettan és orvosi vegytan s ezenfelül még az egyetemi gyógyszerár és gyógyszerészeti intézet, ha szűken is, de elhelyezhető volt. Így az 1921 április 1-én Szegedre érkező tanári bizottság TÓTH LAJOS elnökletével véglegesen felosztotta a rendelkezésre álló helyiségeket. Ekkor kapta a belgyógyászati klinika a fémipariskola főépületének egész első emeletét, a műhelyépület első emeletének felével együtt. A bizottságban a belgyógyászati tanszéket annak ideiglenes ellátója, CSIKY JÓZSEF képviselte s így az ideiglenes elhelyezés területi megoldása az ő érdeme volt. A vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak május 17-én kelt rendelete a klinika elhelyezését a fentiek szerint határozza meg. Ezután rövid idővel megindult az épület egyes elfoglalt helyiségeinek fölszabadítása és a szükséges átalakító munkálatokat is megkezdették.

Az állami vas- és fémipariskola Kálvária-téri épülete közvetlenül a háború kitörése előtt készült el; tulajdonképpen hivatásának még át sem adhatták, midőn a katonai parancsnokság hadikórház céljaira foglalta le. A háború befejezésekor a Szegedet megszálló francia gyalogosi csapatok foglalták le az épületet laktanya, részben kórház céljára úgy, hogy midőn az átalakító munkákat megkezdették, még sok helyiségben látni lehetett a falakon, ajtókon a francia nyelvű fölíratokat. A megszálló csapatok kivonulása után a menekültügyi hivatal megszállt területéről menekülő családok elhelyezésére vette

⁴¹⁾ L. a bizottsági ülés jegyzőkönyvét.

igénybe az épületet, kik különösen a szobákban fölállított tűzhelyekkel, kályhákkal okoztak az épületben sok kárt. A menekülteknek elhelyezése, — tekintettel az akkori nagy lakásínségre, — csak igen lassan haladt s csak 1921 novemberében fejeződött be. Hogy ez az átalakításokat s így a klinika üzembehelyezését nagyon gátolta, az kétségtelen. A sok viszontagság természetesen az épületen is nagyon meglátszott, az ablakok jórésze törött volt, a hajópadló tönkrement stb. Az átalakítások, tatarozások s elsősorban az épület fertőtlenítése így igen sok munkát adott.

Jancsó, ki az Egyetem végleges sorsának kialakulását Kolozsvárt várta be, 1921 júniusában jelent meg először Szegeden, hogy a klinika elhelyezését illetőleg tájékozódjon, illetőleg az átalakításoknál óhajításait érvényesíttesse. Mivel a klinikának már eredetileg igen szűkre szabott keretein (65 ágy) változtatni nem állott módjában, igyekezett legalább egy elkülönítő osztályt szervezni, hogy ezáltal részben a klinikának ágyszámát növelje, részben a tanítás szempontjából nélkülözhetetlen fertőző beteganyagot a klinika számára biztosítsa. E célból a fémipariskola udvarával szomszédos telken épült városi hajléktalanok menhelye látszott alkalmasnak, mely ugyancsak az orvosi kar elhelyezésére följajánltatott. A felszerelésnek kiegészítése céljából pedig a városi járványkórház ideiglenes átvétele céljából folytatott megbeszéléseket SOMOGYI polgármesterrel és WOLF tiszti főorvossal. Ujszeged elengedhetetlen meg szállása akkor még nem szűnt meg s így az ottani járványkórházi épületeket nem lehetett használni. Emiatt a város közegészségügyi hatóságai ideiglenesen a Kálvária-utcai Móra elemi iskolában rendeztek be járványkórházat, melynek máshová helyezése az iskola sürgős felszabadítása végett indokolt volt. Hamar létrejött így a megegyezés arra nézve, hogy a klinika a járványkórház felszerelését átvéve, annak beteganyagát is elhelyezi. A menhelyépület első emeletének rendelkezésére bocsátását Jancsó professzor a még Budapesten működő orvoskarral személyesen intézte el, ugyanekkor Korb műépítésszel megbeszélve mindkét épületen az átalakítási és szerelési munkálatokat. Jancsó professzor ezután Kolozsvárra tért vissza, az átalakítási munkák pedig a fentebb jelzett akadályokkal nehezítve egész nyáron át folytak e sorok írójának felügyelete alatt.

1921 szeptemberében végleg Szegedre költözik Jancsó professzor, októberben pedig összegyűl az orvosi tanszemélyzet is: a régi assistensek közül PURJESZ BÉLA dr. magántanár, a klinika régi tanítványai közül ENGEL RUDOLF dr. tanársegéd és TOKAI LAJOS dr. gyakornok, míg teljesen újak KOVÁCS KÁLMÁN dr. tanársegéd, KOVÁCS GYÖRGY dr. és TEMESVÁRY ERNŐ dr. gyakornokok. Még e hó folyamán megérkezik Pestről a Révész-utcai osztály felszerelése, melyből azonban csak 35 ágy van használható állapotban s ez képezi az első berendezést. Az Egyetem október 10-én nyitotta meg hivatalosan a félétet; a klinikai előadások azonban csak november folyamán kezdődnek meg, egyelőre csak elméletileg, hiszen beteganyag még nincsen. Jancsó professzor november 21-én tartja meg első előadását Szegeden, minden szava fájó emlékezés, de kicsillan belőle a jobb jövőbe vetett hit, a bizakodás, a reménység. Megkezdődnek a szigorlatok is, egyelőre a városi kórház laboratóriumában, a belgyógyászati osztály beteganyagának fölhasználásával. A betegfölvétel megindítását meggátolja egyelőre az ápolószemélyzet hiánya. Minden igyekezetünk, hogy ezt akár a Kolozsvárt szolgálatot teljesített Szent Ferenc-rendi ápolónővérekkel, vagy midőn ez nem sikerült, akármily más ápoló szerzetesnői renddel oldjuk meg, hiábavaló volt. Tóth államtitkár sürgette a betegfölvétel megindítását s így az ápolónői szolgálatot jórészt hadikórházakból visszamaradt személynizettel látva el, december 23-án megkezdődött a betegfölvétel, míg a járóbeteg-rendelés már november 29 óta folyt.

A klinikánknak hajlékot adó állami vas- és fémipariskola egy a modern iskolaépítés szempontjainak megfelelően tervezett épület volt, mely széles folyosóival, tágas, világos tantermeivel sok szempontból tényleg alkalmas volt betegosztályok céljaira is. Az épület a Kálvária-tér és Menhely-utca sarkán emelkedik, délre néző főfrontja a térre tekint, ehhez nyugati végében egy rövidebb, a Menhely-utcára néző szárny a keleti végében pedig egy hosszabb, az udvart két részre osztó, eredetileg műhely helyiségeket tartalmazó szárny csatlakozik. A lépcsőház által kétfelé osztott főépületben a nyugati szárnyon a férfiosztály, a keletin a női osztály helyeztetett el. A férfiosztály egy 18 és egy 16. ágyas, a női osztály egy 16 és egy 14 ágyas kórteremből állt eredetileg. A négy kórtermen

kívül egy egyágyas, és egy kétágyas különszoba állott rendelkezésre, így a teljes ágyszám 67 volt. Az épületnek a betegosztályok között fekvő részében a laboratóriumi helyiségek és a könyvtár helyeztetek el. A laboratóriumnak egy nagyobb, három ablakos helyisége volt, melyben a kémiai, bakteriologiai és serologiai vizsgálatokon kívül a betegosztályok mindennapi vizsgálatai is folytak. A kisebb kéta-blakos helyiség szövettani vizsgálatokra rendeztetett be, továbbá itt helyeztük el az analitikai és torzios mérlegeket. A laboratóriumhoz tartozott egy kis sötétkamra és egy mosogató helyiség, mely egyúttal sterilizáló és táptalajkonyha is volt. A könyvtár egyablakos szobája elsötétítő berendezéssel ellátva egyúttal mikrophotografáló helyiség is volt, azonkívül irodának is szolgált, végül itt helyeztük el a műszertárt. A főépületben ezen kívül a tanár két helyisége, inspekciós szoba, egy két szobás tanársegédi és egy egyszobás gyakornoki lakáson kívül szűk, kicsiny mellékhelyiségek voltak. A tanterem az udvari műhely-szárny első emeletén volt, egy kétoldalról jól megvilágított, hatalmas teremben, mely eredetileg a főépülettel nem is közlekedett. Az átalakítások során a termet a főépület folyosójával egy a padlástérben elhelyezett fedett folyosóval kötötték össze, mely lejtős menetével a tanteremben a padokat tartó menedékes dobogó legmagasabb pontjára vezetett, így egyenlítve ki a két szárny között levő mintegy 10 lépcsőfokot kitevő szintkülönbséget. Így a kórtermekből a betegeket ágyastól együtt lehetett a tanterembe szállítani. A műhelyszárny emeletén volt az ápolónők lakásául szolgáló két tágas helyiség is. Az ingyenrendelés helyiségei az épületnek alagsorában, a Menhely-utcai frontra kerültek, egy vizsgálószobával, és külön női és férfi várószobával. Ugyanitt volt egy altiszti lakás és egy kis szoba a kísérleti állatok számára, valamint egy raktárhelyiség. A fölvevett betegek ruháinak elhelyezésére utólagosan az alagsor tágas folyosójából vágtak le Rabitz falakkal helyiségeket. A betegápolást 9 ápolónő látta el, az ételmezést a bőrgyógyászati klinika mellett fölállított központi konyha szolgáltatta.

Klinikánk ideiglenes elhelyezése tehát, ha szűken is, de kielégítette egyelőre az igényeket. Nagy hátrányt jelentett azonban az, hogy az alagsori helyiségeken és folyosókon kívül, melyek kifogástalan metlachit burkolattal bírtak, valamennyi

helyiségben egyszerű hajópadló volt igen megviselt állapotban. Csupán a tanári helyiségek, valamint az egyik nagy kórteremben volt parkett. Hogy ez a körülmény a klinika tisztántartását mennyire megnehezítette, azt felesleges részletezni. Hátrányos volt az a körülmény is, hogy összes kórtermeink túlságosan nagyok voltak, kisebb kórtermekkel nem rendelkezünk s így a beteganyagnak célszerű megosztása, külön typhus, vagy tuberkulózis osztály fölállítása lehetetlen volt. A klinika e két legfőbb hátrányán csupán 1924 nyarán sikerült segíteni, midőn a minisztérium engedélyével az összes kórterem és laboratóriumi helyiség metlachit burkolattal láttatott el s ezzel egyidejűleg három nagy kórterem fölosztásával kisebb s így jobban használható helyiségeket nyertünk.

A menhely épület első emeletét elfoglaló *elkülönítő osztály* sok kis helyiségével lehetővé tette, hogy két-két kórteremmel diphtheria és scarlatina osztályt rendezhessük be, elkülönített ápolónői szobákkal, továbbá egy-egy kórtermet erysipelas és morbilli számára. Mindezek az osztályok azonban egy közös folyosóra nyíltak, nem volt megfigyelő osztályunk sem, ennek dacára 8 év alatt csupán egy házi fertőzést láttuk morbillivel. Az elkülönítő osztály két helyiségét a kórtani intézet assistensi és gyakornoki lakásai foglalták el. A menhely épület annyiban megfelelt fertőző kórház céljainak, hogy aszfalt padlózata a kellő tisztántartást lehetővé tette.

Láthatjuk tehát, hogy úgy a klinika, mint az elkülönítő osztály elhelyezése aránylag kielégítő volt. Nem így állottunk azonban a kórtermi és laboratóriumi felszereléssel. Az első átalányok közül még a tudományos felszerelésre szánt összeg nagyobb részét is kórtermi fölszerelésre kellett fordítanunk, hogy a betegfelvétel mielőbb megindulhasson. Még így is majd egy esztendő telik el, míg valamennyi ágyunkat matrácokkal látjuk úgy, hogy az első hónapokban gyakran csak úgy tudtunk fölvenni beteget, ha az magával hozott matrácokat. Természetes, hogy így a könyvtár fejlesztése, valamint a laboratóriumi fölszerelés kiegészítése csak lassan halad előre. A könyvtár alapját az a tankönyv és folyóirat gyűjtemény vette meg, melyet 1922 októberében hivatása teljesítése közben szerzet typhusában elhalt gyakornokunk KÖVÁCS GYÖRGY dr. hagyatékából vettünk meg. 1923-ban pedig GYURMÁN EMIL

dr. székesfővárosi kórházi főorvos adományozta könyvtárát a klinikának, különösen a belgyógyászati szakirodalom fejlődése szempontjából értékes anyaggal. Éveken át kell nélkülözni azonban a saját Röntgen-laboratóriumot. 1925-ig a sebészeti klinikának Vidakovich professzor szívességéből átengedett kesszülékét használja a belgyógyászat is, csak ekkor sikerül végre anyagi fedezetet nyerni egy nagy Transverter típusú gép beszerzésére. A Röntgen-laboratórium elhelyezésére úgy, mint egykor Kolozsvárt, az egyik különszobát kell föláldozni. A laboratóriumi felszerelés fejlesztése pedig oly lassan halad előre, hogy az új klinikára való átköltözéskor is csak a létminimumot érte el. Ugyancsak nélkülözni kellett minden modern physiotherapiás berendezést már csak a helyhiány miatt is. E nehéz körülmények dacára klinikánk ideiglenes szegedi elhelyezésének nyolc éve alatt szorgalmas és eredményes munkát végezhett, melyről a klinika betegforgalmáról és irodalmi működéséről később közlendő adatok tanúskodhatnak.

És ez a provizórikus elhelyezés sem tartott sokáig! Míg Kolozsvárt az Egyetem megalapítása után 24 évnek kell elteltie, míg a klinikák megfelelő elhelyezésének kérdése komolyan tárgyalás alá kerül, s 27 évnek, míg megnyílnak az új klinikák, Szegeden 5 évvel az Egyetem áthelyezése után megtörténik az első új klinika alapkövetétele, s 8 év múlva új otthonában működik 5 klinika, s fedél alatt állnak az elméleti intézetek. Ez a tény kétségtelenül egy szebb jövőnek reménysugara Egyetemünk egén, bizonyossága egy törhetetlen élniakarásnak, mely *Erdély Egyetemét* a semmiből teremtettené újjá és naggyá *az Alföld metropolisában* és egyik legszebben kifejeződött eredménye annak a nagy átfogó erejű kulturpolitikának, melyet városunk és egyetemünk legnagyobb jóltevője, KLEBELSBERG KUNÓ gróf irányít és folytat a messze jövőbe tekintő célkitűzéssel!

A belgyógyászati klinika építkezése a bőrgyógyászattal együttesen a Tisza parti klinikai építkezések utolsó fázisát képezte. A kultuszminiszter úr önmagyméltóságának személyes elnöklése alatt álló építő-bizottság 1927 szeptember 9-én tartott ülésén mindkét klinika építési munkálataival a szegedi ERDÉLYI és BREUER céget bízta meg, kik az építkezést KORB FLÓRIS műegyetemi c. r. tanár, a kolozsvári klinikai telep tervezőjének

tervei alapján végezték. E tervek a klinika speciális igényeinek megfelelően a szaktanár által előzően ismételtén átdolgoztat-
tak. Az építkezés, berendezés és felszerelés nagy munkálatai-
nak felelősségteljes ellenőrzése MAGYARY ZOLTÁN dr. miniszeri
tanácsos kezeiben futott össze. Az építkezés közvetlen irányí-
tását Korb megbízásából IVÁNYI GYULA műépítész végezte.

Az építkezés földmunkái 1927 október 11-én kezdődtek,
az épületek helyének kitűzésével, próbaásatásokkal; a föld-
munkák még e hó folyamán jórészt befejeződtek, úgy, hogy
november 3-án megkezdődött az alapbetonozás, 11-én pedig az
alapfalazás és pincefalazás. A téli szünet után, február végén
indult meg az építő munka, mely június végére tető alá juttatta
az épületet. A különböző szerelő munkák azonban oly lassan
haladtak előre, hogy az épületnek átvétele csupán 1929 szeptem-
ber 3-án történhetett meg. A belső berendezés azonban
még teljes három hónapot vett igénybe s így csupán december
12-én tudtuk a fekvőbetegek átszállításával megnyitni és hasz-
nálatba venni az új épületeket. Az építkezési munkálatok köz-
ben csendes, bensőséges ünneppel ünnepelte meg a klinika or-
vosi kara Jancsó Miklós hatvanadik születésnapját, egy az
Acták hasábjain német nyelven megjelent 157 oldalas emlék-
füzetet adva ki, melyben a szegedi tanítványok 16 dolgozata
volt összegyűjtve.

A klinika belső berendezésének utolsó munkálatainál már
sajnosan kellett nélkülöznünk Jancsó professzor tanácsait, irá-
nyítását. Az új épületbe őt fekve, súlyos betegen szállítjuk át
s e tény rányomta szomorú bélyegét a megnyitás külsőségeire
is. Nem hangzott el az új épületet fölavató megnyitó előadás,
melyre már megrokkant testtel ugyan, de még töretlen munka-
kedvvel hónapokkal előbb készült, s melyben a kolozsvári új
klinika fölavatása (1899) és a szegedi új épület megnyitása kö-
zött eltelt 30 esztendő időszak hatását a belgyógyászat fejlő-
désére akarta hallgatóinak összefoglalni. Elmaradt az a terv is,
hogy az új épületeket egy szakülés keretében mutassuk be a
város orvostársadalmának.

VIII. A szegedi új klinika.

1930.

A klinika és elkülönítő osztályának közös építési és felszerelési költségeiről a következő összeállítások tájékoztatnak:

I. Építkezés és berendezés költsége.

Összes építési munkák	1,396.247 pengő 88 fillér..
Fűtés, víz, gáz, csatornázás	327.224 „ 86 „
Villanyszerelés	63.534 „ 37 „
Fabútor	61.032 „ 30 „
Vasbútor	43.081 „ 90 „
Kárpitos munkák	4.156 „ 50 „
Összesen	1,895.277 „ 81 „

II. Helyiségek száma.

	Klinika épülete	Elkülönítő épülete
Alsó földszint	33	9
Földszint	35	11
I. emelet	31	11
II. emelet	31	—
Tetőemelet	19	9
Összesen	149	40

III. Beépített terület, ágyszám, egységárak.

A klinika területe: 1648.73 m². Elkülönítő osztályé: 505.79 m²..

A teljes beépített terület: 2154.52 m².

1 m² költsége: 879 pengő 60 fillér.

A klinika ágyszáma: 100. Elkülönítő osztályé: 40. Összesen 140.

1 betegágy költsége: 13.530 pengő 55 fillér.

Ezen egységárak megítélésénél azonban tekintettel kell lennünk arra, hogy eredetileg a klinika épülete 120, az elkülönítő osztályé 56 ágyra tervezetett, időközben a kultusztárca.



*A belgyógyászati klinika és elkülönítő osztály új épületei a Tiszaparton. —
Die neuen Gebäude der med. Klinik und Isolationsabteilung am Theisufer.*



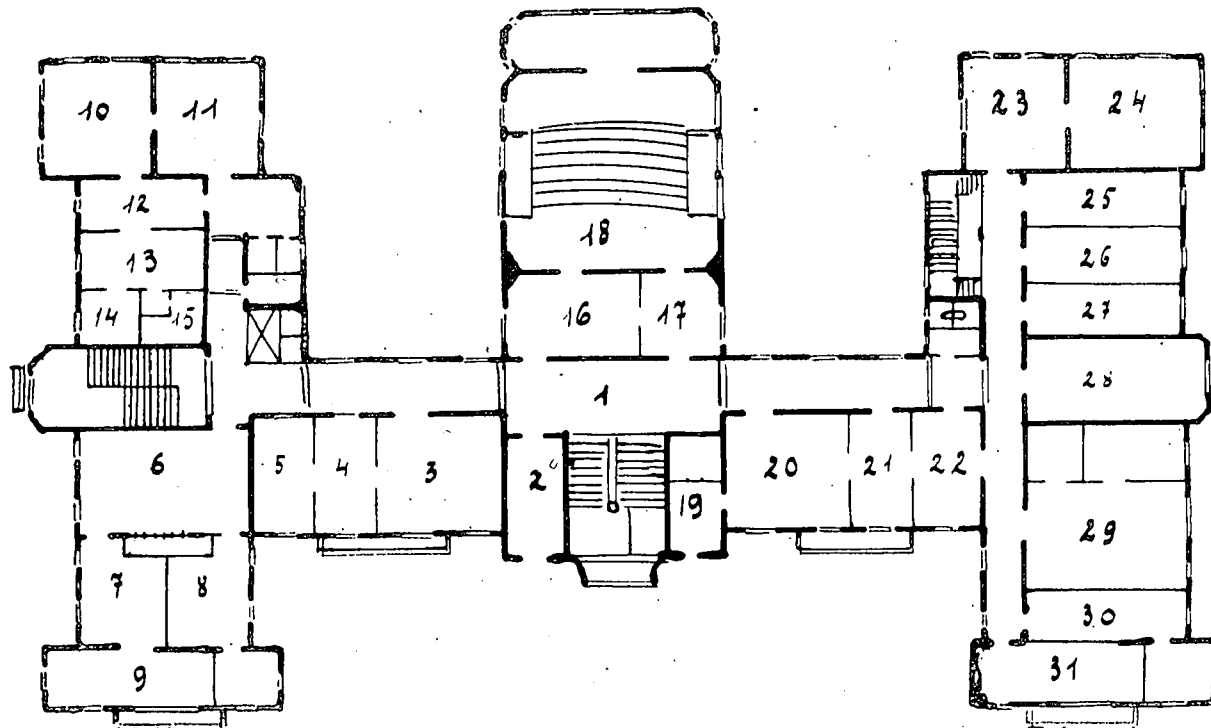
*Kórterem az új szegedi klinikán. — Krankensaal in der neuen Klinik
in Szeged.*

költségvetési redukciója miatt az ágyszám 140-ben állapított meg, ennek megfelelően a már vállalatba adott munkáknál jelentős költségmegtakarítást sikerült elérni. Ennek tekintetbe vételével 1 betegágy költsége lényegesen kisebb összegre módosul, nem haladja meg a *10.500 pengőt*.

A tudományos és orvosi felszerelésnek az új épület kereteinek megfelelő kiegészítésére egyelőre 35.000 pengő utaltatott ki.

A *belgyógyászati klinika* elkülönítő osztályával az Erzsébet-rakparton a klinikai épületek sorában a középső helyet foglalja el. Tőle északra, — a Tisza folyása szerint fölfelé a bőrgyógyászat épülete fekszik úgy, hogy a két épület közötti táv 24 métert tesz ki. A főépülettől délre, — lefelé —, épült az elkülönítő pavillon, melyet a főépülettől egy kocsút választ el úgy, hogy az épületek faltávolsága 16 méter. Az elkülönítő pavillont a tőle délre fekvő szemészeti klinikától egy a folyó felé haladólag szélesedő 19—29 m.-nyi köz választja el. A klinika főfrontja keleti fekvésű és a Tiszára néz, hossza 63.20 méter. Az északi és déli szárnyak mélysége 36.40, a tantermet magában foglaló középső épületrész mélysége 19.93 méter. A főépület külső méreteiben és homlokzatának kiképzésében a szomszédos bőrgyógyászati klinikával teljesen hasonló, a két épület beosztása között csak az az egy lényeges eltérés van, hogy a belgyógyászati klinika északi szárnyából töröltettük a valamennyi emeleten végighaladó lépcsőházat, ezáltal részben az építkezési költségekben jelentős, 22.000 pengőt kitevő megtakarítást érve el, részben minden emeleten egy nagy helyiséget nyerve.

Az épület beosztása annak az elvnek szemelőtt tartásával történt, hogy a fölvételre, vagy ingyenrendelésre jelentkezők lehetőleg ne zavarják a klinika rendjét és csendjét. E célból valamennyi helyisége a klinikának, melyben fölvétel, vagy vizsgálat céljából kívülről bejövő egyének megfordulnak, így az ingyenrendelés, Röntgen és elektroterapeutikai laboratórium, felvételi fürdő és felvonó készülék a déli szárnyon levő oldalbejáró, illetőleg oldal-lépcsőház körül helyeztetett el. E bejáraton át történik a beteglátogatás is. A hallgatóság a csupán az előadási órák alatt nyitva tartott tantermi bejáraton és külön lépcsőházon át jut a tanterembe.



1. Lépcsőház. — Treppenhaus 2. Inspекcios szoba. — Insp. Zimmer. 3—4—5. Könyvtár. — Bibliothek. 6. Városzoba. — Warteraum. 7—8. Vizsgálószoba. — Untersuchungsraum. 9. Laboratorium. 10. Röntgenlaboratorium. (Therapia.) 11. Röntgenlaboratorium. (Diagnostica.) 12. Elektrotherapia. 13. Orvosi szoba. — Aerztezimmer. 14. Filmraktár. — Filmmagazin. 15. Sötétkamra. — Dunkelkammer. 16. Előkészítő. — Vorbereitungsraum. 17. Iroda. — Bureau. 18. Tanterem. — Hörsaal. 19. Toilette. 20—21. Tanár helyiségei. — Räume des Professors. 22. Tanári labororium. — Laboratorium des Professors. 23—24. Bakt. Laboratorium. 25. Chem. Laboratorium. 26. Serolog. Laboratorium. 27. Histolog. Laboratorium. 28. Halgatók labororiuma. — Laboratorium der Studenten. 29. Vegyi labororium, mérlegszoba és sötétkamra. — Chem. Laboratorium mit Wageraum u. Dunkelkammer. 30. Mikrophotogr. Laboratorium. 31. Elektrophys. Laboratorium.

A *magas földszint*, melyre a főbejárattól 14 lépcsőfokon jutunk fel, középső részében az ügyeletes orvosi szobát; felvételi irodát és tantermi előkészítőt tartalmazza, a főlépcsőház-tól jobbra az igazgató tanár helyiségei (fogadó és dolgozó szoba toalette fiülkével, laboratórium), míg balra a könyvtár három helyisége (olvasó, folyóirat- és könyvtárszoba) foglalnak helyet. Az északi szárny magas földszintje a laboratóriumi helyiségeket, a déli szárnyé az ingyenrendelés, Röntgen és elektro-aktinotherapiás helyiségeket tartalmazza. A földszinten tehát kórtermek nincsenek.

A tágas főfolyosóról úgy az előkészítő szobán, mint a felvételi irodán át juthatunk be a *tanterembe*. Az előkészítő szoba, ahol a bemutatásra kerülő betegek várakozhatnak, egyúttal az előadásoknál használt fali táblák gyűjteményét is tartalmazza. A tanterem 12 m. széles, 10.70 méter hosszú, magassága 8.40 méter. Alapterülete így 115 m². Megvilágítását két oldalról, magas hármass ablakokon át kapja, az ablakok vászonredőny-nyel elsötétíthetők. Az amphitheatrálisán emelkedő 8 padosor 110 ülőhelyet alkot, a padok előtt 2.90—3.60 m. széles terület áll szabadon, ahol így két, sőt szükség esetén három betegágy is fölállítható a padosorokra merőlegesen, így fekvőbetegek bemutatása jól történhetik. Az előadói rész padlója gummival van bevonva. Beépített előadó asztal a tanteremben nincs, így mindig az előadás tárgyának megfelelő laboratóriumi asztal állítható be. A tábla két oldalán gázcsapok, egyen- és váltó-áramú kapcsolók vannak szerelve, továbbá egy majolika ki-öntő és mosdó. Így meg van a lehetősége annak, hogy labora-tóriumi és betegvizsgálatokat, a mindennapi gyakorlatban szükséges belgyógyászati beavatkozásokat (gyomormosás, csapolások stb.) a tanteremben az egész hallgatóság jelenlé-tében lehessen elvégezni. A tanterem esti világítása 5 Zeiss ikon lámpával történik, ezek közül egy a tábla előtti teret kü-lön világítja meg, így demonstrációs előadásokhoz tökéletes világítás áll rendelkezésre. Az előadási kettős tábla suffita vi-lágítással van felszerelve. A padok alatti térben van a hallga-tók ruhatára, 110 személyes vasfogassal, mosdóval felszerelve, úgy a ruhatár, mint a legfelsőbb padosor mögötti ajtó az udvari, csupán az előadási órákban nyitva tartott kapuhoz vezető lép-csőházzal közlekedik.

A főbejáratától balra a keresztfolyosóra nyílik a *könyvtár* három helyisége: egy olvasóterem, folyóirat-szoba és könyvtár-szoba. Az olvasóteremből egy a Tiszára néző hosszú erkély nyílik. E helyiségek posztóval bevont dolgozó asztalokkal, zárt könyvszekrényekkel és folyóirat-polcokkal vannak berendezve. Sajnos a könyvtár klinikánk legkevesebbé felszerelt részét képezi, amelynek kellő kiegészítéséről az új épület berendezésével és felszerelésével kapcsolatban sem sikerült kellően gondoskodni. Az elmúlt 8 év alatt a felszerelési átalányok szűk keretein belül alig néhány gyűjtőmunka beszerzése sikerült, így meg kellett egyelőre elégednünk azzal, hogy a legújabb irodalmat képviselő folyóiratok állandó járatásáról gondoskodjunk. Míg a könyvtár állománya jelenleg 285 mű 456 kötetben, 6 magyar és 11 német nyelvű folyóiratot járatunk állandóan s ezek közül többet sikerült 15—20 évre visszamenőleg is beszereznünk. A könyvtár és folyóiratgyűjtemény további kiegészítése a közeljövő egyik legfontosabb feladatát kell, hogy képezze.

A klinika bal oldali (déli) szárnyán középen az oldalbejárat nyílik, mely az elkülönítő pavillonnal való közlekedésre is szolgál. A kaputól délre, a Tisza felé találjuk az *ingyenrendelés* helyiségeit. A folyosóról egy tágas váróterembe jutunk, hol 30 beteg számára van ülőhely. E váróterem két vizsgáló helyiséggel közlekedik, melyik mindegyike két-két vetkezőfülkével van ellátva. A vizsgáló szobákból egy közös laboratóriumi helyiségbe jutunk, mely egy a Tiszára tekintő erkéllyel bír. E laboratórium a rendelésnél szükséges összes vizsgálatok végzésére van berendezve, ezen kívül egy külön szekrényben az elsősegély nyújtáshoz és mérgezések ellátásához szükséges teljes felszereléssel bír. A laboratórium mellett egy elsőtétíthető kis vizsgálófülke van, szemtükri, gégetükri vizsgálatokhoz.

A déli szárnynak az oldalkaputól balra, tehát a kert felől fekvő részében vannak a *Röntgen*, *elektro-* és *aktinoterapiás* helyiségek, melyeknek közös, a folyosóból üvegfallal képzett váróhelyisége van. Az ingyenrendelés és Röntgen várószobái közötti folyosóról nyílik a külön női és férfi closet. A Röntgen váróhelyiségből két vetkező-fülkén át jutunk be a diagnosztikai laboratóriumba, mely magyar gyártmányú Etralux készü-

lékkel van fölszerelve. Az ezzel szomszédos therapiai laboratóriumban a régi épületből áthozott nagy Transverter készülék fölvételekre és therapiás besugárzásokra. A magasfeszültségű vezeték úgy van fölszerelve, hogy mindkét készüléket, — átkapcsoló szerkezetek segítségével, — mindkét helyiség dolgozó helyére lehet kapcsolni. A készülékek Müller—Media—Metalix lámpákkal működnek, a fölvételekhez és therapiához szükséges segédkészülékek, mint duodenalis fölvevő készülék, Ackerlund Blende, Iontoquantimeter, Gauss asztal stb. rendelkezésre állanak, úgyszintén a kellő sugárvédelmi berendezés. Mindkét Röntgenhelyiség vászonredőnyökkel sötétíthető, a fal és bútorok festése sötét vörös. Mindkét helyiség közlekedik az elektrotherapiás szobával, hol pantostat, diathermiás készülék, quarz és Vitalux lámpák nyertek elhelyezést. E mellett egy egyablakos helyiség részben a Röntgen laboratórium raktárául szolgál, ólomlemezekkel bélelt szekrényeivel, részben itt végeztetik az állandó Röntgen-controllt igénylő művi pneumothorax kezelés. Külön fülkében, tűzbiztos páncélszekrény áll rendelkezésre a Röntgen-filmek raktározására. A sötétkamrába külön előszobán át lehet bejutni, hogy így akár előhívás közben is lehessen azzal közlekedni, a nappali fény kizárása mellett. A fölvételek kidolgozása tank-rendszerrel történik.

A Röntgen-laboratórium forgalmát nagyban növeli az a körülmény, hogy a sebészeti klinika therapiás anyaga is itt nyer ellátást.

A jobb oldali keresztfolyosóra az igazgató-tanár helyiségei nyílnak, az északi szárnyat pedig a *laboratóriumi helyiségek* foglalják el, melyek így a megvilágítás szempontjából legmegfelelőbb égtájék felé tekintenek. Az összes laboratóriumban az ablakok, — ellentétben a klinika összes többi részével, nagy, osztatlan üvegtáblákkal bírnak, hogy így a górcsővezés, stb. számára megfelelő nagyságú világító felületet nyújtsanak. Az összes helyiség föl van szerelve hideg-meleg vízzel ellátott mosdókkal és kiöntőkkel, továbbá minden ablakközben kettős gázcsapokkal, egyen- és váltóáramú kapcsolókkal, hogy így a legkülönbözőbb készülékek, vagy vizsgáló berendezések föllállítására mindenütt meg legyen a lehetőség. Két helyiség kivételével az ablakok előtt konzolokra szerelt vastag lapos tölgyfaasztal fut el, jó megvilágítású munkahelyeket nyújtva. Mind-

egyik helyiség egy célszerű beosztású, nagy befogadó képességű szekrénnel és vegyszerállvánnyal van berendezve, továbbá a különböző céloknak megfelelően képzett, részben beépített, részben mozgatható asztalokkal. Valamennyi asztallap víznek, vegyszereknek ellentálló fekete páccal van bevonva, fertőzőanyagokkal való dolgozáshoz, állatkísérleti műtétekhez, boncolásokhoz bádoggal borítású asztalok állanak rendelkezésre. Öt helyiség beépített légritkító és sűrítő vízkészülékkel van felszerelve. Valamennyi laboratórium világítása Zeiss Ikon lámpákkal történik, ezenkívül mindegyik helyiségben külön asztali és górcsőező lámpák állanak rendelkezésre.

A laboratóriumok beosztásánál az irányelv az volt, hogy lehetőleg minden külön munkaféleség számára külön helyiség álljon rendelkezésre; hogy az egyes dolgozók egymástól is függetleníttessenek, a nagy közös helyiségeket elvetve, közép- és kis helyiségek képzésére törekedtünk. Hogy ezek nyugalmat és csendjét még jobban biztosíthassuk, a betegosztályokat külön kézilaboratóriumokkal (számszerűen 3) láttuk el, melyek a mindennapi currens vizsgálatokra vannak berendezve. Így a földszinti laboratórium helyiségek a nagyobb felszerelést igénylő, főleg pedig a kutató munka számára vannak fenntartva.

A két egymásbanyúló északnyugati helyiség a *bakteriológiai és állatkísérleti laboratórium*. A bakteriológiai dolgozóban egy hosszú vegyasztal van beépítve, víz- és gázvezetékekkel felszerelve. Itt van elhelyezve két nagy thermostat, egyik elektromos, a másik gázfűtésre, továbbá egy elektromos fűtésű száraz sterilizátor, melyet egyúttal magasabb hőfokú thermostat helyett is használhatunk. A szomszédos állatkísérleti laboratórium részben bakteriológiai felszerelést is tartalmaz, itt van elhelyezve az intézet műszertára, továbbá egy vegyi fülke. E két helyiség közvetlen szomszédságában, az északra néző fronton három kis, egyablakos laboratórium van, melyek egyike egy kis beépített vegyi asztallal vegyi dolgozónak van berendezve, célja az, hogy ha valaki egy specialis kémiai kérdéssel foglalkozik, annak egy elkülönített helyiség álljon rendelkezésére. A második egyablakos helyiség a *serológiai dolgozó*, míg ehhez a *szöveti laboratórium* csatlakozik, mely egy Apáthy-féle szöveti asztallal, paraffin kályhával, szán-

kás és fagyasztó mikrotommal, festéksorozatokkal van felszerelve. Itt van elhelyezve a szövettani metszetek gyűjteménye és a festékgyűjtemény.

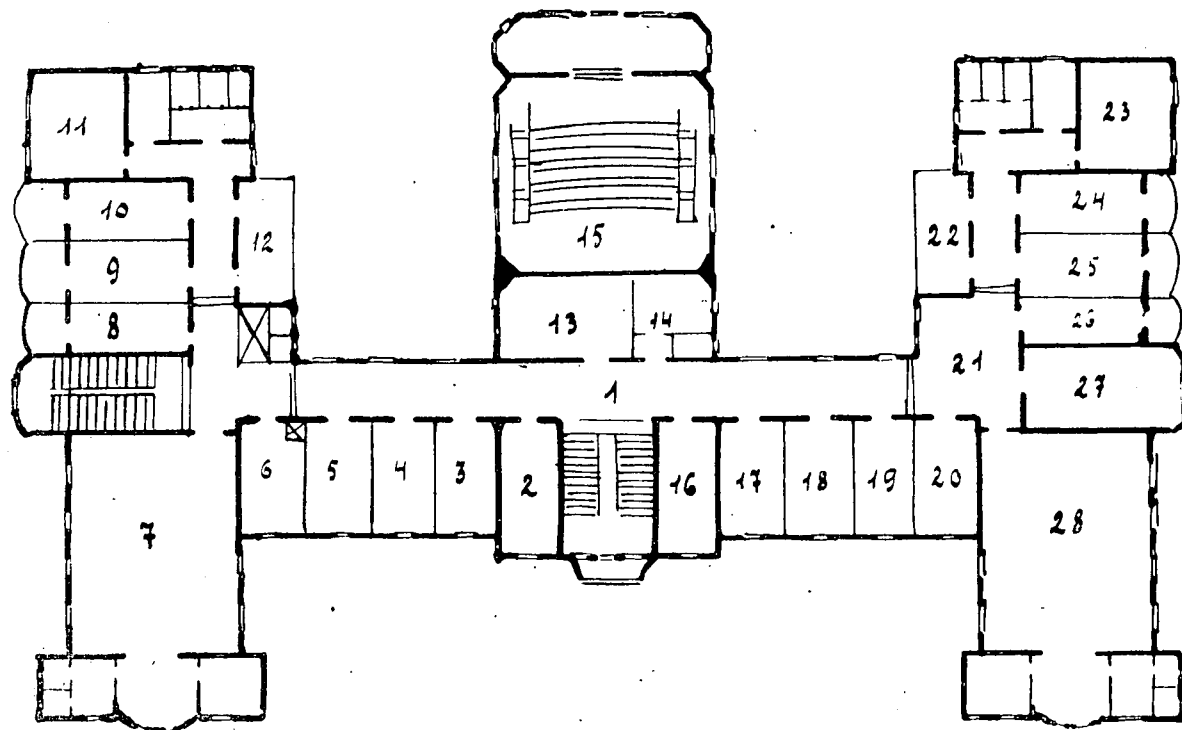
A laboratóriumi szárny középső helyisége a széles, három ablak által jól megvilágított *hallgatók laboratóriuma*, mely az eredetileg tervezett oldallépcsőház helyét foglalja el. Itt van elhelyezve a második vegyi fülke, s e helyiség célja, hogy a hallgatóság gyakorlati kiképzést is nyerhessen a laboratóriumi vizsgálatokban. A szárnynak a Tisza felőli részén van egy kétablakos helyiségben a *nagy vegyi dolgozó*, mely beépített, nagy vegyi asztallal, vegyi fülkével és consol asztalokkal van felszerelve. Ebből nyílik egy *mérlegfülke*, melyben márvány consolokon vannak elhelyezve egy analitikai, egy torzios és egy tara mérleg. A vegyi laboratóriumból nyílik egy kis sötét kamra, vörös fal és bútorfestéssel, polarizációs, spektroszkopias vizsgálatokhoz. A vegyi dolgozóhoz csatlakozik az ugyancsak vörös színben tartott teljesen elsötétíthető *mikrophotográfáló laboratórium*, melynek külön sötétkamrája van. E laboratórium föl van szerelve egy Leitz-féle mikrophotográfáló készülékkel, egy 13/18 cm.-es fényképező géppel, Zeiss Tessar objectiv, teljes előtét lencsesorozattal, egy Zeiss Miraphot nagyítókészülékkel, és a szükséges fényképészeti felszereléssel. A tiszai frontra néző laboratórium, mely egy erkéllyel is bír, *elektrophysikai* vizsgálatokra lesz berendezve, jelenleg a Krogh-féle készülék van ott elhelyezve, továbbá a klinika meteorológiai műszerei.

A laboratóriumi helyiségeket kiegészíti az alsó földszintnek egy külön elrekesztett része, mely a laboratóriumi folyosóval külön lépcső útján közlekedik és egy tágas előtéren kívül 5 helyiségből áll. Az előtérben jégszekrény, üvegtartó szekrények nyertek elhelyezést. Innen nyílik három kis helyiség, melyek egyike laboratóriumi raktár, a második mosogató, egy nagy kettős medencével, szárítókkal. Itt történik az összes laboratóriumból összegyűjtött üvegtermék elmosása, fertőzött anyagok, használt táptalajok fertőtlenítése stb. A harmadik helyiség a laborans dolgozószobája, a táptalajkonyha, és sterilizáló, mely autoclavval, Koch fazékkal és egy gázfűtésű hőlégszuszítással van felszerelve, itt van elhelyezve továbbá egy üvegfüvő asztal. Az előtérből nyílik egy kis előszobán át,

mely egyúttal az állateleség raktározására is szolgál, a kísérleti állatok két szobája. Egy nagyobb helyiség az állatok tenyésztésére és még nem fertőzött állatok tartására szolgál. Ennek közepét egy három oldalról megközelíthető, vas lábakon álló vasbeton állvány foglalja el, melynek egyik része drótfontatú falakkal tágas ketrecekké alakíttatott, egerek, patkányok és tengeri malacok számára, másik része nyúl és tengeri malacketrecek számára szolgál polc gyanánt. A kisebb állatszoba a fertőzött állatok számára szolgál, ebben egy keskenyebb ketrectartó vasbeton állvány van, a ketrecek, egér- és patkánytartó üvegek elhelyezésére, továbbá állatmérleg, és egy dolgozó asztal. A kísérleti állatok helyiségei hideg-meleg vízzel, gázvezetékekkel el vannak látva, így kisebb beavatkozások itt is elvégezhetők. A helyiségek szellőztetéséről kellően gondoskodva van.

Az *első emelet* a férfibeteg-osztályt alkotja, öt kórteremmel, hat különszobával és négy elkülönítővel. A kórtermek és különszobák a két szárnyon vannak elhelyezve, míg a keresztfolyosóra nyílnak az elkülönítők, egy két szobás tanársegédi, egy szobás gyakornoki lakás, kézi laboratórium és két tálaló a Tiszára néző oldalon, orvosi fürdő és a fölvelt betegek ruhakamrája a kert felőli fronton. A kórtermek közül kettő 14—14 ágyas, ezek a szárnyaknak elülső részét foglalják el, két oldalról jól megvilágítva, mindegyikhez külön fürdőszoba és closet tartozik, ahol az egyik fürdő ágytáltartó és mosogató helyiséggé van alakítva. E kórtermekben van elhelyezve a tanítás célját szolgáló beteganyag, itt tartatnak a délutáni beteglátogatások a hallgatósággal. A déli szárnyon egy öt ágyas, az északon egy öt és egy négy ágyas kórterem van másodosztályú betegek részére, mindkét szárnyon azonkívül három-három különszoba 1—1 ággyal. Mindegyik különszobához kis erkély tartozik, melyre széles kettős ajtó nyílik, ezenkívül a különszobák folyosójáról mindkét oldalon egy tágas teraszra juthatunk. A kis kórtermekhez és különszobákhoz külön fürdőszobák és closetek tartoznak. A nagy kórtermek előterébe nyílik mindkét oldalon a tálaló helyiség, mely gáztűzhellyel, jég szekrényvel, mosogató medencével van felszerelve. Ide szólnak az összes helyiségekből a villanyos csengők. Az elkülönítő szobák 2—3 ággyal nyugtalan, öntudatlan, bűzös betegek és hal-

ELSŐ EMELET. — ERSTER STOCK.



1. Lépcsőház. — Treppenhaus. 2. Laboratorium. 3. Elkülönítő. — Isolierungsraum. 4. Gyakornok. — Praktikant. 5. Elkülönítő. — Isolierungsraum. 6. Tálaló. — Service. 7. Kórterem. — Krankensaal. 8—10. Különszobák. — Extrazimmer. 11. Kórterem. — Krankensaal. 12. Terasse. 13. Betegek ruharaktára. — Kleidermagazin. 14. Orvosi fürdő. — Bad. 15. Tanterem. — Hörsaal. 16—17. Tanársegéd. — Assistent. 18—19. Elkülönítő. — Isolierungsraum. 20. Tálaló. — Service. 21. Előtér. — Hall. 22. Terasse. 23. Kórterem. — Krankensaal. 24—26. Különszobák. — Extrazimmer. 27—28. Kórterem. — Krankensaal.

doklók elhelyezésére szolgálnak. Az osztályos laboratórium föl van szerelve górcsővel, centrifugával, polarimeterrel s így minden egyszerűbb vizsgálat elvégezhető, amire a betegség mellett szükség van.

A *második emelet* a nőibeteg-osztályt alkotja, beosztása és elhelyezése tökéletes mása az első emeletnek. A helyiségek fölhasználásában csupán annyiban van különbség, hogy a föl-vett betegek ruhatárának megfelelő helyiség ezen az emeleten a tisztaruha raktár foglal helyet. A többi helyiség úgy az alap-rajznak, mint fölhasználásának megfelelően teljesen ugyanaz.

A betegosztályok folyosói mindkét emeleten padokkal és karosszékekkel vannak ellátva, az összekötő folyosón pedig, a kézi laboratórium ajtajával szemben egy-egy személymérleg van elhelyezve.

A *harmadik emelet* az ápolónői szolgálatot ellátó szerzetesnők elhelyezésére szolgál s így a rend előírásainak megfelelően van berendezve. A fölépcsőháztól jobbra eső egész területe az emeletnek három nagyobb és öt kisebb helyiséggel a clausurát alkotja, a nővérek hálótermeivel. A fölépcsőtől jobbra van a főnöknő szobája, vendégszoba, társalgószoba és a nővérek ebédlője, a hozzá tartozó tálalóval. A déli szárnyon van a kápolna a sekrestyével. Az emeleten csupán egy nagy raktárhelyiség van még ezen kívül. Az ápoló szolgálatot az *Isteni Megváltóról nevezett szerzetesnők* (Sopron) rendje látja el, egy főnöknő vezetése mellett 22 nővérrel. Ezenkívül a rendnek 4—5 főiskolai hallgatónő tagja is elhelyezést és ellátást nyer a klinikán.

A fölépcsőház csak a harmadik emeletig vezet, a padlásra az oldallépcsőn lehet feljutni. A déli szárny padlástere helyett egy fedetlen, dél és délnyugati irányban nyitott *nápfürdő* van képezve, mely mellett egy zuhanyozó fülke és a nyugágyak számára kis raktár van.

Az *alsó földszint* északi szárnyának lezárt, a földszinti laboratóriumi tractussal külön lépcsőházzal közlekedő részét már előzőleg ismertettük. Az alsó földszint ezenkívül a személyzeti lakásokat, gépházat, konyha és mosókonyha helyiségeit és a vízgőgyintézetet foglalja magában. Beosztása úgy történt, hogy az oldallépcső két oldalán van elhelyezve a vízgőgyintézet és a konyha, a tiszai frontra néző helyiségekben

van a személyzet elhelyezve, a tanterem alatt fekszik a gépház és kazánház, az északi szárny elülső részén pedig a mosókonyha.

Közvetlen az oldallépcsőház mellett fekszik a vizgyógyintézettől is elkülönítve a *felvételi fürdő*. Az ambulantián föl-vett beteg először ide kerül, fürdő után klinikai fehérműbe öltöztetve viszik föl az ugyanitt elhelyezett felvonóval a betegosztályra. A *vizgyógyintézetnek* az itt kiszélesedő folyosóból van üvegfallal egy előtere képezve, 8 vetkezőfülkével, beépített fehérműs szekrénnel. Az előtérből jutunk be a vizgyógykezelőbe, melynek egész padozata faráccsal van bevonva. Itt van elhelyezve egy zománckád melegfürdők céljára, egy nagyobb fakád hidegvízkezelésre és egy kisebb gyógyfürdőkre, ezenkívül külön ülőfürdő és zuhanyok. A kádakat egymástól a tetőre erősített vasvázon függő vászonfüggönyökkel képzett fülkék választják el. Hasonló szerkezettel van a szomszédos massage-szobában három pihenő fülke képezve, melyekben kényelmes heverők vannak viaszkosvázon huzatú matrácokkal. E helyiségben van a masszírozópad elhelyezve. Külön helyiségben van a Wagner rendszerű szénsavas fürdő berendezve.

A *konyha* helyiségeit is üvegfal választja el az alsó földszint folyosójától. A konyha nagy helyisége takaré- és gáztűzhellyel, gőzüstökkel és nagy mosogató medencével van ellátva, belőle nyílik két kékikamra. Külön tésztakonyha és egy központi tálaló helyiség csatlakoznak hozzá, amelyből étellift segítségével juttatják föl az egyes emeletek tálalóiba az ételeket. A konyha a diétás orvos ellenőrzése mellett kiképzett diétás néne vezetése alatt áll.

Az *alagsorban* laknak a diétás néne, tanszolga, kapus, szakács, női cselédség és a laboratóriumi szolgák.

A *mosókonyha* gőzfűtéses üstökkel, dinamo hajtású mosógéppel és centrifugával van felszerelve, mellette van a mán-gorló helyiség, egy gőzfűtéses szárító berendezés és gázfűtéssel felszerelt vasaló helyiség.

A *gépház* négy kazánmal a fűtést, gőz- és melegvízszolgáltatást látja el, mellette egy műhely van berendezve, hogy a szükséges javító munkákat a klinika gépésze házilag elvégezhesse. A fűtés különböző rendszerek kapcsolatával történik. A kórtermek, laboratóriumok és lakószobák melegvízfűtéssel, a

tanterem gőz- és hőlégfűtéssel van ellátva. Innen történik a főző- és mosókonyhának, valamint az elkülönítőosztály alagsorában fölállított sterilizátornak gőzellátása 0.4 atmoszférayomással. Az elkülönítő pavillon fűtése és melegvizellátása is ugyanezen központból történik. A kazánház mellett tüzelőanyagraktár van elhelyezve, a szlak eltávolítása külön felvonóval történik.

Az alsó földszinten nyert elhelyezést a külön szellőzővel ellátott hullakamra, fehér zománcozott falakkal és cementpadokkal, vízszűrő tisztítással.

Az alsó földszint használatosságát nagyon emeli az a körülmény, hogy egész területében egy mélypincével van alapincézve, ezáltal a földszin fölé eléggé kiemelkedik és az összes gőz-, víz-, villany- és gázvezeték az alsópincében nyert elhelyezést. A mélypincében ezenkívül csupán tüzelőanyag raktárak vannak. E pincét egy beton alagút köti össze az elkülönítő épület alsó földszintjével, amelyen az összes vezeték halad át.

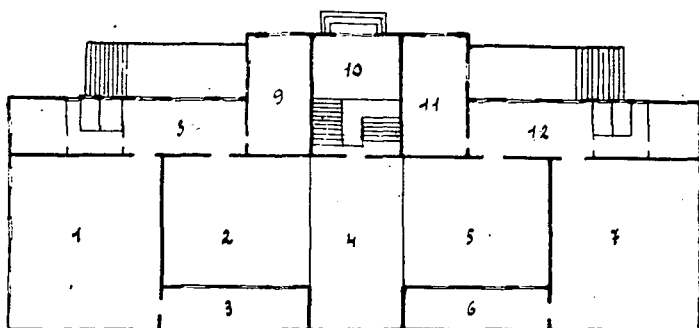
Az *elkülönítő pavillon* a klinika déli szárnya és a szemészeti klinika épülete között van elhelyezve, egy emelettel és tetőemelettel bíró épület, lapos fedéllel, hogy a mögötte levő sebészeti klinika elől ne vegye el teljesen a Tiszára való kilátást. Alapincézve nincsen, így egyes tractusai kevésbé emelkednek ki, mint a főépületben. Az épület 35 m. hosszú, 13 m. széles, középső, a lépcsőházat magában foglaló része 16 m. szélességű. Elhelyezése olyan, hogy hosszabb frontja párhuzamos a klinika déli szárnyával, a Tisza felé az épület egyik rövid oldala néz. Így lehetett elérni azt, hogy a pavillon beosztása olyan, hogy az összes kórterem, a hozzájuk tartozó napozó terasszokkal déli fekvésű, az északi oldalra csupán az egyes osztályok előterei, mellékhelyiségek és a lépcsőház néznek.

A pavillon három bejáratral bír, valamennyi a klinika oldalkapujával szemben levő oldalon nyílik. A középső főbejárat a lépcsőházba vezet, a két oldalbejárat a lépcsőház két oldalán egy-egy elkülönített *földszinti betegosztály* előterébe nyílik. Ezen osztályok mindegyike egy előtérből, két kórteremből (8 és 5 ágygal) és a hozzájuk tartozó mellékhelyiségekből (tálaló, fürdő, closet), valamint egy oldalt nyitott tágas napozóból áll. A két osztály között egy a lépcsőházból nyíló laboratóriumi

helyiség van, a lépcsőházzal az osztályok tálaló helyiségei is közlekednek.

Az *első emeleten* az osztályok nincsenek így elkülönítve, a lépcsőházból egy hosszanti folyosóba jutunk, ettől eltekintve azonban az emelet beosztása ugyanaz, mint a földszinten. A *tetőemelet* az épületnek csupán középső, szélesebb részén van kiképezve, ennek megfelelően helyiségeinek száma jóval kisebb, egy kétszobás tanársegédi lakáson és egy gyakornoki szobán, és az ezekhez tartozó mellékhelyiségeken kívül három kétágyas elkülönítő szobát tartalmaz. A tetőemelet egész hosszában, a

AZ ELKÜLÖNÍTŐOSZTÁLY MAGAS FÖLDSZINTJE. — HOCHPARTERRE DER ISOLIERUNGSABTEILUNG.



1—2. Kórterem. — Krankensaal. 3. Terasse. 4. Laboratorium. 5. Kórterem. — Krankensaal.
6. Terasse. 7. Kórterem. — Krankensaal. 8. Hall. 9. Tálaló. Service. 10. Lépcsőház. — Treppenhaus.
11. Tálaló. — Service. 12. Hall.

déli fronton a szobák előtt egy 2.55 m. széles és 19.80 m. hosszú fedetlen napozó terassz húzódik végig.

Az *alsó földszint* tágas helyiségeiben részben raktárak vannak, két helyiség személyzeti lakásul szolgál. Ezekről teljesen elválasztottan, az alsó földszintnek a kert felőli részében van elhelyezve a klinika *fertőtlenítő készüléke*, mely a sebészeti és bőrgyógyászati klinikák szükségletét is kielégíti. A Törzs és Ormai cég által szállított nagy, egy ágy befogadására méretezett készülék az egymástól teljesen elkülönített külön bejárattal bíró fertőzött és fertőtlenített oldal közti választófalba van beépítve, 0.4 atmoszféra nyomású gőzzel, vagy 60 C° melletti formalin gőzökkel való működésre van berendezve.

Az elkülönítő pavillon e vázolt beosztása az osztályok speciális fölhasználása szerint történt. Tekintettel arra, hogy

a gyermekgyógyászati klinikának két évvel előbb megnyílt negyven ágyas elkülönítő osztálya a jórészt gyermekekből kikerülő fertőzőbeteg anyagot teljesen el tudja látni, nem lett volna célja, hogy a belgyógyászati klinika is külön osztályokat tartson fenn, — mint az a Kálvária-téri telepen volt, — a gyermekkori fertőző betegségek számára. Mai beosztásában e pavillon két földszinti osztálya a Szegeden állandóan endemiás typhus eseteinek elkülönítésére szolgál (13 női és 13 férfi ágy). Ez annál inkább célszerű, mert a klinika eddigi szegedi működésének 8 éve alatt 50—60 között ingadozott a typhus miatt gyógykezelték száma évenként. Az első emelet körtermei és a tetőemelet elkülönítő szobái pedig egy szanatóriumszerű *tuberkulózis osztály* fölállítását teszik lehetővé, ugyanoly ágyszámmal, mint a földszinti osztályokon. A magyar Alföldnek és talán elsősorban Szegednek és környékének egyik legégetőbb egészségügyi problémája a tüdőgümőkór kérdése. A klinika tuberkulózis osztálya kis ágyszámával csupán egy cseppet jelent a tengerben, az kétségtelen; fölbecsülhetetlen értéket képvisel azonban ez az osztály az orvosképzés szempontjából, hiszen lehetővé teszi az orvostanhallgatók speciális kiképzését éppen az egyik legvesélyeztetettebb területen.

Mellékletek.

I. Dr. Machik Béla életrajza.

Született 1839 augusztus 7-én Zágrábban, ahol apja, *Machik József*, a kir. akadémián a magyar nyelv és irodalom tanára volt, ezenkívül mint magyar cenzor működött s küzdött az illyrizmus ellen. Emiatt a családnak 1848-ban menekülnie kellett Horvátországból. Machik Béla orvosi tanulmányait a budapesti és bécsi egyetemeken végezte, már hallgató korában kitünt évtársai közül, ekkor jelent meg egyetlen tudományos munkája, s mint kiváló diagnosztá a *Damján—Poór-féle* jutalmat nyerte. 1863-ban avatták doktorrá, ekkor a kar a *Schor-dán-féle* ösztöndíjjal külföldi tanulmányútra küldte. Ekkor tölt először hosszabb időt Berlinben, majd második évben Bécsben az országos tébolydában mint másodorvos működik. 1865—66-ban a pesti Rókus kórházban másodorvos, ugyanekkor a kórházban előadásokat tart a szív és tüdőbajok therapiájáról. Az 1866. évi cholerajárvány alkalmával a katonakórházba kerül mint főorvos és a járvány elfojtása körül teljesített szolgálataiért a koronás arany érdemkeresztrel tünteti ki a király. Midőn Pesten a járvány megszűnik, Trencsén megye vág-besztercei járásába kerül, mint járványorvos, itt ő maga is cholerán esik át. 1866—67-ben tanársegéd a pesti belgyógyászati klinikán. Innen hívják meg Miksa mexikói császár elmebeteg özvegye, Sarolta császárné kezelő orvosául Miramare-ba. Midőn ezen állása alól fölmentését kéri, a belga Lipót-renddel és a Ferencz József rend lovagkeresztjével tüntetik ki. Bécsben személyesen tesz jelentést a Felsőnek a beteg állapotáról. Még ezen évben másodszor megy Berlinbe s ekkor dolgozik hosszabban Du Bois REYMOND intézetében.

1869 július 29-én a vallás- és közoktatásügyi miniszter a kolozsvári orvos-sebész tanintézet elméleti orvostani tanszékét kettéosztja s az ebből alkotott általános kór- és gyógyszer-tani tanszék ny. r. tanárául Machikot nevezi ki. Az 1869/70. tanévben az országgyűlési képviselővé választott Szabó József helyett ellátja a belgyógyászati tanszéket is. Az egyetem föllállításakor, 1872 szeptember 29-én a belgyógyászat ny. r. tanárává neveztetik ki. Tagja a bécsi elmekórtani és törvényszéki lélektani társulatnak, a Budapesti Orvosegyletnek, a Természettudományi Társulatnak és a Kolozsvári Orvostermészettudományi Társulatnak. 1874 április 25-től a tanév végéig az egyetem rectora. Az 1874/5. és 1878/79. tanévekben szabadságon van egészségi okokból. E második szabadságát mindinkább súlyosbodó tüdőtuberkulózisa miatt Olaszországban tölti, innen 1879 május elején oly rossz állapotban jön haza, hogy Kolozsvárra nem is tud visszatérni, Budapesten, édes atyja házában fekszik s itt hal meg július 13-án.

Tudományos munkássága: Beiträge zur Kenntniss des Sehnengewebes. (Sitzungsber. der math. naturw. Classe der kais. kön. Academie der Wissenschaft Wien, 1858. Band 34.) Megjelent különlenyomatban is.

II. Dr. Purjesz Zsigmond életrajza.

Született 1846-ban Szentesen. Középiskoláit Kecskeméten, egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, ahol nagy anyagi gondok között, tanítással, nevelősködéssel tartotta fenn magát. 1870-ben orvosdoktori, 1871-ben sebészdoktori és szülésmesteri oklevelet szerez. Ugyanezen évben a kolozsvári orvos-sebész tanintézet kórbonctani intézetében, Genersich Antal mellett tanársegéd lesz, majd rövid idő múlva a belgyógyászati osztályra megy át Machik Béla mellé. Következő évben I. tanársegéd lesz Wagner János mellett a budapesti I. belkóroddán. Az 1873. évi cholerajárvány idején szülőföldjén, Szentesen járványorvos. 1876-ban nyer magántanári képesítést „a mell- és hasi szervek vizsgálati módszerei” szakból. 1880-ban nevezik ki a belgyógyászat rendes tanárává a kolozsvári egyetemen.

Kolozsvári működésének első éveiben írja meg „A belgyógyászat tankönyvé”-t, mely három kiadást ér meg s mely-

nek harmadik kiadását a Kir. magy. Orvosegyesület Balassadíjjal tüntette ki. Egyetemi tanári működése mellett tevékenyen részt vesz a város közegészségügyének munkálataiban, 1893-ban Kolozsvár cholera-biztosává nevezik ki, ily minőségben újjászervezteti a város közegészségügyi intézményeinek egész sorát. E munkásságának elismeréséül a III. o. vaskoronarendet kapta meg. Az új klinikai telep létesítése körüli érdemeit udvari tanácsosi cím jutalmazza. 1911-ben nyugalomba vonulva Budapestre költözik, hol élete utolsó éveit konziliarius praxist folytat. 1913-ban ő tartja a kir. Orvosegyesület Balassa előadását.

1917-ben halt meg Budapesten arteriosclerosis, angina pectoris következtében. A kolozsvári házsongárdi temetőben helyezték örök nyugalomra.

Irodalmi munkássága:

1. A kénsavas rézéleg és terpentinolaj, mint gyógyszer a heveny vilanymérgezésnél. (Orvosi Hetilap 1873.) — 2. A kórisme megállapítására szükséges vizsgálati módszerek. (Franklin társulat kiadása 1874.) — 3. A különös kór és gyógytan kézikönyve. (Franklin társulat kiadása 1875.) — 4. Adatok a jaborandi hatásmódjának és gyógyértékének ösmeretéhez. (Orv. Hetilap 1875.) — 5. Ugyanaz németül. (Berl. klin. Wochenschr. 1875.) — 6. A sajtos veselobról. (Orv. Hetilap 1875.) — 7. Ugyanaz németül. (Berl. klin. Wochenschr. 1875.) — 8. A szénporos tüdőbántalomról. (Orv. Hetilap 1875.) — 9. További adatok a jaborandi hatásmódjának és gyógyértékének ösmeretéhez. (Orv. Hetilap 1876.) — 10. Ugyanaz németül. (Deutsch. Archiv f. klin. Med. 1876.) — 11. A légzési mozgások befolyása a bárzsingban levő kutasz levegőjére. (Orv. Hetilap 1876. Magántanári próbaelőadás.) — 12. Ugyanaz németül. (Allgem. med. Centralzeitung 1876.) — 13. A heveny bubor feletti vitához. (Orv. Hetilap 1876.) — 14. Ugyanaz németül. (Deutsch. Archiv f. klin. Med. 1876.) — 15. Adatok a cukros húgyár gyógytanához. (Orv. Hetilap 1876.) — 16. Ugyanaz németül. (Pester med. chir. Presse 1876.) — 17. Egy adat a mellszorongás kórtanához. (Orv. Hetilap 1877.) — 18. A gyomor terjedelmének meghatározási módszerei. (Orv. Hetilap 1877.) — 19. Adatok a gyomortágulat kórismészetéhez és gyógykezeléséhez. (Orv. Hetilap 1879.) — 20. Ugyanaz németül. (Deutsch.

Archiv f. klin. Med. 1879.) — 21. A Cheyne-Stokes féle légzési tünetényről. (Orv. Hetilap 1879.) — 22. A betegségek felismerése hajdan és most. (Orvostermészettud. Ért. 1881.) — 23. A tetania ok- és gyógytanához. (Orv. Hetilap 1881.) — 24. A tetaniáról. (Orv. természettud. Ért. 1881.) — 25. Ugyanaz németül. (Budapester med. chir. Presse 1882.) — 26. A mellüri álképletek és mellhártyaizzadásmány differentialis kórismészetéhez. (Orv. Hetilap 1882.) — 27. Ugyanaz németül. (Deutsch. Archiv f. klin. Med. 1882.) — 28. A kairin lázellenes hatásáról. — 29. A belgyógyászat tankönyve. (Második kiadás 1888, harmadik 1893. Budapest 1884—1886.) — 30. Az izomsorvadásos oldalköteggkeményedésről. (Orv. Hetilap 1886.) — 31. Ugyanaz. (Orvostermészettud. Ért. 1886.) — 32. Megjegyzések a láz kezelésére, tekintettel a hasi hagymázra. (Orv. természettud. Ért. 1887.) — 33. Ugyanaz németül. (Ugyanott 1887.) — 34. A gyógytan viszonya a természettudományhoz. (Gyógyászat 1890.) — 35. A typhus abdominalisnál észlelhető némely hőmérséki módosulatokról, tekintettel a typhus és malaria vegyes infekciójának kérdésére. (Gyógyászat 1890.) — 36. Észrevételek Korányi Frigyes egyetemi tanár észrevételeire. (Gyógyászat 1890.) — 37. A tuberkulin veszélyességéről, megjegyzéssel a gümőkór aetiológiájára nézve. (Magyar Orvosi Archivum 1892.) — 38. Ugyanaz. (Orv. természettud. Ért. 1892.) — 39. A diphtheria therapiájának kritikája különös tekintettel a serumtherapiára. (Orv. Hetilap 1895.) — 40. A serumtherapia kritikája különös tekintettel a klinikai tünetekre. (Orv. Hetilap 1895.) — 41. Ugyanaz németül. (Wien. med. Presse 1895.) — 42. A 39. sz. németül. (Wien. med. Presse 1895.) — 43. Bradycardia egy érdekes esete. (Gyógyászat 1896.) — 44. A serumtherapia kritikájához. (Orv. Hetilap 1896.) — 45. Ugyanaz németül. (Wien. med. Presse 1896.) — 46. A serumtherapia kritikája. (Orv. Hetilap 1898.) — 47. Ugyanaz németül. (Pester med. chir. Presse. 1898.) — 48. Therapiai csalódások és azok okai. (Orv. Hetilap 1898.) — 49. Ugyanaz németül. (Pest. med. chir. Presse 1898.) — 50. A pellagra kérdése hazánkban. (Orv. Hetilap 1898.) — 51. Ugyanaz németül. (Pest. med. chir. Presse 1898.) — 52. Maláriára vonatkozó vizsgálatok. (Orv. Hetilap 1902.) — 53. Ugyanaz németül. (Wien. klin. Rundschau 1902.) — 54. A typhusbacillus ragályozó képessége.

géről. (Orv. Hetilap 1906.) — 55. Reflexiók. (Gyógyászat 1907.) — 56. Van-e a Calmette ophthalmoreactionnak specifikus reactio értéke? (Gyógyászat 1907.) — 57. Jogosult-e a teleologiai fel-fogás a gyakorlati orvostanban? (Balassa előadás. Orv. Heti-lap 1913.)

III. Gidófalvi Jancsó Miklós dr. életrajza.

Született Kolozsvárt, 1868 október 14-én. Atyja a kolozs-vári református kollegiumnak volt igazgatója, de aránylag ko-rán elhalva, családját nehéz anyagi helyzetben hagyta hátra úgy, hogy a két fiú maga kellett gondoskodjon létfenntartásá-ról. Így egyetemi évei is házitanítóskodás mellett telnek el. Ne-gyed éves orvostanhallgató korában (1890/91.) a sebészeti pá-lyátételt dolgozza ki: a klinika műtéti anyagának földolgozása összehasonlítva más klinikák eredményeivel. A következő tan-évben a belgyógyászati pályátételt nyeri meg nagy dicsérettel. 1892 novemberében avatják orvosdoktorrá. Ekkor a szemészeti klinikán lesz gyakornok *Szilágyi* mellett, de már 1893 január-jában a belgyógyászati klinikára lép át, mint gyakornok, ez év szeptemberében ő foglalja el az újonnan rendszerezített máso-dik tanársegédi állást. 1896-tól első tanársegéd. 1901-ben ma-gántanári képesítést nyer „Klinikai propaedeutica“ tárgykör-ből. 1902 január 1-én nevezik ki adjunctussá. 1899-ben és 1901-ben tanulmányutat tesz Németországban, meglátogatja a berlini egyetem belgyógyászati klinikáit és a bresloui belklinikát. Ezen útja alatt különösen *Leyden* előadásai tesznek nagy hatást rá.

1911 október 6-án Purjesz Zsigmond nyugalomba vonu-lásakor a Kar egyhangú meghívására nyilvános rendes tanárrá neveztetik ki. A háború kitörésekor elvállalja az új egyetemi kórtani intézetben és Pasteur kórházban fölállított hadikórház vezetését, majd a Rokkantügyi hivatal erdélyi kerületében a belgyógyászati főfelügyelői állást. E szolgálataiért a nagysze-beni katonai parancsnokság 1916-ban elismerő oklevéllel tünteti ki, megkapja a vöröskereszt hadiékítményes díszérmét, majd porosz királyi vöröskereszt érmet, végül a polgári hadi érdemkereszt első osztályát. A katonai hatóságok többször felajánlják számára az I. o. főtörzsorvosi állást, de mindig el-hárítja e kinevezést s végzi önfeláldozó munkáját önzetlenül, minden díjazás nélkül.

Az egyetem elrablása után magángyakorlatot folytat Kolozsvárt egész 1921 szeptember 15-ig, midőn mint egyik legelső a klinikus professzorok közül, Szegedre költözik és megkezdí ideiglenes klinikájának berendezését, 1928 tavaszán betegeskedni kezd. Megrokkant testtel vesz részt az új klinika tervezésében és a berendezés előkészítésében. A kezében tartja minden munka irányítását, fáradtságot nem ismerve tervez, sokszor reménykedve, sokszor azonban már a keserű reménytelenség dacára is. Közvetlenül az új klinika megnyitása előtt roppan össze ereje úgy, hogy az új épületbe már fekve szállítjuk át. Itt hunyta le 1930 július 19-én örökre szemeit.

Tudományos munkásságáért a következő kitüntetéseket nyerte: „Tanulmány a váltóláz parazitáiról” című könyvéért a *Mészáros díjat* nyerte. „Összehasonlító vizsgálatok a gyakorlatilag fontosabb saválló bacillusokról” című munkája (társ-szerző: Elfer Aladár dr.) az Akadémia *Rózsay díjával* tüntette-tett ki. 1925-ben a Királyi Magyar Orvosegyesület levelező tagjául választotta. Székfoglaló előadásával: „A Salvarsan és rokon arsenobenzolszármazékok biológiai viselkedésére vonatkozó histológiai vizsgálatok” a *Tauszk díjat* nyerte el.

Tudományos munkássága: 1. Adatok a quartana parazita fajlagosságának kérdéséhez. (Társ-szerző: *Rosenberger M.* Erdélyi Múzeum Egyleti Értesítő 1895.) — 2. Ugyanaz. (Gyógyászat 1895.) — 3. Parazitológiai észleletek a kolozsvári belgyógyászati kórodán az 1894. évben előfordult malaria megbetegedéseknél. (Társ-szerző: *Rosenberger M.* EME. Értesítő 1895.) — 4. Adatok a quartana parazita fajlagosságának kérdéséhez. Folytatólagos közlemény. (Társ-szerző: *Rosenberger M.* Orvosi Hetilap 1896.) — 5. Blutuntersuchungen der im Jahre 1894 vorgekommenen Malariafälle mit besonderer Berücksichtigung der Specificität der verschiedenen Malariaparasiten. (Társ-szerző: *Rosenberger M.* Deutsches Arch. f. klin. Med. 1897.) — 6. Véré és szövettani vizsgálatok malaria perniciosa egy eseténél. (Magyar Orvosi Archivum 1897.) — 7. Blut und histologische Untersuchungen bei einem Falle von Malaria perniciosa comatosa. (Deutsches Arch. f. klin. Med. 1897.) — 8. A pathológiás óriásnövé egy esete. (Társ-szerző: *Buday Kálmán.* EME Értesítő 1897.) — 9. Über einen Fall von pathologischen Riesenzuchs. (Társ-szerző: *Buday Kálmán.* Deutsches Arch. f. klin.

Med. 1898.) — 10. Kórodai észleletek a Widal-féle reactio serodiagnosticsai értékéről. (Orvosi Hetilap 1897.) — 11. Adatok a lumbalis puncito kóriszészeti jelentőségéhez. (EME. Értesítő 1902.) — 12. Nehány érdekesebb kóresetről. (Gyógyászat 1902.) — 13. Újabb vizsgálatok a malaria parasiták továbbfejlődéséről az anophelesben. (Társszerző: *Veszprémi Dezső*. EME Értesítő 1902.) — 14. A periarteriitis nodosáról. (Társszerző: *Veszprémi Dezső*. Orvosi Hetilap 1902.) — 15. Über einen Fall von periarteriitis nodosa. (Társszerző: *Veszprémi Dezső*. Zieglers Beiträge 1903.) — 16. Vizsgálatok a malaria parasiták továbbfejlődéséről az anophelesben. (Akadémiai értesítő 1904.) — 17. Ugyanaz németül. (Folia haematologica 1905.) — 18. Egy véletlen által előidézett malaria-endemia a kolozsvári belgyógyászati klinikán. (EME. Értesítő 1903.) — 19. Ugyanaz. (Orvosi Hetilap 1903.) — 20. Über eine in der Universitätsklinik entstandene Malaria-Hausendemie. (Deutsches Arch. f. klin. Med. 1903.) — 21. Zur Frage der Infektion der Anopheles claviger mit Malariaparasiten bei niederer Temperatur. (Centralblatt f. Bakt. 1904.) — 22. Der Einfluss der Temperatur auf die geschlechtliche Generationsentwicklung der Malariaparasiten und auf die experimentelle Malariaerkrankungen. (Centralblatt f. Bakt. 1904.) — 23. Észleletek Kolozsvárnak és környékének malariaendemiájáról. (EME. Értesítő 1899.) — 24. Observation sur l'endemie de la malaria de Kolozsvár. (Atti della Societa per gli Studi della Malaria 1906.) — 25. Tanulmány a váltóláz parasitáiról. (A Magyar Tudományos Akadémia kiadványa 1906.) — 26. Chinin prophylaxis kísérletek mesterségesen előidézett váltóláz fertőzéseknél. (Orvosi Hetilap 1906.) — 27. A váltóláz és az anophelesek elterjedése Kolozsvárt és vidékén. (EME. előadás. Megjelent Hollender: A malaria Magyarországon c. munkában 1906.) — 28. Az emberi gümöbacillusok virulentiájának fokozásáról. (Társszerző: *Elfer Aladár*. Purjesz emlékkönyv 1906.) — 29. Összehasonlító vizsgálatok a gyakorlatilag fontosabb saválló bacillusokkal. (Társszerző: *Elfer Aladár*. A Magyar Tudományos Akadémia kiadványa 1906.) — 30. Vergleichende Untersuchungen mit den praktisch wichtigeren säurefesten Bazillen. (Társszerző: *Elfer Aladár*. Brauers Beiträge 1910.) — 31. L'état du paludisme en Hongrie pendant les dernières années.

(Atti della Societa per gli studi della Malaria 1908.) — 32. Váltóláz vesegyulladásáról. (Gyógyászat 1909.) — 33. Nierenentzündungen bei Wechselfieber. (Comptes rendus XVI. Congres int. de médecine. 1910.) — 34. The question of the virulence increase of the tubercle bacillus. (Comptes rendus XVI. Congres int. de médecine 1910.) — 35. Die Verhältnisse des Vorkommens von Bovinustypus infectionen bei Tuberkulösen in Kolozsvár. (Társszerző: *Elfer Aladár*. XVI. internationaler med. Congress 1909.) — 36. Ugyanaz magyarul. (Orvosi Hetilap 1910.) — 37. A gümöbacillusok virulenciafokozásának kérdéséről. (Társszerző: *Elfer Aladár*. Orvosi Hetilap 1910.) — 38. A lép és viszérpunctio jelentősége a hasi hagymáz bakteriologiai kórismézésénél. (EME. Értesítő 1903.) — 39. Ugyanaz. (Gyógyászat 1903.) — 40. Ergebnisse betreffend der Milz und Venenpunction bei der bakteriologischen Diagnose des Typhus abdominalis. (Centralblatt f. Bakt. 1904.) — 41. A Wassermann-féle syphilis-reactio klinikai értékéről. (Társszerzők: *Marschalkó Tamás* és *Csiky Mihály*. Orvosi Hetilap 1909.) — 42. Der klinische Wert der Wassermannschen Syphilisreaktion. (Társszerzők ugyanazok. Archiv f. Dermatologie u. Syphilis 1910.) — 43. A hasi hagymáz kórismézése. (Orvosképzés 1912.) — 44. A malaria kór- és gyógytana. (Orvosképzés 1913.) — 45. Kísérleti vizsgálatok a visszatérő láz recidíváinak pathogenezisére vonatkozólag. (Orvosi Hetilap 1918.) — 46. Experimentelle Untersuchungen bezüglich der Pathogenese der Rezidive des Rückfallfiebers. (Centralblatt f. Bakt. 1918.) — 47. A paroxysmalis haemoglobinuriánál létrejövő haemolysisre vonatkozó vizsgálatok. (Társszerző: *Csiky Mihály*. Lechner emlékkönyv 1915.) — 48. Purjesz Zsigmond. (Orvosi Hetilap 1918.) — 49. Purjesz Zsigmond. (Gyógyászat 1918.) — 50. Az anopheles és az ember maláriás fertőzését befolyásoló körülményekre vonatkozó kísérletes vizsgálatok. (EME. Értesítő 1918.) — 51. Ugyanaz. (Orvosi Hetilap 1918.) — 52. Trichinás megbetegedések Kolozsvárt. (Társszerző: *Jakobi József*. Gyógyászat 1918.) — 53. A malaria aetiologiája. (Erdélyi Orvosi Lap 1920.) — 54. A visszatérő láz terjesztői és a fertőzés módja. (Erdélyi Orvosi Lap 1921.) — 55. Experimentelle Untersuchungen über die Malariainfektion des Anopheles und des Menschen beeinflussenden Umstände. (Arch. f. Schiffs- u. Tropenhygiene

1921.) — 56. A pellagráról. (Orvosi Hetilap 1924.) — 57. Egy visszatérő láz endemia tanulságai. (Rigler emlékkönyv 1926.) — 58. Az oltási váltólázról. (Orvosképzés 1926.) — 59. Az angioneurotikus tünetcsoport viszeres befecskendések következtében. (Orvosi Hetilap 1928.) — 60. A salvarsan és rokon arsenobenzol származékok biológiai viselkedésére vonatkozó histológiai vizsgálatok. (Társszerző: *ifj. Jancsó Miklós*. Előadás a Kir. Magy. Orvosegyesületben. 1928.) — 61. Az aortitis luetica-ról. (Orvosi Hetilap: Az orvosi gyakorlat kérdései. 1929.)

IV. A klinika tudományos segédszemélyzete 1872—1930.

Magántanári képesítést nyertek:

Büchler Ignác (1878.): Kopogtatás és hallgatódzás.

Genersich Gusztáv (1896.): Gyermekgyógyászat.

Jancsó Miklós (1901.): Klinikai propaedeutica.

Elfer Aladár (1911.): Belgyógyászati diagnostica.

Purjesz Béla (1914.): A szív és vérkeringési szervek kór- és gyógytana.

Engel Rudolf (1926.): Belgyógyászati functionalis diagnostica.

Kováts Ferenc (1927.): A tüdőgümőkór kór- és gyógytana.

Kovács Kálmán (1928.): Belgyógyászati Röntgendiagnostica és Röntgentherapia.

Adjunctusok:

Jancsó Miklós (1902—1911.)

Elfer Aladár (1911—1920.)

Purjesz Béla (1924—)

Tanársegédek:

Büchler Ignác (1872—1879.)

Farkas Géza (1880—1885.)

Farnos Árpád (1885—1886.)

Pálffy Gyula (1887—1888.)

Genersich Gusztáv (1889—1896.)

Fornet Elemér (1893.)
 Jancsó Miklós (1893—1902.)
 Rosenberger Mór (1896—1903.)
 Jakobi József (1900—1902.)
 Máthé Gábor (1902—1903.)
 Szilágyi György (1903—1909.)
 Fogolyán Kristóf (1900—1902.)
 Elfer Aladár (1902—1911.)
 Blumenfeld Sándor (1907—1908.)
 Kappel Izidor (1907—1919.)
 Reichart Aladár (1907.)
 Ács Nagy István (1908—1918.)
 Nagy Samu (1909—1918.)
 Purjesz Béla (1912—1924.)
 Hatiegán Gyula (1914—1918.)
 Döri Béla (1916—1919.)
 Jakobi József (1919.)
 Engel Rudolf (1921—)
 Kovács Kálmán (1921—1924.)
 Tokai Lajos (1924—1925.)
 Berkesy László (1925—)
 vitéz Varga Lajos (1925—)
 Pogány István (1926—1927.)
 Ajtay Gyula (1929—)
 Radványi Géza (1930—)

Gyakornokok:

Farnos Árpád (1885.)
 Nagy Lajos (1886—1889.)
 Beczási Gyula (1887—1889.)
 Schwartz Dávid (1890.)
 Kassay Kálmán (1891—1892.)
 Morvay István (1891.)
 Hay Lajos (1891—1892.)
 Wettenstein Áron (1892.)
 Domby József (1892—1893.)
 Petrik Lőrinc (1892—1893.)
 Rohonczy Béla (1893.)
 Márk Romulus (1893.)

Jancsó Miklós (1893.)
Imreh Domokos (1894.)
Grósz Sámuel (1894.)
Rosenberger Mór (1893—1896.)
Filep Gyula (1895—1896.)
Fodor Mózes (1895—1897.)
Veszprémi Dezső (1895—1897.)
Csiky Tivadar (1896—1897.)
Popu Titus (1895—1896.)
Péterfi István (1895.)
Gidró Jenő (1896—1897.)
Jakobi József (1897—1900.)
Timár Miksa (1897—1898.)
Meskó Zoltán (1897—1898.)
Jancsó Ödön (1897—1900.)
Máthé Gábor (1897—1902.)
Reinbold Béla (1898.)
Grossmann Emil (1899—1900.)
Góth Lajos (1900—1901.)
Reiss József (1899—1900.)
Szabó Károly (1899.)
Bartha László (1899.)
Dávid János (1898—1899.)
Nagy Lajos (1899.)
Müller Viktor (1899—1901.)
Kolozsváry Sándor (1900—1906.)
Éltes Béla (1900—1902.)
Szilágyi György (1900—1903.)
Kugel Ede (1902.)
Taritzky Ferenc (1903—1904.)
Verzár István (1904—1905.)
Szántó Pál (1903—1904.)
Blumenfeld Sándor (1904—1907.)
Kappel Izidor (1906—1907.)
Vékás József (1907—1908.)
Ács Nagy István (1907—1908.)
Szabó Richard (1907—1908.)
Nagy Samu (1908—1909.)
Purjesz Béla (1908—1912.)

Vári Tibor (1909—1912.)
Braunstein Gábor (1909—1910.)
Hatiegan Gyula (1910—1914.)
Krausz Béla (1912.)
Dőri Béla (1912—1916.)
Jacobi József (1912—1919.)
Sajó Lajos (1912.)
Rucska Miklós (1912.)
Bánóczy Margit (1913—1916.)
Koleszár László (1913.)
Leitner Fülöp (1913.)
Gőde József (1913—1914.)
Hankó Tibor (1915—1919.)
Gergely József (1914.)
Feszt György (1919.)
Kovács György (1921—1922.)
Tokai Lajos (1921—1924.)
Temesváry Ernő (1922.)
Rejtő Kálmán (1922—1923.)
Bottván Imre (1923.)
Berkesy László (1923—1925.)
vitéz Varga Lajos (1923—1925.)
vitéz Baráth László (1924—1927.)
Pogány István (1924—1926.)
B. Simon Irén (1925—)
Weinmann Mária (1926—)
Ajtay Gyula (1927—1929.)
ifj. Jancsó Miklós (1927.)
Radványi Géza (1927—1930.)
Horváth Klára (1928—)
Lajos Sándor (1928—)
Armentanó Lajos (1928—)
Albecker István (1930—)
Tószögi Aladár (1930—)

V. A klinika tanítványainak irodalmi működése.⁴²⁾

1. FARKAS GÉZA dr.: A conchinin és annak lázellenes hatásáról. (O. H. 1881.)
- 2—4. FARNOS ÁRPÁD dr.: Atrophia musculorum progressiva. (O. T. É. 1885.) — A kénhydrogen gáz alkalmazása tüdővésznél. (O. T. É. 1887.) — Ugyanaz németül. (Ugyanott, 1887.)
- 5—25. GENERSICH GUSZTÁV dr.: Adatok a chloralamid altató hatásához. (O. T. É. 1890.) — Ugyanaz. (O. H. 1890.) — Az empyaema kezelése és a Bülau-féle eljárás. (O. T. É. 1891.) — Pseudohypertrophia musculorum. (O. T. É. 1891.) — Blatta germanica és annak petezacskója emberi fülben. (O. T. É. 1891.) — A veleszületett szívbántalmakról. (O. T. É. 1891.) — Adatok a májtályog kóroktanához. (Gy. 1892.) — Ugyanaz. (O. T. É. 1892.) — Beiträge zur Aetiologie des Leberabscesses. (O. T. É. 1892.) — Oesophagitis toxica néhány esete. (O. T. É. 1892.) — Einige Fälle von Oesophagitis toxica. (O. T. É. 1892.) — A Knoll-féle diuretin hatásáról. (O. T. É. 1892.) — Az osteomalacia első két esete Kolozsvárt. (O. H. 1893.) — Úti jegyzetek: A bécsi gyermekkórházakról. (O. H. 1893.) — A koppenhágai egyetemről. (Gy. 1893.) — A vastagbél veleszületett táguulása és túltengése. (O. H. 1893.) — Ugyanaz németül. (Jahrbuch f. Kinderheilkunde, Bd. 37. 1893.) — Bakteriologische Untersuchungen über die sogenannte septische Diphtherie. (Ugyanott, 1894.) — A diphtheria orvoslása a Behring-féle vérsavóval. (E. M. É. 1895.) — Észleletek a Behring-féle diphtheria elleni serumtherapia körül. (Gy. 1895.) — Int. Congress f. Hygiene und Demographie in Budapest. Ref. aus der V. Section. (Jahrbuch f. Kinderheilkunde, Bd. 39. 1895.)

⁴²⁾ E jegyzékben szerzőknek csak a klinikáról megjelent dolgozatai vannak összefoglalva. A folyóiratok jelzései: O. H. = Orvosi Hetilap, O. T. É. = Orvos Természettudományi Ért., Gy. = Gyógyászat, E. M. É. = Erdélyi Múzeumegyesületi Értesítő, M. O. A. = Magyar Orvosi Archivum, B. O. U. = Budapesti Orvosi Újság, D. A. = Deutsches Archiv f. klin. Med., W. kl. W. = Wiener klin. Woch., D. M. V. = Deutsche med. Woch., C. r. XVI. = a XVI. nemzetközi orvoskongr. kiadványa. Acta = Acta litt. ac scient. Reg. Univ. Francisco-Josephinae.

26. FARNET ELEMÉR dr.: A methylenkék hatásáról a vizeleti szervek néhány bántalmánál. (Gy. 1894.)
- 27—87. JANCÓS MIKLÓS dr.: Irodalmi működését I. a III. mellékletben 1—61. számok alatt.
- 88—92. ROSENBERGER MÓR dr.: Észleletek a symphosol hatásáról. (E. M. É. 1895.) — Ugyanaz. (O. H. 1895.) — Kórodai észleletek a pilocarpinum muriaticum hatásáról. (Gy. 1896.) — Ugyanaz. (E. M. É. 1896.) — Beobachtungen über die Wirkung des Pilocarpinum muriaticum bei croupösen Pneumonie. (D. A. 1897.) — Társszerző *Jancsó Miklós dr.* több dolgozatánál. (Lásd III. melléklet.)
93. JANCÓS ÖDÖN dr.: A diazo-reactio értékéről. (O. H. 1901.)
- 94—96. JACOBI JÓZSEF dr.: Typhusbacillusok megjelenési viszonyairól a vizeletben. (O. T. É. 1902.) — Ugyanaz. (O. H. 1902.) — Ugyanaz németül. (D. A. 1903.)
- 97—119. ELFER ALADÁR dr.: Adatok a fehérvérsejtszámolás értékéhez a belső betegségek kórismezésénél. (Előadás a M. Orv. és Term. Vándorgyűlésén.) A pentosuriáról. (B. O. U. 1903.) — A subcután táplálásról. (B. O. U. 1904.) — A stenosis mitralis és baloldali recurrens bénulás együttes előfordulásáról. (B. O. U. 1904.) — Röntgenfénnnyel gyógykezelt fehérvérűség esete. (O. H. 1905.) — Észrevételek a Röntgenfény jelentőségéről a fehérvérűségnél. (O. H. 1906.) — A fehérvérűség sajátos esete. (O. H. 1905.) — Ugyanaz németül. (Folia haem. 1906.) — Röntgenfény szerepe a fehérvérűség és álfhérvérűség gyógykezelésében. (Előadás a szegedi vándorgyűlésén.) — Megfigyelések a Röntgenfénnnyel gyógykezelt fehérvérűség esetekben. (O. H. 1907.) — Ugyanaz németül. (Folia haem. 1908.) — Über einige Eigenschaften des syphilitischen Blutserums vom immunochemischen Standpunkte. (C. r. XVI. 1910.) — A colloidchemia szerepéről az orvostudományban. (E. M. É. 1909.) — A sublimát hatása a Wassermann reactionra. (O. H. 1910. Társszerző: *Csiky Mihály dr.*) — Über das Trocknen von Geweben und Blut für die Darstellung von Lipoiden. (Bioch. Z. 1912.) — Adatok a glandula pituitaria infundibularis kivonatának hatásához kóros viszonyok között. (M. O. A. 1912.) — Ugyanaz németül. (D. A. 1913.) — Stickstoff und Mineral-

- stoffwechseluntersuchungen bei Scleroderma diffusum. (D. A. 1914. Társszerző: *Géber János dr.*) — Beiträge zur Ausscheidung des Kalium bei einer Malaria Erkrankung. (Bioch. Z. 1914. Társszerző: *iff. Purjesz Béla.*) — Adatok a paralysis progressivában szenvedők vérének lipoid tartalmához. (Lechner emlékkönyv. 1914.) — A hadijárványokról. (Gy. 1914.) — Adatok a glandula pituitaria infundibularis részének osteomalaciánál való hatásához. (Szabó emlékkönyv. 1917.) — Társszerző: *Jancsó Miklós dr.* több dolgozatánál. (Lásd III. melléklet.)
- 120—123. MÁTHÉ GÁBOR dr.: A torok-garatür nyálkahártyáján és a bőrön mutatkozó erythema megbetegedések közötti összefüggés. (E. M. E. 1904.) — Klinikai észleletek a fuso-spirillaris megbetegedésekről, különösen annak angina alakjairól. (Purjesz emlékkönyv. 1906.) — A scarlatina chirurgicaról. (Gy. 1906.) — Saját szerkesztésű inhaláló sátor és inhalator. (Bemutatás. 1906.)
- 124—126. KOLOZSVÁRY SÁNDOR dr.: A Ficker-féle typhus diagnosticum használhatóságáról. (Gy. 1904.) — Ugyanaz. (E. M. E. 1904.) — Az igen gyors lefolyású phosphormérgezésről. (Purjesz emlékkönyv. 1906.)
127. SZILÁGYI GYÖRGY dr.: A hasi hagymáz bakteriologiai kórismézéséről a Conradi—Drigalszky által ajánlott tenyésztő talaj segítségével. (Purjesz emlékkönyv. 1906.)
- 128—132. BLUMENFELD SÁNDOR dr.: Digalenre vonatkozó klinikai észleletek. (Purjesz emlékkönyv. 1906.) — A Pirquet-féle cutanreactionról és Detre-féle módosításáról. (O. H. 1907.) — Az ophthalmoreactio sejtteni értékéről. (Gy. 1908.) — Über die Verwertung des opsonischen Indexen. (C. r. XVI. 1909. Társszerző: *Kappel Izidor dr.* — Az opsonin index meghatározásának értékesíthetősége tüdőgümőkórnál. (Gy. 1910. Társszerző: *Kappel Izidor dr.*)
- 133—139. KAPPEL IZIDOR dr.: Pyocyanaseval nyert tapasztalatok a diphtheria kezelése körül. (E. M. E. előadás. 1909.) — Complementum kötési vizsgálatok scarlatinában és morbilliben. (O. H. 1912.) — Ugyanaz németül. (W. kl. W. 1911.) — Védekezés a gyermekkori fertőző betegségek ellen. (Anyák iskolája 1912.) — A bacillusrejtők szerepe a fertőző betegségek terjesztésében. (Előadás a szün-

idei orvosi tanfolyamon. 1913.) — A scarlatina recidiváról. (Lechner emlékkönyv. 1914.) — A diphtheria bacillus-rejtőkről. (Szabó emlékkönyv. 1917.) — Társszerző: *Blumenfeld Sándor dr.* és *Purjesz Béla dr.* egy-egy dolgozatánál.

- 140—146. ÁCS NAGY ISTVÁN dr.: Tuberculosis bacillus kimutatása áramló vérben. (E. M. É. 1910.) — A köpetfehérje klinikai értéke a légzőszervi megbetegedések, főleg a tüdőtuberculosis körjelzésében. (E. M. É. 1911.) — Ugyanaz németül. (W. kl. W. 1911.) — A Koch-féle tuberculin diagnosticus értékéről. (B. O. U. 1914.) — A bőrbe dörzsölt gümőkórellenes aktiv és passiv immunizáló anyagok hatása a klinika tünetekre gümőkórnál. (Előadás a m. orv. tuberculosis egyesülete nagygyűlésén. 1914.) — Észlelhetők-e gümőkóros betegeknél változások a klinikai tünetekben gümőkórelleni aktiv és passiv immunizáló anyagok percután alkalmazására? (Lechner emlékkönyv. 1915.) — A haderő gümőkór ellenes védekezése a világháború után. (B. O. U. 1918.)
- 147—150. NAGY SAMU dr.: A scleromáról. (O. H. 1911.) — Ugyanaz németül. (Cent. f. Bakt. 1912.) — Adatok a hasnyálmirigy heveny gyulladásának körjelzéséhez. (O. H. 1912.) — Ugyanaz németül. (W. kl. W. 1912.)
- 151—186. PURJESZ BÉLA dr.: A vérsavó antitrypsines tulajdonságáról és annak klinikai jelentőségéről. (Gy. 1910.) — Paratyphus A. fertőzés esete. (O. H. 1910.) — Ugyanaz németül. (W. kl. W. 1910.) — A lobos és nem lobos folyadékgyülemek mai differentialis kórisméjéről. (E. M. É. 1912.) — A typhus bacillus előfordulásáról a hasi hagymázban szenvedők szájürében. (Gy. 1912. Társszerző: *Perl Ottó dr.*) — Ugyanez németül. (W. kl. W. 1912.) — Adatok a vérsavó töréstényezőjének változásához a különböző fertőző megbetegedésekben. (E. M. E. előadás. 1913. Társszerző: *Kappel Izidor dr.*) — Adatok a nyálptyalin tartalmáról. (O. H. 1914. Társszerző: *Perl Ottó dr.*) — Ugyanaz németül. (W. kl. W. 1914.) — A glanditritonogen klinikai alkalmazása különös tekintettel az asthma bronchialera. (Gy. 1913.) — A vér cukortartalmáról ép és kóros viszonyok között. (O. H. 1914.) —

Ugyanaz németül. (Előadás a londoni nemzetközi orv. kong. és W. kl. W. 1913.) — A stenosis mitralis és baloldali recurrens bémulás együttes előfordulása. (Gy. 1913.) — Ugyanaz németül. (W. kl. W. 1913.) — A typhus bacillusok kimutatása a duodenum tartalmából az Einhorn-féle sonda segítségével. (Gy. 1913.) — Ugyanaz németül. (W. kl. W. 1914.) — A szivarythmiákról. (E. M. É. 1915.) — Arteriosclerosis előidézésére irányuló kísérletek nyulaknál aminosavakkal és a belső elválasztású mirigyek kivonatanyagával. (Lechner emlékkönyv. 1915.) — Terhesség és szívbántalom. (Szabó emlékkönyv. 1919.) — Adatok a Deyke—Much intracután reactiók értékesíthetőségére irányuló vizsgálatokról. (Erd. orv. L. 1921.) — A situs viscerum inversusról. (Erd. orv. L. 1922.) — A hasi aorta emboliájának két esete. (Erd. orv. L. 1922.) — Az arteriosclerosis tüneti kezelésére irányuló vizsgálatokról. (Szakosztályi előadás: 1922.) — A vegetatív idegrendszer vizsgálata különböző megbetegedéseknél. (Szakosztályi előadás 1924.) — Az asztma cardialeról. (Rigler emlékkönyv. 1926.) — Adatok a gyomorfekély kórtanához. (Szakosztályi előadás 1927.) — A morphium alkalmazásának indicatioi szívbajoknál. (O. H. 1929.) — Az endocarditis lenta. (B. O. U. 1928.) — A bélfal kiválasztó működésére irányuló vizsgálatok kutyákon. (M. O. A. 1929.) — Ugyanaz németül. (Zeitsch. f. d. g. exp. Med. 1929.) — Die Rolle der Lunge bei dem Abbau der roten Blutkörperchen. (Acta 1929.) — Sportorvosi vizsgálatok. (B. O. U. 1930. Társ szerzők: *Csinády Jenő dr.* és *vitéz Rosztóczy Ernő dr.*) — Ugyanaz németül. (Arbeitsphysiologie 1930.) — A plexus chorioideus szerepe a liquor cerebrospinalis kiválasztásában. (Gy. 1930. Társ szerzők: *Horváth Klára dr.* és *Dancz Mártha dr.* — Ugyanaz németül. (Monatschr. f. Psychiatrie u. Neurologie. 1930.) — Új elkülönítő kórismei eljárás a vérsavóban. (Megjelenés alatt. Társ szerző: *Dávid Lajos dr.*

187. BRAUNSTEIN GÁBOR dr.: A Cammidge-féle pancreasreactio klinikai értékéről. (E. M. É. előadás. 1910.)

188—201. HATIEGAN GYULA dr.: A morbus Basedowi és a struma vérképe. (E. M. É. 1912.) — Ugyanaz. (O. H. 1913.)

- Adatok az eosinophilia klinikai jelentőségéhez. (E. M. É. 1912.) — Ugyanaz. (Gy. 1912.) — Ugyanaz németül. (W. kl. W. 1912.) — Az oxydase reactio klinikai jelentőségéről. (Gy. 1913.) — Ugyanaz németül. (W. kl. W. 1913.) — Adatok az alimentaris galactosuria klinikai értékesíthetőségéhez. (B. O. U. 1914.) — Ugyanaz németül. (W. kl. W. 1914.) — Egyoldali dobverőújjak az aorta és arteria subclavia aneurysmájánál. (E. M. É. 1914.) — Vizsgálatok a belső elválasztású mirigyek kivonatanyagának a keringő fehérvérsejtekre való hatásáról. (Lechner emlékkönyv. 1915.) — Vizsgálatok az adrenalinnak a keringő fehérvérsejtképre való hatásáról. (Szabó emlékkönyv. 1917.) — Ugyanaz németül. (W. kl. W. 1917.) — A járványos sárgaságról. (O. H. 1918.)
- 202—206. DÖRI BÉLA dr.: Anyagforgalmi vizsgálatok benzollal kezelt idősült leukaemiás myelosis egy esetében. (O. H. 1914.) — Ugyanaz németül. (W. kl. W. 1913.) — A benzoltherapiáról. (Gy. 1914.) — Adatok a chlorosis organotherapiájához. (Lechner emlékkönyv. 1915.) — A duodenalis táplálásról. (Szabó emlékkönyv. 1917.)
- 207—212. HATIEGAN GYULA dr. és DÖRI BÉLA dr.: A Mintz és Ewald—Boas-féle próbareggeli gyakorlati összehasonlítása. (O. H. 1913.) — Ugyanaz németül. (W. kl. W. 1912.) — Adatok a pellagra tünettanához. (Gy. 1914.) — Ugyanaz németül. (W. kl. W. 1914.) — Über die Behandlung der Pneumonie mit Optochin. (W. kl. W. 1917.) — Über die Behandlung der Malaria mit Optochin. (W. kl. W. 1917.)
- 213—217. JAKOBI JÓZSEF dr.: Az adigan újabb digitalis készítmény értékéről. (Gy. 1913.) — Ugyanaz németül. (Therapie d. Gegenwart. 1914.) — Adatok az elme- és idegbetegek vérének cholesterolin tartalmához. (Lechner emlékkönyv. 1915.) — A dystrophia musculorum progressiva infantilis alakjának a juvenilis alakkal való kombinatioja. (E. M. É. 1914.) — Methaemoglobinuria ecetsavmérgezésnél. (Szabó emlékkönyv. 1918.) — Társ szerző: *Jancsó Miklós dr.* egy dolgozatánál.
218. BÁNÓCZI MARGIT dr.: A chininálló malariáról. (Lechner emlékkönyv. 1915.)

219. ENGEL RUDOLF dr.: Nyúltvelőgümő esete. (Erd. orv. L. 1922.) — A veseműködés vizsgálatok klinikai értékéről. (Erd. orv. L. 1923.) — A gyomor- és nyombélfekélyek ingerkezelése. (O. H. 1924.) — A malariás fertőzés lehetősége a paralysis progressiva malariás gyógykezelésénél. (O. H. 1925.) — Seltener histologischer Befund bei Malaria perniciosa synkopalis. (Centralblatt f. Bakt. 1925.) — Die Übertragbarkeit der Impfmalaria durch Anophelen. (D. m. W. 1925.) — Az ingerkezelés hatása a vegetatív idegrendszerre. (O. H. 1925.) — Diagnostikai nehézségek a lymphogranulomatosis kórjelzésében. (O. H. 1926.) — Halálos lefolyású bariummérgezés. Adatok a bariummérgezés klinikai és kórbonctani képéhez. (Rigler emlékköny. 1926.) — Az alimentaris hyperglykaemia vizsgálatának diagnostikai értékéről. (O. H. 1926.) — A reticuloendothelialis készülék működésének vizsgálatáról. (Orvosképzés. 1927.) — Paratyphus abdominalis A. esetet. (B. O. U. 1928.) — A reticuloendothelialis készülék működésének vizsgálatáról. (O. H. 1928.) — Az I. nemzetközi tropusorvosi kongresszusról. (Szakülési előadás 1929.) — Orvosi impressziók Egyptomban és a szentföldön. (Szabadegyetemi előadás. 1929.) — Az öregkori typhusról. (Gy. 1929.) — Die Reaction des Reticuloendothels bei experimenteller Kaninchentuberculose. (Versuche mit Human-Stamm und Tusche Speicherung.) (Acta 1929.) — Observation sur l'endémie alternative de paludisme aux environs de la ville de Kolozsvár pendant une période de 50 ans. (Comp. rend. du II. Congres int. du Paludisme. 1930.) — Ugyanaz. (Rivista di Malariologia. 1930.) — Sur la néphrite du Paludisme. (Comp. rend. du III. Congres int. du Paludisme. 1930.) — Ugyanaz. (Rivista di Malariologia. 1930.) — A magy. kir. Ferencz József-Tudományegyetem belgyógyászati klinikájának és tanszékének története. (Acta 1930.) — Ugyanaz németül kivonatban. (Acta 1930.)
- 242—258. KOVÁCS KÁLMÁN dr.: A haemorrhagiás diathesisek tanának mai állása egy morbus maculosus Werlhofii eset kapcsán. (Erd. orv. L. 1922.) — A vörösvértetek súlyedési reactiójának értéke belsőbetegségeknél. (O. H. 1923.)

- Ugyanaz németül. (D. m. W. 1923.) — Tüdő és mellhártya-echinococcus esetei. (Röntgenologia. 1925.) — Kísérletes vizsgálatok a Röntgen sugarak hatásmechanizmusának tanulmányozása. (Magy. Röntgenközlöny. 1927.) — Zur Biologie der Röntgenstrahlen. (Strahlentherapie. 1927.) — Zur Biologie der Röntgenstrahlen. (Radiotherapie. 1927.) — A gümőkóros nyaki nyirokcsomók röntgenkezelése. (B. O. U. 1928.) — Der Einfluss der Röntgenstrahlen auf die Diffusion und auf die Durchlässigkeit der Zellmembran. (Strahlentherapie. 1928.) — Nehány újabb adat a Röntgensugarak physikochemiai és biológiai tulajdonságáról. (Dr. Entz Béla jub. kiadvány.) — Zur Frage der Wirkung der Röntgenstrahlen auf physikochemische, biologische und insbesondere osmotische Vorgänge. (Int. Radiotherapie. 1928.) — Eine Halsrippe als Ursache einer einseitigen Raynaudschen Krankheit. (Acta 1929.) — Ugyanaz magyarul. (Gy. 1930.) — A röntgensugarak hatásáról. (Orv. Szemle. 1930.) — A vér- és nyirokrendszer betegségeinek sugaras kezelése. (O. H. 1930.) — Adatok a leukaemia sugaras kezeléséhez. (B. O. U. 1930. Társ-szerző: *vitéz Varga Lajos dr.*) — Ugyanaz németül. (Therapie d. Gegenwart. 1930.)
- 259—265. KOVÁTS FERENC dr.: Die Diagnose der Tuberkulose mittels Aus-Hockung reaction. (Brauers Beiträge 1924.) — Einfache Pipettierungsansätze für Laboratoriumsbedarf. (D. M. W. 1924.) — Schutz der Bakteriennährböden mittels Paraffinscheiben gegen Austrocknung. (D. m. W. 1925.) — A gümöbacillus kitenyésztése a vizsgálati anyagból Petroff eljárása szerint. (O. H. 1925.) — Ein transportabler Pneumothorax-apparat. (D. m. W. 1927.) — A próbacsapolás és a mesterséges légmell készítésére szolgáló újabb eszközök. (O. H. 1928.) — Ugyanaz németül. (D. m. W.) 1928.)
- 266—269. TOKAI LAJOS dr.: A duodenalis sonda alkalmazásának diagnostikai értéke epekőbántalomnál. (O. H. 1923.) — A digiclarin klinikai értékéről. (O. H. 1924.) — Az epekőképződés aetiológiájáról. (Szakülési előadás. 1924.) — Az epekőbántalom gyógyszeres kezelése. (Szakülési előadás. 1925.)

- 270—289. vitéz VARGA LAJOS dr.: Pár szó párisi utamról. (Szakülési előadás. 1925.) — Az 1925. év tavaszán fellépő influenzás megbetegedések vérképe. (O. H. 1926.) — A halált közvetlenül megelőző és követő véképről. (Rigler emlékkönyv. 1926.) — Adatok a malaria vérképéhez. (O. H. 1927.) — Párhuzam a Schilling Arneth-féle vékép és a vörösvértetek sülyedési sebessége között. (O. H. 1928.) — Ugyanaz németül. (Zeitschr. f. kl. Med. 1929.) — Ugyanaz franciául. (Le Sang. 1929.) — Az insulin alkalmazása az anaemia perniciosa kezelésében. (O. H. 1928.) — Ugyanaz franciául. (Paris médical. 1929.) — Ugyanaz németül. (D. m. W. 1929.) — Ugyanaz olaszul. (Terapia. 1929.) — Ugyanaz angolul. (The lancet. 1929.) — Die Bewertung der tojischen neutrophilen Granulationen und der degenerativen Zeichen im Blutbild. (Acta 1929.) — Ugyanaz magyarul. (O. H. 1929.) — Ugyanaz franciául. (Paris médical. 1930.) — Összehasonlító therapiás eredmények az anaemia perniciosa kezelésében különös tekintettel a májra és a májrefracter esetekre. (Gy. 1930.) — Inwiefern bedeutet die Verwendung von Leberpraeparaten einen Fortschritt auf dem Gebiete der Behandlung der perniciosen Anaemie? (M. m. W. 1930.) — Az eosinophilia értékelése a diagnosticában. (O. H. 1930.) — A Schilling-Arneth vékép diagnostikai és prognostikai jelentősége. (Pályamunka. 1925.) — A máj, lép és gyomorkivonatok hatásának összehasonlító vizsgálata Bartonella anaemiás léptelenített patkányokon. (Szakülési előadás. 1930. — Társ szerző: Kovács Kálmán dr. egy közleményénél.)
- 290—298. BERKESY LÁSZLÓ dr.: Tüdőben támadó takonykóros fertőzések esetei. (Rigler emlékkönyv. 1926.) — Über die chromoskopische Untersuchung des Magens. (Acta 1926.) — Ugyanaz magyarul. (Gy. 1929.) — Ugyanaz autoreferatumban. (B. O. U. 1929.) — Bang bacillus által okozott febris undulans esete Magyarországon. (O. H. 1929.) — Ugyanaz németül. (W. kl. W. 1930.) — Nehezen felderíthető eredésű ólommérgezések esetei. (Gy. 1929.) — A gyomor chromoskopiája. (O. H. 1930.) — Összefoglaló ismertetés a febris undulans Bangról. (Orv. Szemle. 1930.)
- 299—300. POGÁNY ISTVÁN dr.: Tapasztalataink a syphilitis

- egyének oltási váltólázáról. Társszerző: v. *Berde Károly dr.* Rigler emlékkönyv. 1926.) — Typhus contact fertőzések a szegedi sebészeti klinikán. (O. H. 1926.)
301. BARÁTH LÁSZLÓ dr.: Der diagnostische Wert des Blutbildes bei Scharlach. (Acta 1929.)
- 302—311. ifj. JANCsó MIKLós dr.: Vizsgálatok az idegsejtek apparatus reticularis kórszövettani és élettani jelentőségének kiderítésére. (M. O. A. 1927.) — Új pharmacokológiai hatástypus a reticuloendothelre. (O. H. 1927.) — Ugyanaz németül. (D. M. W. 1927.) — Die Wirkung der von Kolloiden adsorbierten Stoffe auf das Reticuloendothel, als neuer pharmacologischer Wirkungstypus. (Zeitschr. f. exp. Med. 1927.) — Histochemiai tanulmányok chemotherapiás arsenobenzol-származékok viselkedéséről emberi és állati szervezetben. (Acta 1928.) — Ugyanaz németül kivonatban. (Acta 1928.) — Eine neue histochemische Methode zur biologischen Untersuchung des Salvarsan u. verwandter Arsenobenzolderivate. (Zeitschr. f. exp. Med. 1928.) — Ugyanaz olaszul. (Bollettino dell'inst. sieroterap. Milanese. 1928.) — Ugyanaz angolul. (Arch. f. exp. Zellforschung. 1928.) — Die Bedeutung der reticuloendotheliale Speicherung der chemotherapeutischen Arsenobenzolderivate vom Standpunkt der chemotherapeutischen Wirkung. (Zeitschr. f. exp. Med. 1928.) — Társszerző: *Jancsó Miklós dr.* két dolgozatánál.
312. AJTAY GYULA dr.: Die Bestimmung der Blutmenge mit der Farbstoff Injektions-Methode bei Gesunden unter Berücksichtigung des Körpergewichtes und der Körperoberfläche. (Acta 1929.)
- 313—314. RADVÁNYI GÉZA dr.: Versuche mit der Leberbehandlung der Bartonellen Anaemie der Ratten. (Acta 1929.) — Ugyanaz magyarul. (Gy. 1929.)
315. B. SIMON IRÉN dr. és WEINMANN MÁRIA dr.: Die Rolle des reticuloendothelialen Apparates bei der Entstehung der experimentellen Endocarditis. (Acta 1929.)
316. WEINMANN MÁRIA dr.: Anthrax esetek. (B. O. U. 1930.)
317. HORVÁTH KLÁRA dr.: Zum Nachweis intravenös injiziertes

- Arzneimittel im Liquor. (Acta 1929.) — Társszerző: *Purjesz Béla dr.* egy dolgozatánál.
318. LAJOS SÁNDOR dr. Über die diuretische Wirkung des Novurit. (Acta 1929.)
- 319—322. ARMENTANÓ LAJOS dr.: Die Wirkung verschiedener Ernährungsweisen auf die alimentäre Hyperglykaemie bei Gesunden. (Acta 1929.) — Ugyanaz olaszul. (Terapia 1930.) — Adatok a diabetes insipidus klinikai képéhez és terapiájához. (Gy. 1930.) — Functionalis gyomorvizsgálatok an-hypaciditasnál. (Gy. 1930.)

VI. A hallgatók számára kitűzött pályakérdések 1878—1930.

- 1878/9., 1879/80., 1880/1., 1881/2. évek: „Irassanak le a vesék betegségei“. Jutalma 50 frt. Eredménytelen maradt.
- 1882/3. évre: „Megvizsgálandó az alkohol hatása az emésztésre“. Jutalma 50 frt. Jutalmazásra érdemes dolgozatot nyújt be: *Fridrich Alajos V. é.* hallgató.
- 1883/4. és 1884/5. évek: „Vizsgálandók és leírandók azon tünetek, melyekből a bélhuzam egyes részleteinek megbetegedésére lehet következtetni“. Jutalma 50 frt. Eredménytelen marad.
- 1885/6. évre: „Tétesse nek észleletek afelett, hogy lázas betegek vizeletének összes lényegtartalma miként változik lázellenes szerek behatása alatt“. Jutalma 50 frt. Jutalomra érdemes dolgozatot adnak be: *Deutsch Manó* és *Zeiler Gyula V. é.* hallgatók.
- 1886/7. évre: „Tétesse nek vizsgálatok az iránt, hogy az Esbach-féle fehérnyemérő megbízható-e? és ezzel kapcsolatban ama befolyásról, melyet az étrend, a gyógyszerelés a betegek fehérnyevizelésére gyakorol, tekintettel a kiürített fehérnye napi mennyiségére“. Jutalma 50 frt. Jutalmazásra érdemes dolgozatot ad be: *Fogarassy Győző IV. é.* hallgató.
- 1887/8. évre: „Mily gyorsasággal történik a felszívódás a gyomorban, különböző viszonyok közt élő ép és beteg embereknek?“. Jutalma 50 frt. Eredménytelen.
- 1888/9. évre: „Kórodai észleletek alapján megállapítandó, hogy

a vizelet diazoreactioja milyen bántalmaknál fordul elő, milyen annak kórismészeti és kórjóslati jelentősége és miként befolyásoltatik az kezelés által?" Jutalma 50 frt. Eredménytelen.

1889/90. évre: „Mily pontossággal határozható meg kopogtatás által a szív terjedelme? Élőben megejtett mérések a hullalelettel ellenőrzendők". Jutalma 50 frt. Nyerik: *Papp Gábor* és *Wettenstein Áron* IV. é. hallgatók.

1890/1. évre: „A typhus recidiváról általában, különös tekintettel a kórodán előfordult esetekkel szemben". Jutalma 50 frt. Nyeri: *Déri Henrik* IV. é. hallgató.

1891/2. évre: „Megvizsgálandó különböző beteg vérének fajsúlya és megállapítandó, hogy mennyiben tér el egészséges emberek vérének fajsúlyától és hogy mennyiben mutatkozik ez irányban egyes betegnél sajátzerűség?" Jutalma 50 frt. Nyerik 50 frt. felüljutalmazással: *Jancsó Miklós* V. é. és *Wertheim Károly* IV. é. hallgatók.

1892/3. évre: „Mely erdélyrészi ásványvizek bírnak hűgysavra és annak sóira legtöbb oldóhatással; a hatályosabbak hasonlítottassanak össze a hasonló magyarországi és külföldi ásványvizekkel". Jutalma 50 frt. Nyerik 50 frt. felüljutalmazással *Feldmann Ignác* és *Wertheim Károly* V. é. hallgatók.

1893/4. évre: „Mily változást mutat a vér fehéresejtjeinek számaránya a heveny fertőző betegségek lefolyása alatt; befolyásolható-e ezek aránya valamely behatás által és lehet-e a fehérvérsejtek számának változásából a betegség lefolyására nézve valamely következtetést vonni?" Jutalma 50 frt. Nyerik 50 frt. felüljutalmazással *Filep Gyula* és *Péterfi István* V. é. hallgatók.

1894/5. évre: „Vizsgáltassanak meg a croupos tüdőgyulladásban szenvedő betegek köpetében, esetleg a bántalomban elhaltak tüdejében, a tüdőbántalmat kísérő másnemű lobterményekben előforduló mikroorganizmusok és azok viszonya a tüdőbántalomhoz, csatlakozó szívbelhártyalobhoz". Jutalma 50 frt. Eredménytelen.

1895/6. évre: „Vizsgáltassék a vizelet acetontartalmának diagnostikai értéke". Jutalma 50 frt. Nyeri *Csikó Tivadar* V. é. hallgató.

1896/7. és 1897/8. évekre: „A vér lugosságának magatartása betegeknél; miként befolyásolható e magatartás és minő következtetések vonhatók le a nyert adatokból“. Jutalma 50 frt. Eredménytelen.

1898/9. és 1899/1900. évekre: „Az eosinophil sejtek jelentősége a köpetben“. Jutalma 50 frt. Eredménytelen.

1900/1. évre: A typhus bacillusok megjelenési viszonyairól és klinikai jelentőségéről typhusban szenvedők vizeletében“. Jutalma 100 K. Nyeri szorgalomdíj gyanánt: *Hoffmann László* III. é. hallgató.

1901/2. évre: „Miként változik a vizelet fagypontsúlyedése némely tartós lázzal járó bántalom (pneumonia, typhus abd.) egész tartama és a reconvalescentia alatt?“ Jutalma 100 K. Eredménytelen.

1902/3. évre: „Miféle kültermészeti viszonyok hatnak serkentőleg vagy hátrányosan a különböző malaria parasitafajok fejlődésére az anophelesben?“ Jutalma 100 K. Eredménytelen.

1903/4. évre: „Tanulmányoztassék a fehérvérsejtek glikogen reactioja különböző fertőzőbántalmaknál“. Jutalma 100 K. Nyeri *Gyergyai Árpád* V. é. hallgató.

1904/5. évre: „Vizsgálja meg s írja le pályázó a belgyógyászati kórodán a jövő tanévben megforduló torokgyulladások bakterium flóráját“. Jutalma 100 K. Eredménytelen.

1905/6. és 1906/7. évekre: „Végeztessenek vizsgálatok a gyakorlatilag fontosabb salycilsavkészítmények adagolása után a vizeletben esetleg fellépő változásokat illetőleg“. Jutalma 100 K. Eredménytelen.

1907/8. és 1908/9. évekre: „Tétessék vizsgálat tárgyává némely újabb gyógykészítmény (digalen, strophantin, stb.) hatás módja a szív működésre és vérnyomásra szív, vese és tüdőbántalmakban szenvedő betegeknél“. Jutalma 100 K. Mint szorgalomdíjat nyeri: *Felter Ignác* V. é. hallgató.

1909/10. évre: „A Schmidt-féle étrend kórisztészeti értéke gyomor- és bélbántalmaknál“. Jutalma 200 K. Nyeri *Kiszel Dávid* V. é. hallgató.

1910/1. évre: „Vizgáltassék meg összehasonlítólag a gyomorból származó folyadékoknak haemolytikus sajáttsága és

- ennek kórismészeti jelentősége“. Jutalma 200 K. Nyeri *Leitner Fülöp* IV. é. hallgató.
- 1911/2. évre: „Vannak-e helminthiasisban szenvedők vérében és vérsavójában olyan kimutatható elváltozások, melyek a diagnózis szempontjából értékesíthetők?“ Jutalma 200 K. 100 K. felüljutalmazással nyeri: *Kaufmann Imre* IV. é. hallgató.
- 1912/3. és 1913/4. évekre: „Vizsgáltassék meg a hasi hagymáz különböző eseteiben a vizelet szabad és összes aminosav tartalma kapcsolatban az összes nitrogen tartalommal“. Jutalma 200 K. Nyeri: *Benes Imre* IV. é. hallgató.
- 1914/5., 1915/6. és 1916/7. évekre: „Tanulmányozza pályázó a nálunk előforduló dysenteriák kórokozó mikroorganizmusait“. Jutalma 200 K. Eredménytelen.
- 1917/8. és 1918/9. évekre: „A pankreas nedvre vonatkozó vizsgálatok klinikai értéke“. Jutalma 200 K. Eredménytelen.
- 1922/3. és 1924/5. évekre: „A veseműködés vizsgálatok értéke belbetegeknél“. Jutalma 1922/3-ban 1000 K., 1924/5-ben 600.000 K. Ezt nyerik: *Vecsernyés András* és *Papp János* IV. é. hallgatók.
- 1925/6. évre: „A májműködés vizsgálatok értéke belbetegeknél“. Jutalma 800.000 K. Nyerik: *Gajdán Ernő* és *Tornyai József* IV. é. hallgatók.
- 1926/7—1930/1. évekre: „Vizsgálja pályázó belső megbetegedéseknél a pankreas elválasztásának és belső elválasztásának zavarait“. Jutalma 50 pengő.

Felhasznált források:

- Acta Universitatis Francisco-Josephinae* annorum 1872—1922. Beszámoló a szegedi m. kir. Ferencz József-Tudományegyetem 1922—1929. évi működéséről.
- A Ferencz József-Tudományegyetem Almanachjai* 1873—1930. *Orvos-Természettudományi Értesítő* I—XXXVI. k.
- Orvosi Hetilap* 1872—1930. évfolyamai.
- JAKAB ELEK: Kolozsvár története. Bp. 1888.
- MAIZNER JÁNOS: A kolozsvári orvos-sebészeti tanintézet történeti vázlata. (Kolozsvár, 1890.)

SZABÓ DÉNES: Az orvostudományi kar Kolozsvárt. (A felső oktatásügy Magyarországon. Bp. 1896. műből.)

A kolozsvári magyar királyi Ferencz József-Tudományegyetem klinikái és a Karolina országos kórház. (Különlenyomat a Magyar orvosok és természetvizsgálók XXXII. vándorgyűlésére kiadott emlékkönyvből.)

PURJESZ ZSIGMOND: A kolozsvári m. kir. Ferencz József-Tudományegyetem belgyógyászati klinikája. (Különlenyomat ugyanazon műből.)

Les Facultés de Médecine de Budapest et de Kolozsvár. (Bp. 1909.)

HÖGYES ENDRE: Milleniumi emlékkönyv a budapesti tudományegyetem orvosi karának multjáról és jövőjéről. (Bp. 1896.)

PURJESZ emlékkönyv. (Kolozsvár, 1905.)

JANCSÓ MIKLÓS: Purjesz Zsigmond. (Orvosi Hetilap 1917.)

JANCSÓ MIKLÓS: Purjesz Zsigmond. (Gyógyászat 1918.)

SZINNYEI: Magyar írók. (Bp.)

MÁRKI SÁNDOR: A m. kir. Ferencz József-Tudományegyetem története. (Szeged, 1922.)

POÓR FERENC: A m. kir. Ferencz József-Tudományegyetem bőr- és nemikórtani klinikája Szegeden. (Szeged, 1930.)

vitész BERDE KÁROLY: A m. kir. Ferencz József-Tudományegyetem bőr- és nemikórtani tanszékének és klinikájának fél-százados története. (Szeged, 1928.)

Továbbá: JANCSÓ MIKLÓS és ENGEL GÁBOR egyetemi tanárok és PATAKY JENŐ dr. szóbeli közlései.

Die Geschichte der Medizinischen Klinik der kgl. ung. Ferencz Josef-Universitaet. 1872—1930.

Anlässlich des Neubaus der Klinik in Szeged (Ungarn)
von Dozent Dr. R. v. ENGEL.

Die medizinische Fakultät der im Jahre 1872 in *Kolozsvár* gegründeten Ferencz József Universität war keine ganz neue Institution, es war so in der Unterbringung der theoretischen Institute und der Kliniken, wie in den Personen der ersten Professoren die Fortsetzung der medizinisch-chirurgischen Hochschule, welche im Jahre 1775 gegründet, seitdem in Kolozsvár funktionierte. In diesem Institute wurde seit 1831 die innere Medizin unter dem Titel „spezielle Pathologie und Therapie“ gelesen; zum praktischen Unterricht diente das Krankenmaterial des im Jahre 1819 eröffneten „*Karolina*“ Landesspitals. Der erste Professor der inneren Medizin war JOSEF v. SZÓTS, Primarius des obenerwähnten Spitals. (1831—1857.) Sein Nachfolger war JOSEF v. SZABÓ. (1857—1869.) Nachdem versieht die Stelle als Stellvertreter der Professor der allgemeinen Pathologie, BÉLA v. MACHIK, der im 1872, bei der Gründung der Universität zum o. ö. Professor der inneren Medizin ernannt wurde.

Diese Ernennung und die Umänderung der Krankenhausabteilung zur Klinik bringt aber keinen besonderen Fortschritt. Die Klinik funktioniert unter den möglichst schwersten Umständen: sie besteht nur aus drei Krankenzimmern (zusammen 24 Betten), der Lehrsaal ist gleichzeitig Laboratorium und Ambulanz. Wissenschaftliche Einrichtungen, Bibliothek fehlen gänzlich, der Professor hat nur einen Assistenten. Die Verhältnisse erschwert ausserdem, dass die Klinik gleichzeitig auch als allgemeines Krankenhaus funktionieren muss. Am meisten aber

wird die Entwicklung der Klinik dadurch gehindert, dass sein Direktor nach kurzer Zeit schwer erkrankt. B. v. MACHIK, ein Schüler der Budapester und Wiener Universität war in seiner Zeit einer der begabtesten Aerzte. Während seiner Studienreisen studierte er bei FRERICHs, TRAUBE, VIRCHOW, GRAEFE, GRIESINGER und besonders im Institute von Du Bois REYMOND. So hatte er eine ausgezeichnete theoretische und praktische Ausbildung, doch eine früh auftretende Lungentuberkulose verhindert seine Arbeit; Jahre verbringt er auf Urlaub und er stirbt im Jahre 1879. So konnte er auf die Entwicklung der Klinik keinen Einfluss haben.

Sein Nachfolger wurde im Jahre 1880 SIGISMUND PURJESZ, ein Schüler von Professor WAGNER, Dozent und Assistent der I. med. Klinik in Budapest, der diese Stelle 31 Jahre lang (bis 1911) versieht. Unter seine Direktion fällt die Blütezeit der Klinik. Noch im alten Institut gelingt es ihm die Klinik zu erweitern, die Zahl der Assistenten wurde vermehrt, wissenschaftliches Laboratorium wurde eingerichtet, es beginnt so ein intensives klinisches Leben, dessen Ziel in erster Linie ständig die ärztliche Ausbildung ist. Dabei besteht eine fleissige Forschungsarbeit, deren Seele und Führer der damalige Assistent, später Nachfolger vom Purjesz, N. v. JANCsÓ ist.

Die Entwicklung der Klinik erreicht ihren Höhepunkt im Jahre 1899, als das neue Gebäude mit ganz modernen Einrichtungen eröffnet wird. Bald wird eine Infektionsabteilung, und nach einigen Jahren eine Sanatoriumabteilung für Lungentuberkulose aufgestellt. So besteht die Klinik im ganzen aus mehr als 200 Betten. Daneben wurden Bibliothek, Laboratorium und Unterrichtsmaterial vervollständigt. Unter diesen günstigen Umständen wurde unsere Klinik der Mittelpunkt des siebenbürgischen ärztlichen Lebens. Der meist hervorragende Punkt der Wirkung von PURJESZ war immer die Aerztebildung. In dessen Dienste stand auch seine litterarische Wirkung, dessen hervorragendstes Werk sein „Handbuch der Inneren Medizin“ in zwei Bänden war (1884), die erste ungarisch erschienene Innere Medizin, welche während 10 Jahren drei Ausgaben erlebte.

Als Purjesz sich in Pension zurückzog, wurde als Nachfolger sein Adjunkt, N. v. JANCsÓ berufen, der schon als Assis-

tent sich einen bekannten Namen erwirkte mit seinen überall anerkannten Malaria und Tuberkulose Forschungen. JANCsó wirkte 19 Jahre lang als Direktor der Klinik. Diese Zeit aber ist die Zeit der grössten Schicksalsprüfungen gewesen. Beim Ausbruch des Weltkrieges stellt die Klinik 100 Betten zur Verfügung der Armee, dann übernimmt sie bald die ärztliche Versorgung eines Notreservespitals mit 600 Betten, das im neuen Gebäude des pathologischen Institutes eingerichtet wurde. Die Hälfte der Assistenz ist eingerückt, die übrigen sind im Spitaldienste gebunden. Beim Zusammenbruch wurde Kolozsvár nach dem Waffenstillstand durch die Rumänen besetzt, nach 5 Monaten, aber 1 Jahr vor dem Friedensdiktat von Trianon, verlangten die Rumänen trotz des internationalen Rechtes von sämtlichen Universitätsprofessoren den Treueid. Als dies einstimmig zurückgewiesen wurde, wurden die Professoren mit Militärgewalt entfernt, endlich im Oktober 1919 wurde von der Universität sämtliches ungarisches Personal entfernt.

Die Universität fand provisorisch in Budapest Unterkunft, wo die Kliniken in einem Kriegsspital, in einem Fabriksgebäude untergebracht wurden. Die innere Medizin wurde hier von J. v. CSIKY, Dozent der Budapester II. med. Klinik als Stellvertreter gelesen. Als sich aber die ungarische Regierung im Juni 1921 entschlossen hat, die beiden vertriebenen Universitäten zu unterbringen, wurde als neuer Standort der Ferencz József Universität *Szeged* angewiesen.

Die medizinische Klinik begann hier ihre Funktion im Dezember 1921. Provisorisch wurde sie im neuen Gebäude der Metallindustriehochschule untergebracht, wo während des Krieges ein Reservespital wirkte. Die Klinik hatte hier 66 Betten und eine Infektionsabteilung mit 30 Betten. Bibliothek und wissenschaftliche Einrichtung fehlte aber gänzlich. Mit grosser Mühe zwar begann JANCsó seine Klinik auch in dieser Richtung auszubauen, so dass in einigen Jahren wenn auch in kleinem Maasse doch ganz modern in jeder Richtung sich eine grosse Entwicklung zeigte. Diese provisorische Situation dauerte aber nicht lange. Das zielbewusste Kulturprogram des Grafen KLEBELSBERG, unser Minister für Kultus und Unterricht hat in kurzer Zeit mit aufopfernder Hilfe der kön. ung. Regierung und der kön. Freistadt *Szeged* ein neues Heim, neue Kliniken, neue In-

stitute der verbannten Universität geschaffen. Im December 1929 ist die neue medizinische Klinik am Ufer der Theis eröffnet worden, in zwei Gebäuden, mit 140 Betten, mit weiten Laboratorium, deren vollständige wissenschaftliche Einrichtung bis zum heutigen Tage noch im Gange ist. JANCsó der diesen zweiten Neubau der Klinik obzwar schwer krank geplant und geleitet hat, konnte die Früchte dieser Arbeit nicht mehr geniessen, weil er kurz nach der Eröffnung nach schwerer Krankheit gestorben ist. Der heutige Zustand unserer Klinik, der einen sicheren Grund für eine hoffnungsvolle und günstige Zukunft bietet, verewigt am schönsten sein Andenken!
